

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA

**HARRY POTTER V LITERÁRNÍ VÝCHOVĚ NA 2. STUPNI
ZÁKLADNÍ ŠKOLY**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Tereza Doubková

*Učitelství pro základní školy: učitelství českého jazyka pro základní školy a učitelství
dějepisu pro základní školy*

Vedoucí práce: PhDr. Mgr. David FRANTA, Ph.D.

Plzeň 2022

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 1. června 2022

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování:

Srdečně děkuji PhDr. Mgr. Davidu Frantovi, Ph.D., za vstřícný přístup, cenné rady, ochotu a trpělivost při konzultacích a za odborné vedení této práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Literární žánr.....	3
2 Definice fantasy literatury.....	7
2.1 Fantastika.....	9
2.1.1 Fantasy vs. science fiction.....	9
2.1.2 Fikční světy.....	11
3 J. K. Rowling.....	13
3.1 Život.....	13
3.2 Tvorba.....	15
3.3 Tematické zaměření.....	17
3.4 Vztah J. K. Rowling k Harry Potterovi.....	17
3.5 Literatura pro děti a mládež.....	18
4 Harry Potter.....	22
4.1 Fantasy literatura.....	24
4.2 Téma.....	26
4.3 Postavy.....	28
4.4 Inspirace.....	31
4.5 Jazyková stránka.....	33
4.5.1 Neologismy.....	34
5 Cyklus Harry Potter.....	36
5.1 Terminologie.....	36
5.2 Od pohádkovosti k temnu.....	36
5.3 Harry Potter a kámen mudrců.....	37
5.3.1 Využití prvního dílu ve vzdělávání.....	39
5.3.1.1 Jazyková složka – rovina lexikální a slovtvorná.....	40
5.3.1.2 Slohová složka.....	42
5.3.1.3 Tematický plán.....	44
5.3.1.4 Dramatizace.....	48
5.4 Harry Potter a tajemná komnata.....	48
5.4.1 Využití druhého dílu ve vzdělávání.....	50
5.4.1.1 Jazyková složka.....	50
5.4.1.2 Slohová složka.....	52
5.4.1.3 Tematický plán.....	54
5.5 Harry Potter a vězeň z Azkabanu.....	56

5.5.1 Využití třetího dílu ve vzdělávání.....	58
5.5.1.1 Jazyková a literárněvýchovná složka	58
5.5.1.2 Slohová složka.....	61
5.5.1.3 Tematický plán.....	62
5.6 Harry Potter a Ohnivý pohár	66
5.6.1 Využití čtvrtého dílu ve vzdělávání	68
5.6.1.1 Jazyková složka.....	68
5.6.1.2 Slohová složka.....	70
5.6.1.3 Tematický plán.....	73
5.7 Harry Potter a Fénixův rád	75
5.7.1 Využití pátého dílu ve vzdělávání.....	77
5.7.1.1 Jazyková složka.....	77
5.7.1.2 Tematický plán a slohová složka	79
5.8 Harry Potter a princ dvojí krve.....	80
5.8.1 Využití šestého dílu ve vzdělávání	83
5.9 Harry Potter a relikvie smrti.....	83
5.9.1 Využití sedmého dílu ve vzdělávání	87
6 Modelová vyučovací hodina	89
6.1 Reflexe hodiny.....	91
6.1.1 Graf dotazníku	92
Závěr.....	95
Prameny a literatura	99
Prameny.....	99
Sekundární literatura	99
Elektronické zdroje.....	100
Obsah příloh	101

Úvod

Kdybychom v dnešní době položili komukoliv otázku, kdo je to Harry Potter, jen málokdo by nevěděl, o koho jde. Pro široké spektrum generací se postava tohoto černovlasého chlapce stala opravdu nedílnou součástí jejich života. Mnozí z nás s Harry Potterem a jeho přáteli nejen vyrůstali, ale i skutečně dozrávali. Mohli jsme v jejich příbězích hledat odrazy střípků našich vlastních životů, v řádcích mezi slovy hledat rady na naší strastiplné cestě životem a mnohdy nám sloužili jen jako prostředek pro zlepšení nálady a v těžkých chvílích jako útěk z reality.

Na celé literární dílo Harryho Pottera by se dalo nahlížet hned několika způsoby. Na jedné straně zde sledujeme příběh osiřelého chlapce, který nalézá své místo ve světě a hledá přátele, kteří by mu byli na jeho cestě oporou. Na straně druhé se jako čtenáři seznamujeme s fabulačně propracovaným kouzelnickým světem, ve kterém vládne magie. V průběhu jednotlivých dílů se setkáváme s mnoha rozporuplnými postavami. Série knih o Harry Potterovi je tak plná psychologických obrazů a prvků k zamyšlení. Právě tato komplexnost je nepochybně jedním z důvodů neuvěřitelného úspěchu J. K. Rowlingové, která si svou tvorbou dokázala podmanit celý čtenářský svět. Každý si zde najde něco, co je mu blízké a co se ho vnitřně dotýká. Ať už jde o kouzelné, až pohádkové prostředí, či o nalézání hlubších významových vazeb.

Všechny výše uvedené skutečnosti hrály zásadní roli při výběru tématu této kvalifikační práce. Kombinace propracovaného kouzelnického světa, znamenitého jazyka a motivů mě očarovala stejně jako mnohé další čtenáře. Při komunikaci se žáky mě mrzelo, že jim tento fenomén v důsledku jejich zvýšeného nezájmu o četbu zůstává skryt. Proto jsem se rozhodla přenést dílo do školního prostředí, a pokusit se ho tak zprostředkovat i těm nejzarytějším odpůrcům četby.

V diplomové práci se zaměříme hned na několik aspektů celé této kouzelnické série. Série příběhů o Harrym Potterovi je nejen plna motivů nejrůznějšího charakteru, je však také vnitřně velmi složitá a svou strukturou velmi zajímavá. Abychom dokázali využít plného potenciálu díla, je potřeba této struktuře nejprve porozumět. Proto je první část této kvalifikační práce věnovaná teoretickému ukotvení díla Harry Potter. Pozornost je zde věnována pojímům, jako je literární žánr, fantasy literatura či science fiction. Těmito termíny se podrobněji zabývá celá řada literárních teoretiků, z jejichž děl mnohé z informací v této práci vycházejí. Jako příklad zde uvedu jména, jako jsou Josef Peterka či Štěpán Vlašín. Po teoretickém úvodu se následující kapitoly věnují již samotné sérii příběhů o Harrym Potterovi. Nejprve se seznámíme

s životním a kariéřním příběhem Joanne Rowling, poté se zaměříme na samotný knižní cyklus. Práce je věnována všem typům čtenářů, tzn. nejen těm, kteří příběh o Harry Potterovi znají, ale také těm, kteří se s jeho jménem setkají na těchto řádcích poprvé. Proto předchází konkrétním aktivitám obecný přehled o díle. Pozornost je věnována hlavním postavám příběhu, vztahům mezi nimi, ale i samotnému prostředí, v němž se příběh odehrává.

V druhé části práce je pozornost věnovaná samotné aplikaci díla do výuky. Aplikovány jsou všechny díly série, kdy je nejprve nastíněn obecný děj části, následně je příběh rozebrán na dílčí obrazy s ohledem na jednotlivé oblasti českého jazyka. Ke každému dílu jsou uvedeny konkrétní aktivity a činnosti týkající se nejrůznějších oblastí lidského myšlení. Jednotlivé aktivity cílí na komplexní rozvoj komunikačních kompetencí: číst s porozuměním, tj. s ohledem na texturu (jazykový, kompoziční a tematický plán díla), chápat informace vycházející z textu, text analyzovat a interpretovat, vnímat umělecké kvality díla, vyjádřit postoj k textu, rozvíjet jejich fantazii a kreativitu např. i vytvářením textů vlastních. Jednotlivé složky předmětu český jazyk a literatura, a sice složka jazyková, slohová a literární, jsou těmito aktivitami integrovány ve výchovu komunikační.

Konečným výsledkem této práce je vytvoření souboru nápadů pro aplikaci díla Harry Potter do výuky českého jazyka na 2. stupni základní školy. Cílem práce je tak vedle teoretického ukotvení díla o Harrym Potterovi i skutečnost stát se inspirací pro všechny učitele, kteří mají stejný záměr jako já – ukázat žákům kouzlo čtení a vzbudit v nich touhu po četbě.

1 Literární žánr

Termín *literatura* v sobě ukrývá celou škálu významů. S ohledem na téma této diplomové práce se budeme primárně věnovat fantasy literatuře. Než se však pustíme do samotné analýzy fantasy, je potřeba si tuto skupinu literárních děl podrobněji zařadit do složité struktury celé literatury.

Literatura je otevřená množina jazykových projevů, které jsou esteticky zaměřené, jsou tedy primárně orientované na čtenářský zážitek jak z hlediska obsahu, tak z pohledu formy. Literatuře se také říká literární slovesnost či krásná literatura.¹ Těmito slovy termín literatura vymezuje ve své publikaci *Teorie literatury pro učitele* básník a literární teoretik Josef Peterka. Z řádků výše bych nejvíce zdůraznila spojení *orientované na čtenářský zážitek*. Tím se v překladu samozřejmě myslí *zaujmout co největší skupinu čtenářů*. Tato skutečnost byla cílem autorů od pradávna a do dnešního dne se nepochybně nezměnila. Zaujmout své čtenáře a fanoušky je cílem každého autora. V některých ohledech je však velmi obtížné toho dosáhnout. V čtenářství existuje celá řada faktorů, které do samotného procesu vstupují. Autoři poté k těmto faktorům a proměnným musejí při své tvorbě přihlížet a své tendence jim přizpůsobovat. Mezi nejčastější faktory ovlivňující čtenářství patří faktory biologické (jako je např. věk), faktory psychologické (inteligence a emoční chápání) a faktory sociální (kulturní orientace rodiny). S vlivem těchto faktorů se následně rodí dva typy čtenářů — čtenář faktický a modelový. Modelový čtenář je takový, kterého má autor v hlavě při psaní své knihy. Jde o cílového čtenáře, jenž je ideálním člověkem pro danou knihu. Čtenář faktický je reálným čtenářem.

Samotná krásná literatura v sobě ukrývá velké množství systémů. Jedněmi z nich jsou i dva sobě funkčně protikladné subsystemy — literatura umělecká a populární. Obě dvě skupiny mají rozdílné funkce a intence. Pokud se podíváme například na jeden z nejdůležitějších faktorů, na čtenáře, najdeme dvě naprosto odlišné cílové skupiny. Čtenář umělecké literatury bude čtenářem náročným, text bude ke své percepci vyžadovat koncentraci čtenáře, trpělivost a čtenářskou aktivitu. Naopak čtenář literatury populární je čtenářem masivním, pasivně přijímajícím informace a nehledajícím v textu hlubší významy, spíše jen rozptýlení nebo zábavu. Do protikladu se nám zde tak staví limitovaná přístupnost oproti přístupnosti masové. Velký rozdíl je také v samotné výstavbě textu. V umělecky orientované literatuře se

¹ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 2., přepracované vyd. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, s. 17.

setkáváme se strukturní komplexností, zatímco populární literatura je typická spíše svou schematičností. Na to bezpochyby navazuje i tendence populárně orientované literatury nabývat do sériovosti, zatímco umělecká literatura si staví na originalitě a jedinečnosti.²

Z příručky pro učitele literární výchovy od Josefa Peterky je dále patrné, že samotné rozpětí literatury je velmi členité a složité, neboť v sobě obsahuje celou řadu dělení. V souvislosti s tím mluvíme o literárních oblastech (umělecká, národní, světová), žánrech, druzích, směrech (romantismus, realismus, symbolismus...) či epochách (starověká, středověká, novověká, meziválečná...). Každé literární dílo pak lze na základě jeho charakteru do těchto jednotlivých skupin zařadit.

V této kapitole se následně podrobněji pokusím vysvětlit členění literatury v souvislosti s literárními žánry a druhy.

Pojem literární žánr pochází z francouzského slova *genre* = rod či druh. Jako literární žánr označujeme skupinu děl, jež spojují určité společné znaky. Mezi tyto znaky patří především plán tematický a kompoziční.³

Každé literární dílo má svůj specifický charakter, který ho řadí mezi jednotlivé literární žánry. Kritéria třídění děl do jednotlivých skupin však nejsou jednotná a stabilní, každé dílo je unikát, na který působí mnoho činitelů, k nimž při detailním rozboru přihlížíme. Proto je zapotřebí rozlišovat kritéria povrchová a hlubinná.

Abychom dokázali pochopit celý fenomén kolem Harryho Pottera, je třeba tuto sérii nejdříve žánrově zařadit.

Pro třídění literárních děl je třeba orientace v literární vědě. Ta v současnosti rozlišuje tři modely třídění literárních děl. Jde o literární druhy, literární žánry a jejich žánrové varianty. Nejzákladnější dělení rozděluje umělecká díla na literární druhy – lyriku, epiku a drama. Jde o nejobecnější třídění literárních děl, které na díla nahlíží především z pohledu estetického. Výrazovými prostředky literárních druhů (čili formami) jsou následně poezie, próza a drama. Literární žánry poté chápeme jako užší členění literárních děl, podle kterého jednotlivá literární díla členíme do skupin (žánrů) podle jejich tematické a kompoziční

² PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 2., přepracované vyd. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, s. 25.

³ VLAŠÍN, Štěpán a kol.: *Slovník literární teorie*. Praha: ČS spisovatel 1984, s. 414.

charakteristiky. Ještě nižším principem třídění jsou tzv. žánrové varianty. Pro lepší orientaci zde uvedu příklad:



Pojem literární žánr je velmi široký. Ukrývá pod sebou relativně obecné skupiny děl jako epos, román, povídka, ale na stranu druhou vymezuje i užší a konkrétnější členění, jako je například pikareskní román.⁴

Stejně jako literatura samotná, i literární žánr prošel v průběhu času výraznými změnami a jeho chápání se s příchodem a odchodem různých tendencí a stylů výrazně měnilo. V některých etapách literární historie, např. v období klasicismu, se důsledně dbalo na přesné vymezení a dodržování žánrových pravidel. Naopak v 19. století, v době probíhajícího romantismu, se jednotlivé literární žánry prolínaly a jejich striktní vymezení téměř neexistovalo.⁵

Samotná hierarchie třídění literárních děl nepodléhá žádnému pevnému vzorci, ale jde o velmi flexibilní a proměnný řád. Obecně však platí jistá „pravidla“ – nejobecnějším tříděním je rozdělení literárních děl dle jejich příslušnosti k literárnímu druhu, tzn. na žánry epické, lyrické, případně lyrickoepické, a dramatické. Detailnějším členěním je členění dle tématu díla (fantastická povídka, historická povídka, komediální román, historické drama...). Vedle tematického členění se můžeme uchýlit i ke členění kompozičnímu, kdy se zaměříme na způsob uspořádání textu v díle. Dle tohoto principu poté můžeme rozlišovat např. román v dopisech nebo sonet.⁶

Je nezbytné říci, že vše výše uvedené platí na prostor našeho literárního světa. Každá národní literatura má své vlastní a svébytné dělení, podle něhož literární díla člení do jednotlivých druhových a žánrových skupin.

⁴ VLAŠÍN, Štěpán a kol.: *Slovník literární teorie*. Praha, ČS spisovatel 1984, s. 414.

⁵ Tamtéž, s. 414.

⁶ Tamtéž, s. 414.

V této diplomové práci se na následujících stranách budeme zabývat jedním v současné době dominujícím epickým literárním žánrem – fantasy literaturou.

2 Definice fantasy literatury

Fantasy literaturu jako žánr je obtížné, ba zcela nemožné jednotně definovat. Právě i z tohoto důvodu jsem se rozhodla první část práce věnovat teoretickému ukotvení tohoto pojmu.

Definicí tohoto žánru je velké množství, ve většině z nich však nalzáme shodné termíny – realita, skutečný svět, náš svět, aktuální svět atd. Všechny tyto termíny odkazují k jedné totožné skutečnosti. Tím se dostáváme k tomu, že pokud chceme nějakým způsobem fantasy literaturu vymezit, je třeba si nejdříve definovat ten „náš skutečný reálný svět, ve kterém v současnosti žijeme“. A to není tak jednoznačné, jak by se na první pohled mohlo zdát. Do našeho chápání nám totiž vstupuje bezpočet podnětů, které na každého z nás individuálně působí. Celý svět je tak složen z milionů malých světů jednotlivých individuí. Pojem realita tak pro někoho znamená jen to, co je hmotné, pro někoho realita splývá se sny a iluzemi. Obecně však realitu (skutečnost) chápeme jako pojem, který označuje vše, co skutečně existuje. Tento skutečný svět je pak nosným kamenem pro světy fikční, které na jeho základě vznikají. Stává se tak jejich základem.⁷

Ani odborné definice se v souvislosti se žánrem fantasy neshodují, každý autor a literární teoretik přichází s trochu rozdílným pohledem. Zajímavá je definice Ansgara Nünninga, který ve své publikaci *Lexikon teorie literatury a kultury* zavedl pojem fantastika – „v širším smyslu je to každý druh literatury, který staví proti empiricky ověřitelnému obrazu čtenářova světa jiný svět, mj. science-fiction, fantasy, legenda, horor, pohádka.“⁸ Na nově používaný pojem fantastiky poté navazují další různorodá členění. Například Ivan Adamovič pracuje v rámci fantastiky se třemi různými pojmy – fantasy literatury, science fiction a fantasy. Podobné členění najdeme také v publikaci od Terezy Dědinové. Ta se zde zabývá nejzákladnějším členěním fantastiky na 3 hlavní proudy — science fiction, fantasy a horor.⁹

Fantasy literatura je taková literatura, kde je přítomen prvek nadpřirozena a která popisuje iracionální jevy v reálném světě. Mluvíme o příbězích, jež se odehrávají v naší minulosti. Science fiction je literatura, která čerpá inspiraci v technologiích, často se odehrává

⁷ DĚDINOVÁ, Tereza. *Po divné krajině: charakteristika a vnitřní členění fantastické literatury*. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2015, s. 23.

⁸ NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ, ed. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, s. 215.

⁹ DĚDINOVÁ, Tereza. *Po divné krajině: charakteristika a vnitřní členění fantastické literatury*. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2015, s. 95.

v budoucnosti a je postavena na reálných vědeckých teoriích a částečně i na vědeckých a technických pokrocích.¹⁰ Jako horor je poté označován příběh, který ve čtenářích vyvolává pocit strachu a obav. Aby však mohl být horor zařazen do fantasisjní literatury, musejí tyto obavy a strach vyvolávat nadpřirozené postavy a jevy.

Adamovič se také podrobněji zabýval problematikou pojmů fantasy a fantastická literatura. Tyto dva termíny popsal a snažil se poukázat na jejich rozdílnost. „*V anglické jazykové oblasti je pojem fantasy používán pro veškerou fantastickou literaturu, tedy literární díla záměrně využívající čehokoli ‚nemožného‘. U nás se vžil spíše jako označení pro sword and sorcery a epickou high fantasy, tedy pouze pro příběhy odehrávající se v imaginárních světech nebo v naší minulosti, a nikoliv pro fantastické příběhy ze současnosti nebo pro magický realismus. Podstatnou složkou fantasy je nevysvětlitelný, nadpřirozený úkaz nebo přímo projev magie – touto ‚iracionalitou‘ rekvizit se fantasy liší od science fiction.*

Fantastická literatura je v širším pojetí veškerá literatura, jejíž zobrazený svět není kompatibilní s přirozeným světem každodenní zkušenosti, v užším pojetí veškerá fantastická literatura nepatřící do kategorie fantasy a science fiction. Typickým příkladem fantastické literatury v užším pojetí jsou všechny mystické a okultní příběhy, nadpřirozený horor, magický realismus aj.

Fantastická literatura v užším slova smyslu je příběhem, kde je přítomen prvek nadpřirozena (magie, spiritismu apod.). Patří sem jakýkoliv horor, v němž má hrůza nadpřirozený původ. V širším slova smyslu zahrnuje i veškerá science-fiction díla a označuje veškerou literaturu, jejíž děj vybočuje z rámce nám známé reality.“¹¹

Pokud bychom se pokusili nějakým způsobem interpretovat překlad spojení fantastická literatura, jazykověda by nás dovedla do řeckého prostředí ke slovu *fantastikon*, což v překladu znamená *lichá představa*. Tento název nás velmi dobře přivádí k pochopení celého principu fantastické literatury. Jako fantasisjní literaturu totiž chápeme literární díla, jejichž obsah vytváří jistý obraz skutečnosti, ve které jsou dominantním prvkem smyšlené prvky.¹² Tyto prvky potom mohou mít více či méně dominantní spojení s reálným a nám známým světem.

¹⁰ ADAMOVIČ, Ivan. *O pojmu fantasy*. Ikarie, 1990, roč. 1, č. 2, s. 48–49.

¹¹ ADAMOVIČ, Ivan. *Slovník české literární fantastiky a science fiction*. 1. vyd. Praha: R3, 1995, s. 6.

¹² *Slovník literární teorie*, str. 110. [online] Dostupné z:

<http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/prirucky/obsah/VLAS/6.pdf>. [cit. 2022–01–29].

Kořeny fantasy literatury jako takové můžeme spatřovat již ve folklóru. Velký podíl na jejím utváření sehrály mýty, pohádky a báje, ale k jejímu vývoji přispěla ve velkém i samotná lidská mysl a představivost. Na té literární fantastika později také staví. Dalo by se říci, že literární fantazie si svým způsobem s naší myslí hraje, využívá naší představivosti, upravuje ji a přetváří. Díla o literární teorii, mezi která spadá například i publikace *Encyklopedie literárních žánrů*, definuje *fantasy* literaturu jako „populární žánr iracionální fantastiky s tematickými zdroji v mýtu a středověké romanci.“ Po přečtení této definice si poté dovedeme fantasy lépe vysvětlit. Kloubí v sobě prvky mýtu a romace, ale základem je pořád reálný svět, který známe.

2.1 Fantastika

Členění a jasné rozdělení celé literatury jako celku je v dnešní době velmi složité. Existuje velké množství literárních žánrů, které spojují jejich společné znaky. V souvislosti s literárními žánry se můžeme často potkat s pojmem fantastika. Jde o termín, který označuje mnoho literárních žánrů. Fantastika v sobě zahrnuje velké množství iracionálních žánrů, které své dění staví na nerealistických motivech, nadpřirozených postavách a pokročilejších technologiích. Jedním z těchto žánrů spadajících do tzv. literární fantastiky je i *fantasy*. V rámci literární fantastiky by se dala *fantasy* literatura definovat jako protipól k *science fiction*, zkráceně *sci-fi* (viz výše).

2.1.1 Fantasy vs. science fiction

Science fiction (v překladu *vědecká próza*) se ve svém tématu soustředí především na technický pokrok, popisuje řadu vědeckých otázek, spekulací a hypotéz. *Sci-fi* je jedním z nejrozšířenějších žánrů dnešní doby. Vysvětlení je zcela jednoduché – s moderní dobou přicházejí technické vynálezy a pokroky, které je velmi příhodné v literatuře reflektovat. Je však důležité říci, že moderní doba v *science fiction* není pouze oslavována. Mnohdy se v příbězích setkáme také s obavami z potenciálních důsledků pokroků. Pokud bychom se zaměřili na prostředí, ve kterém se *sci-fi* příběhy odehrávají, většinou nás příběh zavede do světa sice neexistujícího, ale hypoteticky možného. *Sci-fi* svět je tak s naším světem reality spjat a úzce s ním souvisí. V příbězích *science fiction* postavy často disponují vyspělými technologiemi a časově nás přenesou do daleké budoucnosti.

Fantasy se v tematice od *science fiction* zcela liší. Nejčastěji se setkáváme se zcela odlišným světem od toho našeho. Způsobů, jak tento svět zobrazit, je hned několik. Za prvé může jít o svět, který existuje paralelně s tím naším. Do fantastického světa poté hrdinové vstupují přes speciální portály, které jsou součástí reálného světa (jako je to např. v sérii

o *Harrym Potterovi*). Druhou možností je vytvoření zcela samostatného a soběstačného fantasijního světa, který je přítomen po celém světě a je tím jediným existujícím (*Pán prstenů*). Poslední možností je vytvoření pseudohistorického obrazu našeho současného světa.¹³ Na rozdíl od sci-fi postavy ve fantasy příbězích nedisponují moderními technologiemi, ale jsou vybaveny magií, kterou prokazují často v prostředí minulosti.

Pro fantasy literaturu je klíčový tzv. motiv cesty. Jde o propracovanou strukturu díla, kdy je čtenáři představeno nejen dobrodružství hlavních hrdinů, ale to je doprovázeno ještě hlubší životní poutí, poselstvím, důležitým úkolem, který je potřeba splnit, a v neposlední řadě také procesem utváření a dozrávání hrdinova nitra.

V průběhu vývoje literárních žánrů dochází k utváření žánrových variant, které rozčleňují jednotlivé proudy fantasy literatury:

- science fantasy
- epická fantasy
- hrdinská fantasy atd.

Z výše uvedeného se zdá, že mezi science fiction a fantasy literaturou jsou patrné jasné rozdíly a stanovené pevné hranice. Tyto hranice jsou ale spíše pomyslné a velmi pohyblivé. Záleží na charakteru obsahu konkrétního díla, jež je středem zájmu. Hranice obou žánrů se například prolínají v situaci, kdy se nacházíme v příběhu plném trpaslíků, draků a magie, ale prostředí dějové linie je opuštěná nová planeta, na kterou dotyční dorazili například raketou. V tomto momentě se jednotlivé prvky vzájemně prolínají a hranice mezi žánry stírají. Nelze zde uplatnit ani „pravidlo“, že sci-fi příběhy vycházejí z vědeckého poznání a fantasy je inspirováno pohádkami a dávnou mytologií.

Zajímavý pohled na oba žánry má teoretik a kritik Darko Suvin: „*Fantasy nesměřuje k napětí mezi nadpřirozeným a přirozeným prostředím empirického autora, její monotónní snižování všech možných horizontů až k smrti z ní činí jen subliteraturu mystifikace. Komerční řazení do stejné kategorie jako science fiction je tak závažnou medvědí službou a sociopatologickým jevem.*“¹⁴ Suvin tak chápe fantasy literaturu pouze jako jakéhosi parazita na sci-fi.

¹³ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 188.

¹⁴ DĚDINOVÁ, Tereza. *Po divné krajině: charakteristika a vnitřní členění fantastické literatury*. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2015, s. 97.

Kdežto James Gunn vidí mezi těmito dvěma žánry základní rozdíl v druhu otázek, které svým obsahem ve čtenáři vyvolávají. Zatímco science fiction se zaměřuje spíše na poměrně realistické vnímání světa, fantasy čtenáře přímo vybízí k nepokládání realistických otázek. Záleží tak převážně na čtenáři, zda příběh pojme jako science fiction či jako fantasy dle toho, zda si při samotném čtení bude pokládat hlubší otázky a pátrat po odpovědích.

2.1.2 Fikční světy

Jedním z nejvýraznějších znaků fantasy literatury je existence fikčního světa. Ten se liší dílo od díla, autor od autora. Do jeho jedinečnosti vstupuje celá řada faktorů. Těmi nejdůležitějšími jsou existence a inspirace aktuálním (reálným) světem a samotná autorova osobnost (fantazie, zkušenosti, prožitky, sny...). Jako fikci chápeme uměle vytvořený svět, který stojí a funguje jako protipól ke skutečnosti.¹⁵

Abychom se alespoň přiblížili k pochopení vzájemných vztahů mezi všemi možnými alternativními světy, je potřeba si ujasnit některé termíny. Jde především o triádu světů — svět aktuální, možný a fikční.

Aktuální svět existuje nezávisle na ostatních světech, a především nezávisle na počinech autorů. Takto se k aktuálnímu světu vyjádřil bohemista Lubomír Doležel ve své knize *Heterocosmica: Fikce a možné světy*.¹⁶

Aktuální svět je poté velmi často inspirací pro světy možné. Ty jsou takovým mezistupněm pro vznik světů fikčních. Jde o světy, které stojí na pomezí světa aktuálního a světa fikčního.

Posledním stupněm je svět fikční. Základním předpokladem fikčního světa je existence rozporů a protikladů, které se ve světě nacházejí a vzájemně spolu fungují.¹⁷ Naopak oba výše zmíněné světy, aktuální a možný, se vyznačují jistou logikou, kdy zde nemohou existovat dvě navzájem se vylučující skutečnosti, jako je tomu ve světech fikčních. Jak už napovídá sám název tohoto typu světa, fikční svět je založen na fikci (z latinského *fictio* => *zdání, klam, vymyšlená představa atd.*).¹⁸ Každé dílo, jehož příběh je založen na existenci fikčního světa, je typické svou jedinečností a individualitou. Fikční světy se mohou v průřezu různých příběhů vzájemně shodovat, inspirovat a ovlivňovat, nicméně každý je jedinečný. Jejich jedinečnost

¹⁵ MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004, s. 52.

¹⁶ DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: fikce a možné světy*. Praha: Karolinum, 2003, s. 37.

¹⁷ RONENOVÁ, Ruth. *Možné světy v teorii literatury*. Přel. Červenka, M. Brno 2006, s. 50.

¹⁸ *Internetová jazyková příručka*. [online] Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=fikce>. [cit. 2021–12–2].

spočívá v mnoha ohledech — v postavách, v jejich chování, v pravidlech fungování světa. Dalším důležitým znakem je konečnost fikčního světa. Oproti světu aktuálnímu a možnému je fikční svět ve své existenci konečný, jeho úplnost nalezneme na papíře v celé jeho struktuře.

V současné literární teorii bychom našli trojí základní dělení fikčních světů. Jde o fikční svět reálný, jenž je fyzikálně možný, přirozený, druhým typem je svět ireálný, fyzikálně neproveditelný, nadpřirozený, a v neposlední řadě jde o svět mytologický, ve kterém koexistují oba světy předešlé a vzájemně do sebe zasahují a ovlivňují se.

Teorii fikčních světů věnoval několik myšlenek i filosof a spisovatel Umberto Eco. Ten se zaměřil především na vnímání hranic mezi fantastickým a realistickým světem. Základ pro nalezení této hranice dle něj leží v nemyslitelnosti fikčních světů. Jako nemyslitelnost chápe skutečnosti, které si jako lidé nedokážeme představit (např. hranatý kruh). „*Rozdíl mezi tím, co lze zmínit, a tím, co si lze představit, nám patrně může pomoci nalézt hranice mezi romanci a románem, fantasy a realismem.*“¹⁹ S tímto přístupem poté Eco rozděluje samotné fikční světy na několik typů — pravděpodobné, věrohodné, nepravděpodobné, nemyslitelné a nemožné. Fikční světy pravděpodobné a věrohodné si dokážeme představit, jelikož neodporují nám známé realitě. Fikční světy nepravděpodobné si sice také dokážeme představit, ale již jim zcela nevěříme, jelikož jejich podoba neodpovídá našim zkušenostem. Poslední dva typy, fikční světy nemyslitelné a nemožné, si sice snažíme představit, ale dojdeme k závěru, že i pouhá představa o nich je nereálná.²⁰

Každá literární fikce je tedy jedinečná. Liší se ve svém provedení, ale i v přístupech k dalším proměnným. Takovým příkladem může být například sémantická neúplnost, jejíž prvky nalezneme v podstatě v každém fantasijním příběhu. Jde o skutečnost, kdy čtenáři nejsou zodpovězeny všechny otázky související s tématem a příběhem. Jako čtenáři se nedozvíme veškeré informace o postavách od narození, o místě ani času. V textu se tak nacházejí záměrně tzv. tichá místa, která jsou prázdná a stupňují napětí.

¹⁹ ECO, Umberto. *Malé světy*, str. 2. [online] Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/134161/SpisyFF_433-2015-1_14.pdf?sequence=1. [cit. 2022–2–2].

²⁰ DĚDINOVÁ, Tereza. *Po divné krajině: charakteristika a vnitřní členění fantastické literatury*. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2015, s. 100.

3 J. K. Rowling

3.1 Život

Na první pohled by se mohlo zdát, že J. K. Rowling je další obyčejná autorka, jež se stala přes noc jednou z nejlépe placených žen světa a získala si čtenáře napříč všemi kontinenty. Pokud se ale opravdu zblízka podíváme na její cestu ke slávě, zjistíme, že její životní příběh je v mnoha ohledech stejně fascinujícím jako svět, který ve svých knihách stvořila.

Joanne Rowling se narodila matce Anne a otci Peteovi jako prvorozená dcera 31. července 1965 v Cottage Hospital.²¹ O dva roky později se Rowling narodila sestra. Její narození je autorčinou první vzpomínkou. Oba rodiče vychovávali své dcery v rodinném duchu a již od malička je vedli ke čtenářství. S trochou bádání by bylo možné nalézt v některých knihách, které četla Rowling jako malá, její inspiraci pro některé z postav v příbězích o Harrym Potterovi. Jako příklad lze uvést muže jménem Kenneth Grahame, jehož příběhy četl Pete svým dcerám nejčastěji. Tento osobitý spisovatel ve svých knihách často pracoval s kouzelnými postavičkami zvířat, jejichž podoby poté autorka ztvárňuje i ve své tvorbě. Asi nejvýraznější podoba by se však dala nalézt v Grahamově *Divokém lese* a bradavickém Zapovězeném lese. V obou případech jde o kouzelná místa plná magie, která jsou pro běžné obyvatele nebezpečná.²² I samotná volba jmen pro hlavní hrdiny nebyla tak úplnou náhodou. V sousedství Rowlingových žila rodina Potterových. Matky obou rodin byly přítelkyně a rodiny se vzájemně kamarádily. Toto kamarádství bylo protkáno mnoha dny, kdy si jejich děti vzájemně hrály. Tématem jejich her byly velmi často kouzelnické motivy, kdy používaly košťata k létání, vzájemně se zaklínaly a byly kouzelníky.

Tak, jako to bývá u většiny autorů, se osobní život Joanne Rowling do její tvorby promítl ve velké intenzitě. Inspirovala se nejen jmény svých kamarádů a známých a jejich charaktery, ale například i svými největšími obavami. Například zvířata, kterých se Rowling bojí nejvíce ze všech, jsou pavouci. A každý, kdo někdy četl druhý díl ságy, si pamatuje, z jakých zvířat má jeden z hlavních hrdinů největší strach.

Rodina Rowlingových se za život několikrát stěhovala. I to dávalo malé Joanne Rowling mnoho impulzů a motivů do budoucího psaní. Inspiraci čerpala nejen z prostředí, ve kterém

²¹ SMITH, Sean. *Sen jménem Harry Potter: životní příběh J.K. Rowlingové*. Přeložil Arsenius STOPEČKA a Jana JAŠOVÁ. Praha: Knižní klub, 2002, s. 16.

²² Tamtéž, s. 19.

žila, ale také z osob, se kterými se v průběhu svého života setkala. Například postava profesora Snapea je kombinací několika lidí.

Život před Harry Potterem trávil J. Rowling poměrně běžně. Po absolvování střední školy se vydala studovat francouzštinu na vysokou školu. V rámci studií strávila rok v Paříži. Po návratu z hlavního francouzského města se začala již tehdy věnovat humanitární činnosti, ve které pokračuje do dnešní doby. Začala pracovat v Londýně pro Amnesty International. Na jedné cestě z prohlídky bytu, kdy cestovala vlakem z Manchesteru do Londýna, se jí poprvé v hlavě zrodila myšlenka Harryho Pottera. Když sledovala z okna vlaku mizející krajinu, představovala si chlapce, který odjíždí na internátní školu. Od té doby s sebou téměř všude nosila notýsek s poznámkami, kam neustále přidávala nové a nové nápady. Již tehdy měla velké ambice a věděla, že chce malému Harrymu věnovat celkem sedm knih.

Tehdy autorka utrpěla jednu z největších ztrát svého života. Její matka Anne, se kterou měla velmi láskyplný a vřelý vztah, podlehla roztroušené skleróze. Rowling začala nad psaním své první knihy trávit ještě více času. Tehdy, v době největšího smutku, se například zrodil nápad pro famfrpál.²³

Ani v Londýně však její cesta neskončila a autorka se přestěhovala za práci do Portugalska, kde začala vyučovat angličtinu. Zde také poznala svého manžela a otce jejího prvorozeného dítěte — portugalského televizního reportéra Jorga Arantese. Potkali se v jednom z portugalských barů a přivedla je k sobě jedna z mnoha společných věcí — láska ke knihám. I proto se stal Jorge jedním z jejích prvotních podporovatelů. Již tehdy mu vyprávěla o Harrym Potterovi, sdělovala mu své nápady, ukazovala poznámky v bloku. I samotné Portugalsko se promítlo do příběhů. Konkrétně jde o portugalskou báseň *Pedra Filosofal*, což v překladu znamená *Kámen mudrců*.²⁴

Dcera Jessica se narodila 27. července 1993. S příchodem dcery však přišly také prohlubující se problémy obou rodičů. Po strastiplné cestě se společně s dcerou rozhodla vrátit do Anglie. Zde se rozhodla pobývat i s dcerou u své sestry, se kterou průběžně probírala své spisovatelské plány. Právě její reakce ji nesmírně podporovaly. V tomto životním období upadala do depresí a úzkostí. Souběžně však měla stále rozpracované své dílo, a tak se i tyto stavy promítly do jejího psaní. Literárním obrazem tohoto příšerného období se stali

²³ SMITH, Sean. *Sen jménem Harry Potter: životní příběh J.K. Rowlingové*. Přeložil Arsenius STOPEČKA a Jana JAŠOVÁ. Praha: Knižní klub, 2002, s. 93.

²⁴ Tamtéž, s. 101.

mozkomorové, již vysávají z lidí radost a štěstí. Tím se tak postavy mozkomorů staly asi nejdůraznějším odrazem autorčina života v díle.

Zásadním impulzem pro pokračování v psaní příběhu o Harrym se stal okamžik, kdy autorčin švagr otevřel se svým kamarádem kavárnu Nicholson's. Rowling sem jezdila se spící Jessicou v kočárku a nad šálkem kávy psala další a další řádky a příběh malého kouzelníka začal dostávat čím dál jasnější podobu.

Jako první četla celý rukopis prvního dílu sekretářka literární agentury *Christopher Little*. Ta ho následně předala svým nadřízeným, kteří rozhodli o zastupování jeho autorky. Nechali vyhotovit několik výtisků a rozeslali je do různých nakladatelství. Celkem 12 nakladatelství je odmítlo. Nakonec na nabídku kývlo nakladatelství Bloomsbury.²⁵ Velmi úsměvná je dnes věta pronesená po setkání autorky s jejím budoucím vydavatelem, který jí při potřásání rukou řekl, ať počítá s tím, že *na dětských knihách si moc nevydělá*.²⁶

Z řádků výše je patrné, že autorka měla původně jen jedno křestní jméno — Joanne. Pod sérií Harry Potter je však podepsáno odlišné jméno. Vydavatelství totiž nechtělo knihu vydat s jménem Joanne Rowling na titulní straně. Vydavatelé se obávali reakce zákazníků na to, že autorkou je žena a předpokládali s tím spojenou sníženou poptávku a následný menší obrát., a to především u chlapců. Proto po Rowlingové žádali pouze iniciály.²⁷ A tak si Joanne Rowling ještě ke svému původnímu jménu přidala iniciál K. Tím odkazovala ke své babičce Kathleen z otcovy strany, která zemřela, když bylo autorce pouhých devět let. Rowling ji obdivovala a den, kdy zemřela, je jednou z jejích nejsmutnějších vzpomínek na dětství.

3.2 Tvorba

Většina z nás zná Joanne Rowling právě pod tímto pseudonymem — J. K. Rowling. Nicméně to není jediný kryptonim, za kterým se autorka skrývá. Druhým nejčastěji užívaným autorčíným pseudonymem je mužské jméno Robert Galbraith, pod kterým píše díla kriminálního charakteru. Pod oběma těmito jmény se skrývají celé osobnosti, které jednotlivá díla vnitřně ovlivňují.

²⁵ SMITH, Sean. *Sen jménem Harry Potter: životní příběh J.K. Rowlingové*. Přeložil Arsenius STOPEČKA a Jana JAŠOVÁ. Praha: Knížní klub, 2002, s. 126.

²⁶ Tamtéž, s. 128.

²⁷ V angličtině nedochází k přechylování, proto z příjmení Rowling není poznat, zda jde o ženu, či muže. Z křestního jména Joanne již však je patrné, že autorkou je žena.

Stejně jako je znám spíše pseudonym autorky, tak je z její tvorby dominantní právě dílo Harryho Pottera. Nicméně mimo něj a mimo kriminální příběhy se autorka věnuje i dalším knihám. V současnosti si získává čtenáře její dílo z roku 2001 *Fantastická zvířata a kde je najít*. A to především díky jeho filmovému zpracování. *Fantastická zvířata* jsou dílem, které bylo sice sepsáno a vydáno později než první díl *Harryho Pottera*, nicméně spolu tyto dva příběhy velmi úzce souvisejí. Děj knihy *Fantastická zvířata* je též zasazen do kouzelnického světa a svým obsahem dílům *Harryho Pottera* předchází. Vyskytují se zde některé totožné postavy, jiné jsou tu navíc, nicméně pro příběh Harryho Pottera jsou některá z těchto jmen klíčová, a tak je nám zde zpětně vysvětleno několik nejasných záležitostí. S knihou se poprvé setkáváme v jedné z knih o Harrym, kdy ji používají studenti Školy čar a kouzel v Bradavicích jako učebnici. Učí se z ní o zvířatech kouzelnického světa. Jejím fiktivním autorem je Mlok Scamander, kterého poté autorka do knihy samotné zahrнула jako hlavní postavu.

Prostředí Harryho Pottera se stalo i pro samotnou autorku velmi podnětným, neboť z jeho prostředí vzešlo několik dalších publikací. Jedna je například věnována specifické hře famfrpál, s níž se v Potterovi setkáváme. Jde o publikaci *Famfrpál v průběhu věků*. Na 141 stranách se zde dočteme o vývoji létajících košťat, nalezneme zde vývoj pravidel famfrpálu, jeho současná pravidla, seznam famfrpálových družstev, jména košťat či například to, kde se vzala Zlatonka.²⁸

Další knihou vycházející z příběhu čaroděje Harryho je soubor pěti kouzelnických pohádek *Bajky Barda Beedleho*. S těmito příběhy se v kouzelnické sérii setkáváme jen letmo, nicméně právě díky tomuto tajemnu a zvědavosti čtenářů si následně publikace získala úspěch a její prodej se též vyšplhal do velkých výšek.

Všechny tyto tři publikace k příběhům o Harrym Potterovi byly autorkou napsány jako doplňkové. Díky nim se dozvídáme další informace o kouzelnickém světě. Rozšiřuje se naše povědomí o něm. Výtěžek z prodeje těchto knih autorka věnovala britské charitativní organizaci *Comic Relief*, která podporuje sociální spravedlnost a pomáhá v boji proti chudobě.²⁹

Fenomén Harryho Pottera však nezůstal pouze v knižním a filmovém průmyslu, ale promítl se i do dalších odvětví lidského podnikání. V současné době existuje celá řada společenských her inspirovaná dějem Harryho Pottera. Není problémem oblékat se jako

²⁸ Neologismus, kterým J. K. Rowling označuje jeden z několik míčů potřebných pro hru famfrpál.

²⁹ *Harry Potter*. [online] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Harry_Potter. [cit. 2022–2–2].

čarodějnický učeň do hábitu, chodit kolem v tričku a mikině s motivy Harryho Pottera, mít odznaky jednotlivých bradavických kolejí a u toho všeho mávat replikou kouzelnické hůlky některé z hlavních postav. To vše je velmi jednoduše dostupné, od oblečení přes kouzelnické předměty až po speciální „potterovské“ pochutiny, jako jsou Bertíkovy fazolky či máslový ležák. V současné době si můžete zakoupit i počítačovou hru a vžít se do role čarodějů a jen tak se procházet bradavickým komplexem. Stejně tak si různá ztvárnění příběhů můžete zahrát i na konzolích, jako jsou Xbox či Playstation. Harry Potter si své fanoušky získá i z řad těch nejmenších díky mnohačetným stavebnicím Lego.

Celý kouzelnický svět Harryho Pottera je promyšleným prostředím s vlastními předměty, které nemají v reálném světě ekvivalent a jejichž fungování musela autorka v jednotlivých knihách popisovat. Sama autorka uvedla, že by o celém fungování světa bylo možno vydat samostatnou knihu.

3.3 Tematické zaměření

Na následujících řádcích se pokusíme shrnout tematické zaměření J. K. Rowling. Její životopis do dnešního dne čítá velké množství literárních počinů. Pokud bychom se pokusili je nějak systematicky rozčlenit, vznikly by nám dvě základní skupiny. Skupina děl, která autorka napsala pod jménem J. K. Rowling, a druhá skupina, pod kterými je podepsána jako autor Robert Galbraith.

Dalo by se říci, že si autorka společně se jmény vytvořila i své vlastní dvě samostatné identity, které jdou každá svým vlastním směrem. Díla podepsaná Robertem Galbraithem nás svým obsahem zavedou mnohdy do velice spleťtých kriminálních případů, kdy se stáváme součástí detektivních cest. Naopak J. K. Rowling nás svými příběhy zavádí do světa plného magie a kouzelnických prvků. Tím se dostáváme k základnímu dělení tvorby Joanne Rowling — *literatura orientovaná pro děti a mládež a literatura detektivní*.

Jak již napovídá samotný název této diplomové práce, stěžejní pozornost zde bude věnována knižním dílům J. K. Rowling, tedy literatuře věnované dětem a mládeži.

3.4 Vztah J. K. Rowling k Harry Potterovi

Za svoji kariéru již J. K. Rowling rozdala nespočetné množství rozhovorů. V nich se nacházelo obrovské množství otázek vztahujících se k jejímu soukromému životu, ale samozřejmě také k její tvorbě, k samotnému procesu tvorby, k jejím myšlenkám a ambicím. Většina těchto

interview je zachycena v obrazové podobě, nicméně se najdou i taková, která mají psanou formu.

Rozhovor z března roku 1999 vedený pro Barnes a Noble³⁰ vznikl v reakci na první knihu z celé série. J. K. Rowling zde své fanoušky seznamuje s mnoha zajímavými fakty a okolnostmi týkajícími se celého příběhu kouzelnického chlapce. Například se zde můžeme dozvědět, že z hlavních postav byl Harry jediný, kdo nebyl inspirován skutečnou postavou ze života Rowling. Stejně však jako do ostatních postav dala autorka i do Harryho část sebe a nechala se inspirovat vlastním životem, chováním a chápáním jedenáctiletého dítěte. Velmi zajímavá je také samotná volba jmen a pojmenování, která se v knihách nacházejí. Autorka má ve jménech zalíbení. Má samostatný zápisník, do kterého si píše neobvyklá jména, jedinečné názvy míst, příjmení, která si ji zkratka získají. Pro svá pojmenování hledá inspiraci také ve starých jazycích, ze kterých načerpala inspiraci například pro jméno bradavického ředitele Brumbála. V anglickém originále nese postava jméno Dumbledore. Toto slovo pochází ze staroanglického výrazu bumblebee, v překladu čmelák. Tato spojitost ji velice zaujala. „Vybrala jsem je, protože tento dobrotivý čaroděj je v mé představě v neustálém pohybu, a přitom si pro sebe brouká — a také mi to slovo moc hezky znělo.“³¹

Každého, kdo si někdy přečetl knihu o Harrym Potterovi, zřejmě napadne otázka, kde autorka čerpala inspiraci. J. K. Rowling magii a kouzla měla ráda odjakživa. Jako malá trávila se svou sestrou a dětmi ze sousedství nespočet dnů hraním si na kouzelníky a čarováním. Čím byla starší, tím ji magický svět kouzel přitahoval více. Viděla v něm obrovské množství potenciálu, kterého se rozhodla využít.

3.5 Literatura pro děti a mládež

Literatura pro děti a mládež má dva různé stupně — literatura intencionální a neintencionální. Literatura intencionální představuje díla psaná pro dětského čtenáře, a tak jejich obsah a vnitřní stránka této úrovně odpovídá. Druhou skupinu tvoří díla literatury neintencionální. Ta byla původně psána se záměrem jiných čtenářů, nicméně si cestu k těm dětským našla.

Literatura pro děti a mládež je hned několika rysy velmi specifická. Čtenářský subjekt se promítá do několika rovin. Jednou z nejdominantnějších je samotný žánr knihy/příběhu, který je samozřejmě čtenáři, kterým bude kniha určena, velice ovlivněn. V případě dětských

³⁰ Rozhovor pro BBC News – červen 2003. [online] Dostupné z: <http://www.potterweb.cz/web/content/view/88/40/>. [cit. 2022-2-2].

³¹ JUNG, Mathias. *Kouzlo sebeuskutečnění: Harry Potter v nás*. Praha: Portál, 2012, s. 111.

čtenářů bude nejčastějším žánrem pohádka, ať už jde o pohádky s folklorním původem či o pohádky moderní, tzv. autorské.³² Dalším velmi oblíbeným literárním žánrem pro děti se stala fantasy literatura, která v sobě kloubí prvky z mnoha jiných žánrů — prvky pohádek, mýtů, ale i detektivek a hororů. I samotné hororové příběhy si mohou najít své dětské čtenáře, pokud jsou tomu alespoň trochu věkově přizpůsobeny. Typickým moderním příkladem je například dílo Neila Gaimana *Koralina*. Zde se setkáváme s tzv. žánrovou hybridizací, kdy došlo k jemnému míšení žánrů. Dílo *Koralina* tak není úplně čistým hororem, ale stojí na pomezí hororu, fantasy literatury a autorské pohádky. Podobným příkladem, jako Gaimanova *Koralina*, je i heptalogie Harryho Pottera. Dalšími typickými žánry dětské literatury jsou pak prozaické příběhy s dětským hrdinou, dobrodružné prózy různého charakteru (historické, detektivní, hororové...) či může jít o specifický žánr komiks, který v sobě snoubí rovinu vizuální a textovou a obě tyto roviny na čtenáře působí souběžně.

Jedním ze specifíků literatury pro děti a mládež je také způsob jejího členění. Svým charakterem se nepřizpůsobuje literárním směrům, ale její třídění spíše podléhá samotnému čtenáři. Dle toho členíme literaturu pro děti a mládež do tří hlavních kategorií. Těmto kategoriím následně odpovídají vhodné žánry. První kategorií jsou adresáti předškolního věku, tedy děti ve věku od 3 do 6 let. Této věkové skupině odpovídají převážně všechny druhy říkadel, hádanek a povídek se zvířecími hrdiny. Dalším stupínkem jsou čtenáři mladšího věku, odpovídající věku od 6 do 11 let. Těm jsou adresovány pohádky, komiksy, povídky ze života. Poslední skupině, čtenářům ve věku 11–15 let, jsou poté určeny příběhy dobrodružné literatury, prózy s dívčím hrdinou, s chlapeckým hrdinou atd. Pokud bychom na ni ale nahlíželi jiným pohledem, šlo by například o její členění s ohledem na funkčnost děl. V jednotlivých dílech totiž dochází prostřednictvím čtenářství k rozvíjení odlišných lidských kompetencí. Literaturu pro děti a mládež proto můžeme dělit také z hlediska směrů na směr výchovně vzdělávací, kam spadají díla rozvíjející dětský intelekt, směr sociální, kde se díla orientují na citovou stránku dítěte, a na směr zábavný, který rozvíjí adresátovu fantazii.

Pokud se dnes řekne termín pohádka, většině lidí se vybaví typické pohádkové postavy — král s královnou, princ, princezna, víly, andělé, většinou milí hloupější čerti a další nadpřirozené pohádkové bytosti působící povětšinou milým dojmem. Pohádky, jak byly známé v dřívějších dobách, měly naprosto odlišnou podobu. Lidové pohádky byly neintencionální, obsahovaly velké množství negativně explicitních obrazů, které byly dětem skryty. V průběhu

³² Folklorní pohádky nebyly původně určeny dětem.

času však tyto pohádky prošly velkým množstvím změn a dětským čtenářům se tak postupně přizpůsobily. Tyto pohádky byly postupně mnoha autory adaptovány a upravovány tak, aby nebyla poškozena dětská psychika brutálními nevhodnými motivy, ale aby byla zároveň zachována fabule příběhu. Mezi nejznámější adaptátory pohádek bezesporu patří například Charles Perrault, bratři Grimmové, Karel Jaromír Erben či Božena Němcová. Všechny tyto zmiňované autory bychom mohli dále rozřadit dle podrobnějších kritérií ještě do dvou skupin dle způsobu jejich adaptací na adaptace klasické a autorské.

S ohledem na téma této diplomové práce je však důležité a vhodné zaměřit se především na konkrétní charakteristické žánrové rysy lidových pohádek. Jak jsem již psala výše, členění literatury pro děti a mládež je velmi složité. Obsahuje celou řadu vlastních specifik a kritérií.

V následujících řádcích odstoupíme od faktu, že lidové pohádky byly původně neintencionální, vyprávěli si je mezi sebou dospělí a obsahovaly mnoho prvků nevhodných pro dětského adresáta, např. prvky sexuality, kanibalismu a násilí. Některé z jejich rysů se totiž promítly i do díla Harryho Pottera. Asi nejdominantnějším rysem pohádek je naplnění etické roviny, kdy proti sobě autor postaví dvě strany — stranu dobra a zla. Obě strany jsou zastoupeny různorodými postavami a skutečnostmi. Na tento rys navazuje další velmi důležitý prvek, a to tzv. happy end. Sřet dobra a zla nakonec vyvrcholí, kdy se vítěznou stranou stává strana dobra. Zlo je následně vhodným způsobem potrestáno. Tímto způsobem byla v lidových pohádkách často explicitně zobrazovaná smrt. V pozdějších autorských adaptacích je tento způsob trestu spíše eliminován a dochází k mírnějším trestům.

V pohádkách se velmi často setkáváme s mnoha magickými prvky, které překračují hranici reálného světa. I to je jedním z charakteristických rysů pohádek a literatury pro děti a mládež celkově. J. K. Rowling na tomto prvku v podstatě založila celé své dílo o Harrym Potterovi. Stejně tak je v této sérii velmi dominantní motiv cesty. Hlavní hrdina se zde vydává na neznámou cestu, která mu přináší mnoho dobrodružství, úspěchů, neúspěchů a ponaučení. Tato cesta se stává hrdinům, kteří se jí účastní, cestou iniciační — hrdinové v jejím průběhu dozrávají, prokazují svůj charakter.

Vše výše uvedené je v souladu nejen se staršími lidovými pohádkami, ale i s dílem Harry Potter. Co však není pro tento žánr a pro toto dílo společné, je rys schematičnosti postav. Postavy v lidových pohádkách jsou schematické, mají jasně daný charakter, jsou již charakterově vyzrálé a neměnné — jsou buď jasně kladné, či záporné. V příbězích o Harrym Potterovi však shledáváme pravý opak. Některé postavy samozřejmě této schematičnosti

podléhají, nicméně se zde najde velké množství postav, které opravdu dozrávají, nalézají nové hodnoty a jejich rozpoložení se mění a vyvíjí. A tak zde narážíme na postavy, které jsou v prvotních dílech jednoznačně záporné, ale v průběhu událostí se jejich pohled na svět a okolí mění.

Co však je jasně v sérii od J. K. Rowling patrné, je kontrastní a gradační kompoziční princip. Kontrast je zde nejpatrnější ve smyslu dobro versus zlo. Nicméně jisté znaky můžeme sledovat i v kontrastu mezi skutečným a fikčním světem. Gradační kompozice postupně prostupuje celým dílem. Od prvního dílu se stupňuje nejen samotný příběh, ale i úroveň samotného díla, ať už po stránce náročnosti čtenářské, tak psychické.

Dílo Harryho Pottera by se tak ze žánrového hlediska dalo označit jako dílo hybridní, ve kterém se mísí celá řada žánrů. Jejich kombinací tak vznikl naprosto jedinečný počín plný řady všemožných motivů, jež do sebe perfektně zapadají.

Vše výše uvedené je společné spíše lidovým pohádkám. Nicméně literatura pro děti a mládež má v současné době již mnohem širší spektrum svého vlivu. Jak je již psáno výše, samotný čtenář vstupuje do díla ještě dávno před tím, než si autorovu práci přečte. Jeho osobnost vstupuje například do volby žánru psaného díla, kdy má autor již dopředu vybraný okruh lidí, pro který bude dílo určeno. Stejným způsobem je pak ovlivněn například i jazyk díla a samotných promluv postav. Těchto promluv bude v díle určeném pro děti a mládež větší množství, jelikož děti a teenageři mají tendence popisné pasáže přeskakovat. V pozadí tohoto všeho se však všechny díly ze série o Harrym Potterovi dotýkají i vážných a hlubších témat, jako jsou přátelství, rodina, smrt. Najdeme zde nespočet témat a kulturních přesahů, což samotnému dílu dodává mnohem větších rozměrů a strhává mu tak nálepku pouhého díla pro děti a mládež. V jeho řádcích si totiž najdou to své téměř všichni.

4 Harry Potter

Série příběhů o jedenáctiletém chlapci z Anglie se stala naprostou legendou. K obrovskému úspěchu příběhů dopomohlo hned několik faktorů. Mezi nimi hrála velkou roli i náhoda a štěstí.

První kniha Harryho Pottera byla publikována 26. června 1997, sedm let od chvíle, kdy se J. K. Rowling v hlavě samotná myšlenka příběhu zrodila. Prvním nákladem bylo 5 000 výtisků.³³ Prvotní ohlasy nebyly nikterak bouřlivé, úspěch ale přece jenom kniha měla. Zásadním překvapením bylo, že si J. K. Rowling knihou nezískala jen dětské čtenáře, kteří měli být hlavním recipientem díla, ale oslovila též dospělé publikum. Nakonec se za první rok ve Spojeném království prodalo výtisků *Harryho Pottera a kamene mudrců* 70 000.³⁴ Od té doby bylo před autorkou 10 úspěšných let, kdy bylo vydáno dalších 6 knih. Již na začátku měla J. K. Rowling promyšlenou strukturu celého příběhu a například již v roce 1999 věděla, kolik bude celkem dílů. Postupně si knihy získávaly fanoušky po celém světě a Harry Potter se tak stal fenoménem, kterého znal pomalu každý na světě. Ještě většího úspěchu pak knihám nejspíše přineslo filmové zpracování příběhů, které následovalo o 4 roky později. K roku 2018 byl Harry Potter přeložen celkem do 80 jazyků a celosvětově se prodalo na 500 milionů výtisků. To z něj udělalo nejlépe se prodávající sérii knih v celé historii.³⁵ Knihy nebyly vydávány jen v překladech do jiných řečí, ale také do Braillova písma.

Série Harryho Pottera je heptalogií, skládá se tak celkem ze 7 dílů. První čtyři díly byly vydávány vždy po roce, mezi zbylými již následovala delší prodleva. Například druhý díl ze série J. K. Rowling dodala do redakce ke schválení již dva týdny po vydání dílu prvního. Za první díl získala Rowling od agentury odměnu 1 500 liber. Nikdo totiž nedával příběhu pro děti velkou šanci na úspěch. To se změnilo až s aukcí práv na Harryho Pottera na americkém trhu. Aukce se nakonec vyšplhala až na částku 100 000 dolarů.³⁶ Tehdy se o J. K. Rowlingovou začala poprvé zajímat média a tím se odstartovala její dodnes trvající sláva. Zvyknout si na ni pro ni bylo velmi obtížné. Ze začátku si ani neuvědomovala, co by úspěch spojený s knihou mohl do jejího života přinést. Postupem času o sobě četla jeden článek za druhým. Když jeden rozhovor poskytl i její bývalý manžel a Joanne Rowling se o sobě dozvěděla mnoho lží, zanevřela na nějaký čas na novináře. A zde se zrodila další inspirace

³³ SMITH, Sean. *Sen jménem Harry Potter: životní příběh J.K. Rowlingové*. Přeložil Arsenius STOPEČKA, přeložil Jana JAŠOVÁ. Praha: Knižní klub, 2002, s. 140.

³⁴ Tamtéž, s. 147.

³⁵ *Harry Potter*. [online] Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Harry_Potter. [cit. 2022–2–2].

³⁶ SMITH, Sean. *Sen jménem Harry Potter: životní příběh J.K. Rowlingové*. Přeložil Arsenius STOPEČKA, přeložil Jana JAŠOVÁ. Praha: Knižní klub, 2002, s. 142.

pro postavu — ve čtvrtém díle se objevuje postava Rity Holoubkové, novinářky, jež ve svém článku pro *Denního věštce* popíše Harryho Pottera úplně jinak, než co z jejich rozhovoru vyplynulo. Zde se tak jemně odrazila autorčina frustrace.

Nicméně J. K. Rowling se svými knihami nezažívala jen samé úspěchy. Našlo se mnoho rodičů, kteří příběh kritizovali, že je plný smrti, násilí a nebezpečí. Křesťané se vyhrazovali vůči „propagaci černé magie“. Podle některých kritiků J. K. Rowling dětem předává impulzy, že chlapečci jsou lepší než dívky, fyzicky i psychicky, kdy jsou chlapečci zobrazováni jako bystřejší a moudřejší. Proti tomu všemu se však autorka ohrazuje a věcně argumentuje. Například tím, že nejmoudřejší ze všech studentů je dívka Hermiona, fyzickou hru famfrpál hrají i ženy atd. I přes některé negativní reakce získala J. K. Rowling ode dne vydání prvního dílu celou řadu cen, některé i z rukou samotné královny.³⁷

V České republice byly díly vydávány se zpožděním překlady prvních tří dílů došlo v roce 2000. První díl série tak u nás vyšel po třech letech od vydání originálu. Česká nakladatelství si však byla fenoménu vědoma a na překladatele naléhala, aby byl překlad co nejdříve hotov.

Na celou sérii navazuje ještě osmá kniha, která však není považována za součást série. Jde však o příběhové pokračování, jež bylo napsáno odlišnou formou. Zatímco všech 7 publikací je prozaických, osmé pokračování má podobu divadelní hry.

Příběh Harryho Pottera je tedy rozdělen celkem do 7 knih. Každá kniha má v názvu jméno hlavního představitele, jednotlivé dovětky se však liší. Zde je seznam jednotlivých dílů i s daty jejich vydání:

- *Harry Potter a kámen mudrců* (26. června 1997)
- *Harry Potter a tajemná komnata* (2. července 1998)
- *Harry Potter a věžeň z Azkabanu* (8. červenec 1999)
- *Harry Potter a Ohnivý pohár* (8. července 2000)

³⁷ *J.K. Rowling Receives a Rare Honor From Prince William at Buckingham Palace*. [online] Dostupné z: <https://people.com/royals/jk-rowling-named-companion-of-honor-by-prince-william/>. [cit. 2022–2–2].

- *Harry Potter a Fénixův řád* (21. června 2003)
- *Harry Potter a princ dvojí krve* (16. července 2005)
- *Harry Potter a relikvie smrti* (21. července 2007)

Osmý díl, divadelní hra, nese název *Harry Potter a prokleté dítě*, které však do přímého pokračování Harryho Pottera není řazeno.

Velká část fanoušků Harryho Pottera k němu však nepřišla cestou knih, nýbrž prostřednictvím filmového plátna. Při komunikaci o právech v Hollywoodu měla Rowling zásadní podmínku — nikdy by do příběhů z Bradavic nezařadila nic týkající se USA. Harry Potter pro ni byl naprosto britským příběhem plným britských motivů. To nakonec ani nemusela řešit. Jediné, co se pro americký trh změnilo, byl název prvního dílu. Rowling si dokonce filmaři vážili natolik, že si mohla dokonce sama vybrat představitele hlavních rolí. Dále mohla mluvit také do celého procesu tvorby filmu a scénáře. Na oplátku studio Warner Brothers získalo právo na procenta z prodeje komerčních produktů. Dalším krokem tak bylo najít režiséra. Uvažovalo se i o Stevenu Spielbergovi, který však od projektu odstoupil, jelikož se s autorkou neshodli na konečné podobě scénáře. Nakonec se do pozice režiséra postavil Chris Columbus.

4.1 Fantasy literatura

Dílo *Harry Potter* v sobě kombinuje prvky hned několika žánrů. Na jedné straně jde o fantasijskou literaturu, na straně druhé v sobě kloubí žánr bildungsrománu³⁸ s prvky romantickými, dobrodružnými a thrillerovými. Dominantní je zde však bezesporu právě fantasy. Ta má sama o sobě několik vlastních žánrových rysů, které se každé dílo, spadající do této kategorie, snaží naplnit.

Pro lepší pochopení zařazení díla *Harry Potter* do celé soustavy fantasy literatury zde budeme srovnávat jeho koexistenci s dalšími názornými příklady fantasy literatury — dílem *Narnie* od C. S. Lewise a Tolkienovým *Pánem prstenů*.

Jak jsme si již definovali v kapitolách výše, základní rysem fantasy literatury je existence fikčního světa. Nachází se tedy ve všech výše uvedených dílech, jednotlivé světy se však od sebe vzájemně diametrálně liší. Zásadním rozdílem je například koexistence dvou

³⁸ Vývojový román.

světů, světa fikčního a reálného. Tento jev můžeme spatřovat ve fantasy příbězích o Harrym Potterovi a v Narnii. Naopak Tolkien vytvořil ve svých dílech naprosto samostatný a soběstačný svět nazvaný Středozem, který funguje a existuje sám o sobě, nemá žádnou spojitost s dalším světem, má vlastní zákony a funguje podle nich. Tím také Tolkien vymazal ze svých děl možnost spojovacích portálů mezi různými světy. Portálem u Lewisovy Narnie je skříň. J. K. Rowling ve svém díle nevyužívá pouze jednu konkrétní bránu, ale každým dílem nás seznamuje s dalšími možnostmi přepravy mezi oběma světy. Jednou tak jde o pohyblivé cihly ve zdi, podruhé se portál objeví v určitý den a hodinu na vlakovém nádraží King's Cross na nástupišti $9\frac{3}{4}$, jindy se do světa čar a kouzel přeneseme uličkou vzniklou rozestoupením dvou obyčejných domů atd.

Tolkienův svět staví na inspiraci mytickým středověkem, kde existují mytická stvoření. Jeho svět je jedním z nejpropracovanějších světů na poli fantasy. Podobnou inspiraci měla také J. K. Rowling. Ta se nepochybně také inspirovala středověkem s mýty a pohádkami. Její dílo odkazuje na středověkou minulost nejen prostorami samotné bradavické školy, jež se nachází ve středověkém hradu, ale také samotným způsobem, jakým se žáci ve škole učí a pomocí jakých pomůcek se vzdělávají (brka na psaní, pergamen, inkoust...). Z tohoto fenoménu lehce vybočuje dílo C. S. Lewise, ve kterém dominují křesťanské motivy zasazené do středověké doby.

Vedle existence fikčního světa je dalším žánrovým rysem fantasy motiv cesty. Jde o jeden z nejdůležitějších rysů. Jak již samotný název tohoto motivu napovídá, jde o cestu, kterou jednotliví hrdinové v příběhu absolvují. Zažívají na ní mnohá dobrodružství spojená s úspěchy i neúspěchy, radostí i smutkem, a všechny tyto okolnosti na ně působí a formují je. Hlavní hrdinové se tak učí, rostou, dozrávají a ujasňují si své životní hodnoty a priority. Tyto hodnoty poté hrdinové předávají i samotným čtenářům, kteří se v postavách často zrcadlí. V případě Harryho Pottera bychom mohli mluvit o tzv. iniciační cestě, kdy se z malého kluka stává muž, který poznává sám sebe. Tento motiv cesty prostupuje celou sérií a všemi díly Harryho Pottera. Harry zde roste, dozrává, tím se mění charakter jeho iniciace. V prvním díle se setkáváme až s pohádkovým příběhem, který v sedmém díle eskaluje a využívá hororové prvky. S tím také přichází na scénu motiv smrti, který je pro fantasy též velmi charakteristický. Rowling celé dílo komponovala tak, aby čtenář s hrdiny rostl (viz výše). Čtenář s postavami v díle dozrává, a tak jsou jednotlivé prvky v dílech úměrné jeho věku. Život Harryho Pottera je ukázkovým příkladem života prostoupeného motivem smrti. V průběhu příběhu mu umírají

lidé, na kterých mu záleží a Harry tak zažívá jednu ztrátu za druhou. Oporou mu jsou však stálí přátelé, kteří při něm vždy stojí.

V neposlední řadě je velmi důležitým prvkem příroda. Motiv přírody je pro fantasy taktéž velmi podstatným. Nejčastěji se ve fantasy literatuře setkáváme s magickým lesem plným bájných kouzelných zvířat a bytostí. Les však není pouhou dekorací příběhu, ale je jeho nedílnou součástí. Ovlivňuje samotný příběh, a stává se tak jeho nepostradatelnou součástí.

Série příběhů o Harrym Potterovi se řadí k nejpozoruhodnějším fantasy dílům celé literární historie. Ať už jde o nadpřirozené postavy, které můžeme v příbězích nalézt, tak o samotné fungování kouzelnického světa řízeného svými vlastními zákony.

4.2 Téma

J. K. Rowling dle mého názoru vsadila na jeden z nejdůležitějších prvků literatury pro děti a mládež — možnost identifikace se s hrdinou a prožívání fikčních situací jako reálně žitých. Hlavním záměrem bylo bezpochyby dosáhnout efektu, kdy budou čtenáři s hlavními postavami růst. Lépe řečeno růst a dozrávat. Původním plánem bylo každý rok, jak budou čtenáři stárnout, vydat jednu knihu, aby věk čtenářů kopíroval věk hlavních hrdinů. Tomuto schématu však odpovídají jen první čtyři díly.

V prvním díle se setkáváme s jedenáctiletým chlapcem jménem Harry Potter, hlavním hrdinou celé série. Právě věk 11 let odpovídá cílové skupině čtenářů. Ti se tak mohou s Harrym velmi jednoduše ztotožnit, vžít se do jeho kůže a prožívat jeho osudy jako své vlastní.

Harry Potter je sirotek, jehož rodiče byli zabiti mužem jménem Lord Voldemort (v knize označovaný jako *Ten, jehož jméno nesmíme vyslovit*). To však Harry neví. Neví ani to, že není jen tak obyčejným chlapcem, nýbrž kouzelníkem. Jako sirotek vyrůstá u své tety a strýce, kde mu dělá společnost podobně starý bratranec. Celá sedmidílná série se zabývá osudy tohoto dítěte, sleduje jeho životní cestu od zjištění svého původu, přes získávání prvotních přátel, překonávání prvních životních překážek, přes budování partnerských vztahů až k vítězství dobra nad zlem. Základní výstavbou každého tematického příběhu jsou motivy. Těch v díle nalezneme velké množství. Jednotlivé motivy postupně gradují. Ani samotné téma zde nejde jednoznačně vyčlenit. Dynamika témat je zde opravdu velká. Nedochozí k jednoznačnému vyčlenění jednoho prostého tematického prvku, nicméně dochází k tematické pestrosti a prolínání více či méně podstatných tematických obrazů.

V prvních dílech se setkáváme s motivy spíše pohádkovými. Poznáváme zde společně s Harrym kouzelnický svět, střetneme se s některými kouzelnými bytostmi a zvířaty, poznáme zde prvotní sílu přátelství a pomoci. Do hlubších vztahů a motivů vstupujeme později, s každým dalším dílem hlouběji a hlouběji. Téměř v každém díle se setkáváme s motivem smrti, nicméně vždy je tento prvek jinak intenzivní. Vygraduje až v samotném závěru, kdy se se smrtí setkává hlavní hrdina. Je nám představena i jakási podoba posmrtného života. Celé dílo nám tedy kromě samotného příběhu předává i velké množství vedlejších poselství. Právě ta se ale stávají tím stěžejním, co si z díla odnášíme.

Na první pohled by se mohlo zdát ústřední téma celého příběhu velmi jednoduché a ploché — boj dobra proti zlu. Zástupcem dobra je zde Harry Potter, který stojí na své cestě proti zosobněnému zlu v podobě Lorda Voldemorta (lat. *volo, volere* = chtít, *mors, mortis, f.* = smrt).³⁹ Tento motiv zde samozřejmě dominuje, nicméně ani to není tak jednoznačné. V celé sáze najdeme velké množství postav, jejichž důležitost a ústřednost je každým dílem jinak výrazná. Všechny tyto postavy bychom mohli na první pohled zařadit k jednomu z těchto pólů, k dobru či ke zlu. Nicméně v průběhu čtení se blíže setkáváme s charaktery a s životními osudy jednotlivých hrdinů a tato černobílost postav postupně mizí. Například postava děsivého profesora Snapea je většině z nás bezpochyby již od první knihy nesympatická. Čím hlouběji se ale do příběhu dostáváme a poznáváme životní příběh profesora, tím rychleji se čtenářův pohled mění. Tato transformace graduje v sedmém díle, kdy se prostřednictvím myslánky⁴⁰ společně s hlavním hrdinou dozvídáme celou pravdu o životě muže jménem Snape. Podobným příkladem může být i sám hlavní hrdina Harry Potter. Od prvních řádků nám je jasné, že Harry stojí na straně dobra, za které bude celý svůj život bojovat. Nicméně i v něm, v klukovi čistého a dobrého srdce, se po celou dobu ukrývá něco temného. Tuto skutečnost ani on sám neví, nosí v sobě totiž část Pána zla, která čas od času vystoupí na povrch a dominuje v jeho chování. Tento aspekt se objeví například již v prvním díle, kdy má být Harry zařazen Moudrým kloboukem do jedné ze čtyř bradavických kolejí. Moudrý klobouk si s ním však neví rady, jelikož cítí, že Harry nemá jednoznačnou osobnost. J. K. Rowling čtenářům nepředává čistě černobílé schéma boje dobra a zla, nicméně ukazuje, že nezáleží na tom, zda v sobě neseme kladně či záporně orientovanou osobnost (původ), ale skutečně v životě záleží pouze na tom, jakou stranu si my sami nakonec zvolíme.

³⁹ JUNG, Mathias. *Kouzlo sebeuskutečnění: Harry Potter v nás*. Praha: Portál, 2012, s. 115.

⁴⁰ Nádoba, kde se uchovávají vzpomínky a skrze niž se můžeme na vzpomínky podívat.

Na pozadí tohoto všeho bychom mezi řádky našli mnohem hlubší témata, kterých se chce autorka nenápadně dotknout. Jedním z nich je například téma feminismu. V dnešním světě je tento termín velmi křehkým a probíraným tématem. Ve světě Harryho Pottera tomu tak není. Žádný boj mezi pohlavími zde nenajdeme, muži a ženy si jsou ve světě čar a kouzel přirozeně rovni. Tuto skutečnost můžeme spatřovat v nejnápadnějším motivu celé ságy, v přátelství Harryho, Rona a Hermiony. V literární historii již existuje celá řada trojic či dvojic hrdinů, kteří spolu zažívají dobrodružství. Téměř vždy se však jedná výhradně o skupiny mužů. Jako příklad si můžeme uvést tři mušketýry, dvojici Dona Quijota a Sancha Panzy atd.⁴¹ U této trojice je to však jiné. V mnoha okamžicích je Hermiona, jakožto žena, tím klíčovým bodem jejich uskupení. Bez Hermiony by se zkrátka oba chlapci neobešli. Dalším odrazem současného světa je například i fakt, že Harry je sirotek, který pochází ze smíšené rodiny — otec byl čistokrevný kouzelník, matka pocházela z mudlovské rodiny. I v této na první pohled banální situaci můžeme spatřovat hluboké téma dětí pocházejících z neúplných rodin či rodin odlišného etnika.

Téměř každý, kdo byl v době vydání publikací o Harrym Potterovi podobného věku jako sám hrdina, tomuto fenoménu podlehl. S chlapcem a samotným příběhem v průběhu let rostl, s každou další knížkou objevoval nové aspekty života a posouval se v životě dál a dál. A tak tomu je i v dnešní době. Harry Potter i s celým svým kouzlem stárne a jeho prvotní fanoušci s ním. Je teď tedy jen otázkou, zda jeho kouzlo je až tak mocné, že dokáže okouzlit i další generace.

4.3 Postavy

V průběhu všech dílů se setkáváme s celou řadou ústředních postav. Dalo by se však říci, že celá série má tři hlavní postavy. Jsou to Harry Potter, Hermiona Grangerová a Ron Weasley. Tito hrdinové prostupují všemi díly a jejich dobrodružství jsou středem pozornosti. V každém díle se čtenář setkává s dalšími postavami, které dotvářejí úplný obraz příběhu. Z nich bychom mohli jmenovat dominantní a nepostradatelné postavy celého příběhu — Albus Brumbál, Rubeus Hagrid, Lord Voldemort, Severus Snape, Draco Malfoy, Sirius Black a mnoho dalších. Někteří literární teoretici zastávají názor, že autorka své postavy zobrazuje plošně, nezabývá se jejich vnitřním světem a stavy, které postavy v průběhu příběhu zažívají.⁴²

⁴¹ BAGGETT, David a Shawn KLEIN, ed. *Harry Potter & filozofie: kdyby Aristoteles byl ředitelem školy v Bradavicích*. V Praze: XYZ, 2009, s. 91.

⁴² ZACHOVÁ, Alena. *Mýty a mýtotvorné příběhy v četbě dětí a mládeže*. In: Urbanová, Svatava a kol. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, s. r. o., 2004, s. 251.

S tím však nelze souhlasit. Autorka jednotlivé vnitřní stavy a boje nevyjadřuje výrazně explicitně, nicméně čtenář je v celé sáze nevědomky a skrytě těmito obrazy zásobován.

Harry Potter je na začátku vyprávění jedenáctiletý sirotek, který bydlí u své tety a strýce Dursleyových. Na první pohled nám ho je líto, jelikož se svými příbuznými musí zažívat jeden pekelný den za druhým. Například už jen to, že bydlí v místnůstce pod schody, vypovídá o jeho postavení v rodině. Harry je od začátku milý chlapec, který poslouchá a plní pokyny ostatních. Když se dostane do Školy čar a kouzel v Bradavicích, jeho osobnost se nikterak výrazně nezmění. Stále je skromným chlapcem, který touží po lásce své mrtvé matky a otce. Tímto skromným chlapcem zůstává Harry v podstatě po celou dobu příběhu, všech sedm knih. Jeho osobnost nezažije v průběhu všech dobrodružství žádný zásadní impulz pro obrácení se na temnou stranu, naopak s věkem v něm roste touha pomáhat ostatním. Sama J. K. Rowling o postavě Harryho prohlásila, že tento hrdina je jediný, který není přímým odrazem někoho z jejího okolí.

Hermiona Grangerová je bezpochyby nejvýraznější ženskou postavou celé ságy. Jde o cílevědomou, chytrou a pilnou studentku Bradavic, která se v prvním díle stane nedílnou součástí trojice bojující proti nadvládě lorda Voldemorta. S oběma chlapci se seznámila již v bradavickém expresu na cestě do Bradavic, nicméně cesta je k sobě svedla následně i ve škole. Hermiona není však výjimečná jen svou chytrostí a bystrostí. J. K. Rowling do ní promítla i problémy současného světa. Ve světě kouzel existovaly tři typy kouzelníků: čistokrevní, jejichž oba rodiče byli kouzelníci, poloviční kouzelník, pokud byl alespoň jeden z rodičů čarodějnické krve, a v neposlední řadě jste se mohl narodit do tzv. mudlovské rodiny, tzn. do rodiny, kde nikdo nedisponoval kouzelnickou mocí. Takovým příkladem je právě Hermiona, která se narodila dvěma mudlovským zubařům. Rowling tak zde odkazuje na skutečnost, že nezáleží na našem původu, ale na tom, jací opravdu jsme. Tvorba postavy Hermiony byla pro J. K. Rowling prý tou nejjednodušší. Při psaní se inspirovala svými vlastními vzpomínkami na to, jaká v 11 letech byla. Hermiona Grangerová je prý karikaturou samotné autorky.⁴³ Obě dbaly nejvíce na učení, přípravu na zkoušky, trávily hodiny a hodiny ponořené v knihách, aby nakonec zjistily, že v životě existují důležitější věci, než být skvěle připraven na test a vše vědět.

⁴³ SMITH, Sean. *Sen jménem Harry Potter: životní příběh J.K. Rowlingové*. Přeložil Arsenius STOPEČKA, přeložil Jana JAŠOVÁ. Praha: Knižní klub, 2002, s. 42.

Ron Weasley je posledním článkem dynamické trojice. Tento zrzavý hoch pochází z klanu Weasleyových, kteří mají na Škole čar a kouzel v Bradavicích dávno minulost. On i jeho sourozenci tvoří nedílnou část nebelvírské koleje. Nedisponují sice mnoha penězi, nicméně co nemají v majetku, mají v srdci. V několika dílech se starají o Harryho, poskytují mu péči i střechu nad hlavou. Jejich cesty se propletou již v prvním díle na nádraží King's Cross, kdy Harry neví, jakým způsobem se dostat na neexistující nástupiště 9 a 3/4. Ron jede do Bradavic také poprvé, takže již zde najdou vzájemné pojitko. Když se poté setkají i ve vlaku a sdílí na cestě jedno kupé, je o nové nejlepší přátele postaráno.

Po příjezdu do Bradavic jsou všichni studenti Moudrým kloboukem rozřazeni do čtyř bradavických kolejí — Nebelvíru, Mrzimoru, Havraspáru a Zmijozelu. Každá kolej má svou vlastní identitu, ke které inklinují i žáci, kteří byli do koleje zařazeni. Žáci v nebelvírské koleji jsou stateční a šlechetní, v Mrzimoru loajální a pracovití, havraspárští příslušníci disponují vlastnostmi, jakými jsou vynalézavost a moudrost, zatímco žáci Zmijozelu jsou záłudní, ctižádostiví a prahnou po moci.⁴⁴ Všichni tři výše představení byli posláni do téže koleje, do Nebelvíru. Tím se jejich pouto a společná cesta jen upevnila.

Rozebírání charakterových rysů všech klíčových postav však není účelem této kvalifikační práce, proto se omezíme jen na analýzu charakteru dalších dvou z nich, a sice Albuse Brumbála a Severuse Snapea. Albus Brumbál vystupuje v celém příběhu jako symbol moudrosti, předává mladému Harrymu své rady a provází ho na cestě životem. Oba dva muži, Albus i Severus, spadnou po přečtení několika kapitol do jasně vymezených kolejí. Albus Brumbál je vnímán jako postava schematicky kladná, Severus Snape přesně opačně. Jejich osobnosti se však v průběhu příběhu postupně odkrývají a jejich pravá osobnost vyplouvá na povrch. Albus Brumbál na nás začne působit dojmem sobeckým, který nikdy nestál o záchranu Harryho, ale šlo mu jen o konec lorda Voldemorta. Naopak Severus Snape se stává jedním z největších hrdinů celého příběhu, skrytě jednající pro dobro a blaho chlapce, který přežil. Jeho zájem spojený s nenávisť vůči osobě Harryho v nás vyvolává nespočetné množství otázek, jež se rozuzlí až na samém konci příběhu.

⁴⁴ HIGHFIELD, Roger. *Kouzelná věda a Harry Potter*. Dokořán, 2003, s. 69.

4.4 Inspirace

Rozkrývání námětů, které autor zpracoval v díle, není vždy jednoduché. Někteří autoři se rozhodli ponechat si tajemství pro sebe. Jiní jsou naopak sdílní a o své inspirativní impulzy se podělí. J. K. Rowling patří spíše ke skupině druhé.

Prvotní impulz pro napsání příběhu získala na cestě vlakem, když pozorovala ubíhající krajinu a myšlenka na chlapce mířícího na internátní školu jí samovolně vytanula v hlavě. „*Harryho obrázek mi najednou vytanul přímo před očima. Nedokážu říct proč, ani co přesně ho vyvolalo. V tom okamžiku jsem viděla Harryho i školu pro malé kouzelníky úplně jasně a zřetelně. Najednou jsem myslela na chlapce, který neví, kým opravdu je, až do okamžiku, kdy dostane dopis z kouzelnické školy.*“⁴⁵ Záhy měla jasno, kolik dílů věnuje potterovské sáze a jaké bude ústřední téma těchto dílů. Každá kniha bude věnována jednomu školnímu roku v bradavické Škole čar a kouzel. Každý rok tak bude Harry a jeho spolužáci o rok starší a budou zažívat nová a nová dobrodružství.

Hlavní schéma knih tak měla autorka promyšlené hned od začátku. Stačilo tak postupně přidávat jen postavy, pojmenovat je, přidat jim charakter a povahu a následně vše propojit a rozvíjet. Jako asi každý autor čerpala Joanne Rowling velkou inspiraci ze svého vlastního života. Osoby, se kterými se v životě setkala a které se jí vryly do paměti, se následně promítly i do samotného příběhu.

Například hlavní postava Harryho Pottera je sice charakterově smyšleným chlapcem, nicméně volba jeho jména nebyla náhoda. Křestní jméno Harry patřilo mezi tehdy oblíbená jména a spisovatelce se taktéž líbilo. Příjmení Potter si vypůjčila od svých sousedů z dětství. Vždy se jí líbilo mnohem více než její vlastní a tajně jim ho záviděla. Další velkou inspiraci pochytila v průběhu svých studií. Tehdy se setkala s celou řadou vyučujících, kteří na ni měli různý vliv. Všechny tyto postavy se promítly do tvorby učitelského sboru Bradavic. Některé negativní charakterové rysy Snapea jsou tak ovlivněny skutečnými zkušenostmi Rowling s vyučujícími.⁴⁶ Postava Albusa Brumbála, ředitele Bradavic, je zase inspirována ředitelem její základní školy.⁴⁷

Pozoruhodný osobní příběh autorky jí do života přinesl mnoho kladných i záporných postav. Na ty pozitivní nezapomněla ani poté, co se stala slavnou. Všechny z jejích knih nesou

⁴⁵ SMITH, Sean. *Sen jménem Harry Potter: životní příběh J.K. Rowlingové*. Přeložil Arsenius STOPEČKA, přeložil Jana JAŠOVÁ. Praha: Knižní klub, 2002, s. 90.

⁴⁶ Tamtéž, s. 34.

⁴⁷ Tamtéž, s. 25.

na předních stranách věnování. První kniha je věnována její dceři Jessice, sestře Di a mamince Anne. Další je například adresována jednomu z jejích nejlepších přátel Séanu Harrisovi, který jí v životě mnohokrát pomohl a s nímž se přátelí dodnes. Okouzlena zamlada Séanovým starým zeleným autem vybavila Rowling takovým prostředkem i rodinu Weasleových.

Jako nejsilnější motivy vnímá autorka obrazy inspirované jejím vztahem s matkou Anne. Jedním z nich je například okamžik, který se objevil v prvním díle. Harry se zde dívá do zrcadla z Erisedu, které dotyčnému ukáže to, co si skutečně přeje a po čem opravdu v životě touží. Harry vidí sebe se svými rodiči. Kdyby se Rowling podívala do zrcadla, uviděla by bezpochyby svoji matku. Mateřská láska se promítla i do okamžiku, kdy se z Harryho stane chlapec, který přežil. Je to právě mateřská láska a mateřská oběť, která ho zachrání před spáry smrti. Ačkoliv z neznámých důvodů, které nikdy nezveřejnila, nemá s otcem dobrý vztah, do příběhu i tak zasáhl.

Do tvorby se ale promítly i negativní obrazy — deprese a úzkosti, kterými si v životě procházela. Daly vzniknout mozkomorům, kteří vysávají z člověka štěstí a lásku. Osobní strach z pavouků promítla do jedné z největších obav Rona, postava novinářky Rity Holoubkové vychází zase z autorčiny negativní zkušenosti s bulvárem.⁴⁸

V této kvalifikační práci je již několikrát porovnáván svět Harryho Pottera s Tolkienovou Středozemí. Literárně starší je série knih o putování hobitů za cílem zničit prsten. J. K. Rowling tento příběh poprvé četla během studia na vysoké škole a Tolkienův svět ji učaroval.⁴⁹ Pokud bychom hledali zdroje inspirace, *Pán prstenů* by na seznamu určitě vyčníval. Mezi oběma světy a příběhy nalezneme několik paralel. Hned základní myšlenka je stejná — boj dobra proti zlu. V obou dílech nalezneme pány zla, proti kterým se postaví skupinky dobrých lidí. Oba hlavní hrdinové mají po svém boku rádce, kteří je dobrodružstvím provázejí (Harry má Brumbála, Frodo zase čaroděje Gandalfa). Oba hlavní hrdinové dokáží pány temnot porazit díky své dobrotě a statečnosti. Obě díla jsou si tak v zásadě podobná, ale navzdory všemu naprosto odlišná. Jedním z rozdílných prvků je především humor, který J. K. Rowling ve svých knihách prosazuje, zatímco Tolkienovy příběhy ho postrádají. Celá tato problematika je však mnohem rozsáhlejší a jednotlivé shodné znaky by bylo potřeba podrobit hlubší analýze, což není tématem této kvalifikační práce.

⁴⁸ SMITH, Sean. *Sen jménem Harry Potter: životní příběh J.K. Rowlingové*. Přeložil Arsenius STOPEČKA, přeložil Jana JAŠOVÁ. Praha: Knižní klub, 2002, s. 157.

⁴⁹ Tamtéž, s. 85.

Kromě mnoha postav, které v sobě nesou rysy skutečně žijících lidí, se v knihách nacházejí i skutečně žijící postavy. Takovým případem je například postava Nicolase Flamela, tvůrce kamene mudrců. Tento alchymista stejného jména opravdu žil, pracoval na přelomu 14. a 15. století v Paříži. Společně s ním je jedinou skutečně reálnou postavou v knize studentka Nebelvíru Natalie McDonaldová. Jde o fanynku J. K. Rowling, jež zemřela na rakovinu ještě předtím, než jí stihla slavná autorka odepsat na její dopis. Proto se rozhodla uctít její památku zakomponováním její osoby do příběhu.⁵⁰

Už tedy víme, odkud autorka čerpala inspiraci na vytvoření velké části postav. Stejně fascinujícím je však i samotný kouzelnický svět. Jeho fungování je založeno na faktech, která nám jsou známa, a tato fakta jsou obohacena o fantastické představy autorky. Velkou roli v příbězích hraje také příroda a věda, například astronomie, bylinkářství, zoologie, ale i technické pokroky a vymoženosti.⁵¹

4.5 Jazyková stránka

Jednou velkou samostatnou kapitolou jsou názvy osob, míst, věcí, ale i zvířat, které autorka ve svých dílech používá. Pro většinu z nich využila jako inspiraci atlasy a slovníky, další získala dle míst navštívených v průběhu svého života, některé však pocházejí přímo z její fantazie. Takovým případem je například kouzelnická hra *famfrpál*. Jak samotný název, tak jednotlivé názvy věcí a hráčských pomůcek v něm využívaných vymyslela autorka sama.⁵²

Je samozřejmé, že překladem do cizího jazyka se jazyková stránka díla změní a utrpí její originalita. O překlady knih potterovské ságy se postarali bratři Vladimír a Pavel Medkové. Při překladu bylo potřeba rozhodnout, které výrazy si ponechají svou původní podobu (např. jméno *Harry Potter*), které budou lehce pozměněné (*mudlové* v originálu *muggles*) a které naopak získají tvar naprosto nový (*Bradavice, famfrpál*).

Jak je již psáno výše, J. K. Rowling postavila celou sérii na kombinaci vážného tématu protkaného humornými pasážemi. S těmi se setkáváme v promluvách postav, které se momentálně nacházejí v těžkých okamžicích. Humor celou tíhu situace odlehčí.

⁵⁰ *Harry Potter – zajímavosti*. [online] Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Harry_Potter#Zaj%C3%ADmavosti. [cit. 2022–2–22].

⁵¹ BAGGETT, David a Shawn KLEIN, ed. *Harry Potter & filozofie: kdyby Aristoteles byl ředitelem školy v Bradavicích*. V Praze: XYZ, 2009, s. 9–10.

⁵² SMITH, Sean. *Sen jménem Harry Potter: životní příběh J.K. Rowlingové*. Přeložil Arsenius STOPEČKA, přeložil Jana JAŠOVÁ. Praha: Knižní klub, 2002, s. 93.

J. K. Rowling cílí svými replikami také na věkově vyspělejší obecnost, kdy ve svých knihách řeší vtipným způsobem například i milostné problémy. „*Jsi ubožák, Rone! Kdyby sis našel holku a trochu ses s ní taky muckal, nevadilo by ti tak moc, že to dělají všichni ostatní! Líbal ses nejspíš s Papušíkem, co? Harry se muckal s Cho Changovou a Hermiona se muckala s Viktorem Krumem, to jen ty děláš, jako by to bylo něco nechutného, Rone, a to jen proto, že máš asi tolik zkušeností jako dvanáctileté ucho.*“⁵³ Tím Rowlingová nepřímo vyjadřuje podporu i nezkušeným a nesmělým teenagerům.

Jazyková stránka osloví všechny typy čtenářů. Některé situace cílí na nejmladší adresáty, kteří najdou pochopení především v částech týkajících se školního prostředí či v rozpravách hlavních postav s rodiči a s jinými příbuznými. *Dudley si mezitím přepočítával dárky a pak se mu protáhl obličej. „Třicet šest,“ řekl a podíval se na matku a na otce. „To je o dva míň než loni. “ [...] Teta Petunie zřejmě také vycítila nebezpečí, poněvadž spěšně řekla: „A ještě ti koupíme dva další dárky, až dnes pojedeme do města. Co na to říkáš, zlato? Ještě dva dárky. Bude to v pořádku?“ Dudley o tom chvilku přemýšlel; vypadalo to, že ho to stojí značnou námahu. „Takže jich budu mít třicet...třicet...“ „Třicet devět, drahoušku,“ řekla Petunie. „Mhm,“ Dudley se ztěžka posadil a popadl nejbližší balíček. „Pak je to v pořádku.“*⁵⁴ Starší čtenáře si poté autorka získá prostřednictvím humorných scén partnerského charakteru. Postupem času se v nových dílech humor přiostrňuje a začíná stavět též na tzv. černém humoru, kterému nejsou cizí ani vulgarismy. „*Pán byl mizerná nevděčná svině, která své matce zlomila srdce*“⁵⁵; „*Nejspíš ho najdu nahoře, jak roní slzy nad matčinými starými bombardáky nebo něčím podobným. Taký mohl samozřejmě zalézt do ventilace a chcípnout ... ale raději si nebudu dělat zbytečné naděje.*“⁵⁶

4.5.1 Neologismy

Celé dílo J. K. Rowling je protkáno řadou neologismů.⁵⁷ Jejich podoby se samozřejmě liší v anglickém originálu a českém překladu. Samotný záměr autorky tak v mnoha slovech pravděpodobně zanikl, nicméně v mnoha případech zůstal zachován. V této kapitole uvedu několik příkladů těchto neologismů, jejich výskyt v knihách a kontext použití.

⁵³ ROWLING, J. K. *Harry Potter a princ dvojí krve*. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 237–238.

⁵⁴ Tamtéž, s. 25–26.

⁵⁵ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Fénixův řád*. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2004. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 106.

⁵⁶ Tamtéž, s. 468.

⁵⁷ Nově utvořené nebo přejaté lexikální jednotky, slova.

První skupinou neologismů jsou slova týkající se bezprostředně kouzelnického světa. Jde o výrazy, jako jsou *mudlové*, *moták*, *mozkomor*, *zvěromág*, *bystrozor* či *smrtijed*. Slovo *mudl* odkazuje na lidi bez kouzelnických schopností. V originále se setkáme s výrazem *muggles*, což je překladu velmi podobné. Slovo *moták* označuje člověka, který se narodil do kouzelnické rodiny, nicméně nadpřirozené schopnosti nepodědil. Slovo v českém překladu bylo pravděpodobně odvozeno od českého verba *motat se*. U ostatních slov lze již dle jednotlivých částí složeniny usuzovat na význam neologismu. *Mozkomor* označuje strážce azkabanského vězení, který útočí na lidi způsobem velmi krutým. Vysává z nich šťastné vzpomínky. Dává tak jistý mor do mozku. *Zvěromág* je kouzelník se schopností brát na sebe podobu zvířete.

Další skupinu neologismů tvoří skupina slov týkajících se vymyšlené hry *famfrpál*. Všechna tato slova jsou originálními neodvozenými termíny autorky. Spadají sem výrazy *zlatonka*, *potlouk*, *camrál* a mnoho dalších.

Poslední specifickou skupinou neologismů, kterou budeme v této kapitole jmenovat, jsou kouzelnická zaklínadla. Ty mají svůj původ převážně v latinském jazyce. Jejich podoba buď z latiny přímo vychází, či je jejich anglická verze uzpůsobena tak, aby vzbuzovala dojem slova přejatého z latiny. Mezi nejznámější kouzla patří *Alohomora*, *Avada Kedavra*, *Cruciatus*, *Imperius*, *Expecto Patronum*, *Expelliarmus*, *Mdloby na tebe* či *Wingardium Leviosa*.⁵⁸

Ke všem výše uvedeným skupinám neologismů přistupovali čeští překladatelé s různorodými přístupy. Při volbě českých ekvivalentů přihlíželi k mnoha faktorům, mezi které spadala například i náročnost slov pro dětské čtenáře. Z tohoto důvodu se rozhodli některá slova ponechat v jejich původní podobě. Do této skupiny slov spadají především slova latinského původu.⁵⁹

⁵⁸ V pořadí zleva doprava: kouzlo na otevření zamčených dveří, smrtící kouzlo, mučící kletba, kletba na ovládnutí oběti, kouzlo vyvolávající tzv. Patrona pro obranu proti mozkomorům, odzbrojující kouzlo, omračující kouzlo a vznášející kouzlo.

⁵⁹ MIŠŠÍKOVÁ, Martina. *Svět Harryho Pottera v překladu do češtiny a slovenštiny* [online]. Praha, 2006 [cit. 2022-05-10]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav translatologie. Vedoucí práce PhDr. Jiří JOSEK. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/7428/DPTX_2005_2_11210_ASZK10001_128452_0_26922.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

5 Cyklus Harry Potter

5.1 Terminologie

Následující část práce se bude věnovat konkrétním možnostem aplikace díla *Harry Potter* do výuky. Pro využití díla byl zvolen komplexní přístup, kdy je velmi vhodná integrace tří složek – složky jazykové, literární a slohové. Při kontaktu s umělecko-literárním textem pak dochází ke kombinaci tří plánů – plánu jazykového, tematického a kompozičního. Tato kombinace se promítá do níže uvedených aktivit. V každé z nich však zaujímá dominantní postavení jiný plán.

Jazykový plán vychází z jazykové složky a pozornost se vždy upírá na různé roviny. V rámci toho jsou aktivity orientovány především na rovinu lexikální a slovotvornou. Důraz je zde kladen také na složku literárně výchovnou, kdy se žáci zaměřují na témata různého charakteru, o kterých diskutují a vyjadřují k nim své postoje.

5.2 Od pohádkovosti k temnu

Potenciál využití celého díla *Harry Potter* ve výuce je veliký. Spočívá především v hledisku jazykovém, literárním, ale i výchovném. Z hlediska vhodnosti lze celou sérii příběhů rozdělit do dvou hlavních kategorií určených pro rozdílné čtenáře. Celý cyklus čítá dohromady sedm příběhů, které se postupně vyvíjí, kopírují růst hlavních hrdinů a dozrávání čtenářů. Tímto způsobem odpovídají první dva díly série (*Harry Potter a kámen mudrců* a *Harry Potter a tajemná komnata*) spíše dětským čtenářům, tedy žákům šestého a sedmého ročníku základní školy. V těchto dílech nalézáme motivy spíše pohádkové, ve kterých jasně a dominantně vítězí dobro nad zlem a hlavní hrdinové zde vyčnívají nad záporně orientovanými charaktery. Tato plastičnost a schematicnost však s každým dalším dílem pozvolna mizí, až se nakonec ocitáme ve světě, kde nad každou postavou a její motivací musíme jako čtenáři hlouběji přemýšlet. Tento jev se začíná objevovat ve třetím díle *Harry Potter a vězeň z Azkabanu* a s dalšími díly graduje. Třetí až pátý díl je tak svým obsahem a charakterem vhodný pro starší žáky, tedy pro žáky sedmého a osmého ročníku základní školy. Poslední dva díly celé série jsou již co do axiologie (hodnotové hierarchie) velmi náročné a odpovídají tak čtenářům vyššího stupně vzdělání.

Jiné dělení však nastává z pohledu jazykového. Zde se rozdělení vhodnosti jednotlivých dílů z hlediska obsahové rozchází s dělením dle jazykové úrovně. Z tohoto důvodu, a také pro přehlednost, jsou následující aktivity řazeny pouze dle posloupnosti dílů, ke kterým svým

obsahem náleží, a ze kterých čerpají rozebírané texty, nikoli dle své vhodnosti a příslušnosti aktivity k jednotlivým ročníkům základního vzdělávání. Například aktivity zaměřené na jazykovou stránku díla čerpající texty z prvního dílu série nejsou určeny primárně pro žáky 6. ročníku základní školy. Pomyslné rozdělení sedmi dílů je založeno na jejich obsahové stránce a na motivech, jež se v díle vyskytují. U každé aktivity je následně uveden ročník, pro který je aktivita vhodná.

5.3 Harry Potter a kámen mudrců

První díl celé série nese název *Harry Potter a kámen mudrců*. V originále zní název díla *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. Druhá část názvu odkazuje na báseň *Pedra Filosofo* od portugalského autora Antónia Gedeãa.⁶⁰

V první kapitole nazvané *Chlapec, který zůstal naživu* nás autorka zavede do prostředí *Zobí ulice*, do domu číslo čtyři, který patří rodině Dursleyových. Již první kapitola čtenáři napovídá, že nepůjde o jen tak obyčejný příběh. Setkáváme se zde s nápovědami, které odkazují na existenci a výskyt vícera světů, ve kterých se bude příběh odehrávat. Potkáváme se zde například s kočkou, která si na zvíře neobvykle prohlíží plán města, s lidmi oblečenými v dlouhých černých pláštích a tajemně si povídajícími, dále také s prolétávajícími sovami. To vše odkazuje na tajemno, které v sobě příběh bude po celou dobu ukrývat.

Rodina Dursleyových čítá matku Petunii, otce Vernona a jejich syna Dudleyho. Žijí běžným životem až do chvíle, kdy se jim na prahu domu objeví chlapec v zavinovačce s jizvou ve tvaru blesku na čele. Jde o jejich synovce Harryho Pottera.

Druhá kapitola nás v příběhu posouvá o deset let později. Harry je již jedenáctiletý chlapec žijící v domě svého strýce a tety. Ti se k němu však chovají velmi zle. V domě nemá ani vlastní pokoj, žije v přístěnku pod schody, kde se krčí na malé posteli. Jednoho dne, když má Dudley narozeniny, se všichni společně vydávají do města na návštěvu místní zoologické zahrady. Příběh se soustředí kolem terária s exponáty hadů. Dudley je zde otráven pasivitou zvířat, a tak zběsile buší do skla terária a svůj humbuk doprovází řevem. To rozproudí krev v Harrym. Následně se odehraje scéna, která nám nastíní hlavní téma celého příběhu. Sklo oddělující Harryho bratrance a vystaveného plaze náhle zmizí. Tento okamžik se stane prvním magickým činem chlapce jménem Harry Potter.

⁶⁰ SMITH, Sean. *Sen jménem Harry Potter: životní příběh J.K. Rowlingové*. Přeložil Arsenius STOPEČKA, přeložil Jana JAŠOVÁ. Praha: Knižní klub, 2002, s. 101.

Jednoho červencového dne přiletí k Dursleyovým domů sova. Donese s sebou dopis se zvláštní adresou:

Pan

Harry Potter

(přístěnek pod schody)

Zobí ulice 4

Kvikáلكov

*Surrey*⁶¹

Teta se strýcem však Harrymu dopis odmítnou předat, a tak se chlapec nedozví, co mu má být sděleno. Následuje řada obstrukcí, které však vedou k jasnému výsledku — jedenáctiletý Harry Potter se dozvídá, že je kouzelník a tímto dopisem je přijat ke studiu na *Škole čar a kouzel v Bradavicích*.

Na své cestě při nástupu do prvního ročníku je doprovázen bradavickým klíčníkem Rubiusem Hagridem, který se tak stává nedílnou součástí jeho cesty a jedním z nejdůležitějších lidí v Harryho životě.

Do Bradavic se žáci z obyčejného světa dostávají vlakem, jenž odjíždí z nástupiště 9 $\frac{3}{4}$. Tím se jako čtenáři setkáváme s jedním z mnoha portálů mezi oběma světy. Ještě před příjezdem do školy se Harry setkává s několika postavami, jež budou tvořit hlavní linii celého příběhu. Již na vlakovém nádraží se seznámí se svým budoucím nejlepším kamarádem Ronem Weasleym, ve vlaku poté prohodí pár slov s Hermionou Grangerovou. Společně s nimi je v bradavické škole zařazen *Moudrým kloboukem* do stejné koleje, do Nebelvíru. Tím se začíná rýsovat jejich společná cesta celými studentskými léty v Bradavicích.

Postupně sledujeme pozvolné sblížení těchto tří postav, jež jsou středem pozornosti celé série. V každém z dílů zažívají jiná dobrodružství, týkající se konkrétního problému. Všechna tato dobrodružství jsou však spojena jedním společným hlavním tématem, které vyústí v poslední části cyklu. V prvním díle se skupina kamarádů společně se čtenáři poprvé setkává se jménem lord Voldemort. Harry se dozvídá, že právě tento muž stojí za smrtí jeho rodičů. Celý kouzelnický svět je přesvědčen, že černokněžník Voldemort je již po smrti, nicméně jak se postupně v příběhu dozvídáme, není to pravda. Lord Voldemort hledá způsoby, jak se vrátit.

⁶¹ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. 4. vyd., (1. vyd. v této úpravě). Ilustroval Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2002, s. 37.

Jedním takovým způsobem by mohlo potenciálně být i využití tzv. *Kamene mudrců*, jenž dokáže navrátit zemřelého do světa živých. A právě tímto směrem se příběh první knihy ubírá. Harry se spolu s Ronem a Hermionou snaží přijít na vyřešení záhady celé věci s kamenem mudrců. Příběh nakonec graduje prvním střetem malého Harryho a lorda Voldemorta. Trojici se však úspěšně podaří *Kámen mudrců* před zlými silami ochránit a v celé škole se stávají hrdiny. Tento názor však nezastávají všichni obyvatelé Bradavic. V souvislosti s tím je zajisté potřeba představit i další klíčové postavy. Vedle nebelvírské koleje stojí v přímém protikladu kolej *Zmijozel*.

Pojmenování *Zmijozel* v každém čtenáři vyvolává jisté asociační představy, které budou svým charakterem směřovat spíše k negativnímu zbarvení. Takový charakter poté předává autorka také jejím členům, především pro příběh podstatnému Dracu Malfoyovi. J. K. Rowling pracuje v celém průběhu své tvorby velmi precizně a důmyslně nejen s časem a prostorem, ale také se slovy. Tento jev je nejdominantnější v prvním díle, jelikož jako čtenáři se s prostorem příběhu, ale i s autorským stylem J. K. Rowling typickým pro prostředí Harryho Pottera, seznamujeme poprvé.

5.3.1 Využití prvního dílu ve vzdělávání

Jak je již uvedeno v kapitole výše, první kniha ze série je svým obsahem a charakterem příběhu vhodná spíše pro čtenáře mladšího školního věku. Kniha by šla nepochybně využít i na 1. stupni základní školy, nicméně s ohledem na zaměření této kvalifikační práce se budeme věnovat využití potenciálu tohoto světového fenoménu na 2. stupni základních škol.

Aby se využil celý potenciál příběhu, je potřeba s knihou pracovat jako s celkem, neseparovat ji dle jednotlivých složek. Tím se tak dostáváme ke komplexnímu přístupu k textu, kdy dochází k prolnutí složek předmětu český jazyk a literatura — složky mluvnické, slohové, obsahové a v některých případech též dramatické.

Všechny složky výuky se budou prolínat a vzájemně doplňovat, nicméně aby tak mohlo být učiněno, je potřeba se na ně z vědeckého hlediska podívat odděleně a najít nejlepší možnost jejich integrace.

Ve všech níže popsaných aktivitách se pracuje s předpokladem, že žáci jsou s příběhem Harryho Pottera seznámeni, ať už prostřednictvím četby ve svém volném čase, tak skrze četbu ve škole. Pro účely jednotlivých aktivit je dostačující i znalost příběhu skrze filmové

zpracování. Jednotlivé vynechané scény ve filmu nejsou totiž pro pochopení celého příběhu stěžejní.

5.3.1.1 Jazyková složka – rovina lexikální a slovtvorná

Pokud se na dílo podíváme z hlediska gramatického, nenarazíme zde na mnoho neobvyklých prvků. Velmi zajímavou složkou díla je však samotný jazyk autorky, který pro svou sérii Harryho Pottera vytvořila.

V každém díle se setkáváme s nějakým novým výrazem. První díl je tak v tomto ohledu nejdominantnější. S kouzelnickým světem se zde jako čtenáři seznamujeme poprvé, čemuž také odpovídá množství užitých neologismů. V tomto ohledu je velmi zajímavá práce překladatelů. Některá pojmenování věcí a osobní jména zůstala jimi nedotčená a jako čtenáři se s nimi seznamujeme v anglickém originále. Mnoho dalších se však čeští překladatelé rozhodli zpřístupnit jazyku českému.

Tuto složku jazyka lze ve výuce velmi vhodně a kreativně využít. Jednou z možností je propojení českého jazyka s jazykem anglickým, kdy se žáci budou učit využívat mimo jiné také prostředky překladu. Na znalosti žáků ohledně terminologie J. K. Rowling lze navázat hned několika variantními cvičeními. Na ukázkou si zde uvedeme dvě.

HRA NA PŘEKLADATELE

Ročník: 8. a 9. ročník

Cíl aktivity: Žák pomocí slovníku a svých znalostí z anglického jazyka pojmenuje skutečnosti českým ekvivalentem.

Aktivita:

Žáci dostanou jedenáct anglických výrazů, se kterými se v reálném životě nesetkávají a které jsou typické pro prostředí Harryho Pottera. Podoby těchto výrazů budou převzaty z anglického originálu knihy. K dispozici dostanou také anglicko-český slovník. Jejich úkolem bude pomocí slovníku najít a vymyslet vhodný překlad pro dané slovo. Tato slova budou:

Dark Mark

Dumbledore

Fluffy

Forbidden Forrest

Gryffindor

Hogwarts

Mirror of Erised

Malfoy

Rememberball

Ravenclaw

Sorting Hat

Některá z těchto slov mohou být žákům povědomá a mohou si je spojit s již existujícím českým překladem. V těchto případech se žáci pokusí k těmto výrazům vymyslet vlastní alternativy. Z výrazů si žáci následně vyberou 5 konkrétních, které je zaujaly nejvíce. Ty následně představí spolužákům i s překladem, který k výrazu vymysleli.

KOREKTURA

Ročník: Jelikož jde o aktivitu spadající do vyššího stupně Bloomovy taxonomie, práce s přepisem nespisovné podoby textu je určena pro žáky 8. a 9. ročníku.

Cíl aktivity: Žák si přečte text vyjadřující promluvu jedné z postav, dokáže identifikovat nespisovné výrazy a aplikovat tak zde své znalosti z českého jazyka. Text následně přepíše do spisovné podoby. Cílem aktivity je tak orientace žáků na ose spisovnosti a nespisovnosti českého jazyka.

Aktivita:

Jednou z velmi výrazných pasáží je v českém překladu promluva *Hagrida*. V jeho projevu je velmi dominantní vrstva nespisovného jazyka. V této aktivitě se tak žáci zaměří na hledání nespisovných výrazů a na jejich korekturu. Žáci dostanou každý k dispozici úryvek z knihy. Jejich úkolem bude označit nespisovná slova, ta vypsát a vedle každého z nich napsat jejich spisovnou podobu, či synonymní výraz.

Úryvek:

„Todle je moc dobrá votázka, Harry. Ztratil se. Zmizel. Právě v tu noc, kdy se tě pokusil zabít. Vo to jseš eště slavnější. To je ta největší záhada... byl pořád mocnější a mocnější — proč teda zmizel?

Některý říkaj, že umřel. Podle mě to jsou žvásty. Nevím, esli byl eště natolik lidskej, aby moh umřít. Jiný zas říkaj, že je pořád někde tady a čeká na svou chvíli, ale já tomu nevěřím. Ti, co byli na jeho straně, se vrátili zpátky k nám. Některý jako by se probudili z tranzu. Neumím si představit, že by to dokázali, kdyby se měl vrátit.

Většina z nás si myslí, že je eště pořád někde tady, ale že ztratil všechnu sílu. Je tak slabej, že nemůže dál. Poněvač ho přemohlo něco v tobě, Harry. Ten večer se stalo něco, s čím nepočítal — nevím, co to bylo, a neví to nikdo — ale něco v tobě ho připravilo o všechnu sílu.⁶²

Ještě větší důraz by však v souvislosti s nespisovnou mluvou postav měl být kladen na důvod, proč tomu tak je a z jakého důvodu tento jev autorka do díla aplikovala. J. K. Rowling tímto efektem zdůrazňuje charakter postavy, ale odkazuje i na její samotné vypodobnění. Jako čtenářům se nám při četbě vytvářejí fantazijní představy o každé postavě, se kterou se v knize setkáváme. Tato představa je ovlivněna mnoha faktory, jejichž součástí je i samotné vyjadřování postav. Nespisovně hovořící Hagrid v mnohých z nás tak evokuje postavu velkého, mohutného a nemotorného muže. Prostřednictvím tohoto úryvku bychom tak s žáky diskutovali o tom, jaké pocity v nich daná mluva vyvolává a proč si myslí, že tímto způsobem mluví právě postava Hagrida.

5.3.1.2 Slohová složka

Celé dílo nabízí čtenářům mnoho prostoru pro rozvíjení fantazie a kreativity. Ve školním prostředí lze tento potenciál nejvíce využít ve slohové výchově. Ať už jde o charakteristiku jednotlivých postav příběhu, tak o popis prostředí, ve kterém se příběh odehrává a jeho děj posouvá. Jako aktivitu ze slohové výchovy si zde představíme takovou, jež se bude věnovat jednotlivým bradavickým kolejím.

MOUDRÝ KLOBOUK

Ročník: 8. ročník

Cíl aktivity: Žák dokáže efektivně spolupracovat se spolužáky, dokáže se orientovat v textu, pochopit jeho jednotlivé části a identifikovat v něm prvky důležité pro splnění úkolu. Skrze text vypíše typické znaky jednotlivých kolejí a tím vytvoří charakteristiku studentů, kteří jsou do koleje zařazeni.

⁶² ROWLING, J. K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. 4. vyd., (1. vyd. v této úpravě). Ilustroval Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2002, s. 58–59.

Aktivita:

Po příjezdu do bradavické školy je každý student zařazen do jedné ze čtyř kolejí. Toto rozřazení má na starosti *Moudrý klobouk*, který při svém rozhodnutí přihlíží k mnoha faktorům. Nejdominantnějšími z nich jsou charakterové vlastnosti kouzelníků. Každá kolej je tak specifická a jinak zaměřená. S jednotlivými kolejemi se seznamuje na straně 113 prostřednictvím zpěvu samotného klobouku.

Žáci dostanou tuto píseň k dispozici. Jejich úkolem bude ve dvojici z písně vyčíst názvy čtyř kolejí a vypsát je. Následně se z písně pokusí vyčíst a vydedukovat vlastnosti charakteristické pro jednotlivé koleje a tyto vlastnosti rozřadit k jednotlivým názvům kolejí.

*Možná tě čeká Nebelvír,
kde mají chrabré srdce;
odvaha, klid a rytířskost
jdou u nich ruku v ruce.
Nebo tě čeká Mrzimor:
máš jejich mravní sílu,
jsou čestní a vždy ochotní
přiložit ruku k dílu;
či moudrý starý Havraspár,
pokud máš bystrou hlavu,
tam důvtipní a chápaví
vždy najdou čest a slávu.
Nebo to bude Zmijozel,
kde nastane tvá chvíle —
ti ničeho se neštítí,
by svého došli cíle.⁶³*

Po popisu a klasifikaci jednotlivých kolejí se dvojice vzájemně přiřadí k jedné z těchto kolejí. Aby šlo o objektivní rozřazení, nebude se žák přiřazovat sám, ale příslušnost k jedné z těchto kolejí mu určí spolužák. Volbu následně představí spolužákům,

⁶³ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. 4. vyd., (1. vyd. v této úpravě). Ilustroval Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2002, s. 113.

kteří ho případně doplní, či vyjádří jiný názor. Dle časových možností lze tímto způsobem rozřadit všechny žáky třídy poměrovým hlasováním.

Zde následně můžeme navázat na cvičení z jazykové složky (viz výše), kdy by žáci jednotlivé názvy kolejí překládali. Poté, na základě svých překladů v kombinaci se znalostmi ohledně vlastností a charakteru kolejí, se pokusí ke koleji, do které byli zařazeni, nakreslit její logo.

Další z možných modifikací je tvorba popisu. Tato aktivita by byla určena pro žáky 6. ročníku ZŠ, kteří jsou v hodinách slohové výchovy seznámeni se statickým popisem. Žáci by se na základě písně pokusili sepsat vnější popis jednotlivých kolejí, tedy jejich pokojů.

5.3.1.3 Tematický plán

S ohledem na tematický plán díla *Harry Potter a kámen mudrců* je vhodné do výuky zařadit následující dva motivy. Jedním z nich je postava *Severuse Snapea*, jednoho z profesorů bradavické školy. Druhým z nich je zrcadlo z Erisedu, s jehož existencí se zde setkáváme. Oba tyto motivy lze analyzovat velmi hluboce a myšlenkami rozvést do tematické šíře. V následujících konkrétních úlohách však žáci využijí především své slohové dovednosti spojené se zamyšlením nad obsahovou stránkou příběhu.

ZRCADLO Z ERISEDU

Ročník: 8. a 9. ročník. Aktivitu lze aplikovat ve stejné třídě s ročním odstupem. Žáci tak uvidí, jakým směrem se za rok posunulo jejich myšlení, změnilo jejich zájmy a přání.

Cíl aktivity: Žák na základě porozumění textu vysvětlí základní význam zrcadla z Erisedu. Tento význam popíše ve slohové práci v rámci učiva popisu. Žáci se ve své práci zamyslí nad vizuální podobou zrcadla, zaměří se tedy na popis statický. Následně se ale budou také soustředit na popis dynamický, tzn. na způsob, jakým zrcadlo funguje. Tuto skutečnost sami vyčtou ze slov Albusa Brumbála.

Aktivita:

Zrcadlo z Erisedu poprvé objeví Harry v prvním díle série. Jde o magické zrcadlo, které dotyčnému neukazuje realitu. Harry je nejprve zmatený a nechápe, jak kouzlo zrcadla funguje. Jeho magii mu jednou vysvětlí sám bradavický ředitel Albus Brumbál – zrcadlo ukazuje každému to, po čem jeho srdce touží nejvíce. Proto v něm Harry vidí sebe se svými mrtvými

rodiči. Jde tak o předmět, jenž s sebou nese velké téma. U žáků lze tímto způsobem rozvíjet téma budoucnosti, ale také vděčnosti a zamyšlení se nad chamtivostí.

Ve třídě se na tabuli promítnou následující slova Albusa Brumbála: „*Nejšťastnějšímu člověku na zemi by Zrcadlo z Erisedu mohlo sloužit jako docela obyčejné zrcadlo; kdyby se do něj podíval, uviděl by sám sebe právě takového, jaký je.*“⁶⁴ Žáci budou mít za úkol se nad tímto výrokem zamyslet a napsat, jaký účel zrcadlo má. Následně by se každý sám za sebe zamyslel nad tím, co by on sám v zrcadle z Erisedu pravděpodobně zahlédl. Tento obraz následně žáci dle časových možností buď graficky vyobrazí, či jen slovně popíší. Jelikož jde o choulostivé téma, žádný žák by nebyl nucen své myšlenky sdílet s ostatními. Jejich obrazy by byly prezentovány pouze s jejich svolením na dobrovolné bázi.

Z hlediska obsahové náročnosti úkolu by aktivita byla vhodná pro vyšší ročníky, tedy pro žáky 8. a 9. tříd. Velmi zajímavou možností by také byla práce s časovým odstupem. Žáci by aktivitu s hypotetickým vyobrazením sebe v zrcadle pracovali v 8. ročníku, o rok později by dostali stejné zadání a na jejich popisech by bylo možné reflektovat jejich vlastní vývoj a posun.

PROFESOR SNAPE

Ročník: 9. ročník

Cíl aktivity: Žák na základě dostupných informací získaných z textu sestaví charakteristiku postavy.

Aktivita:

V této aktivitě věnované postavě jednoho z bradavických profesorů, profesoru Snapeovi, dochází k propojení obsahové stránky díla se slohovou výchovou. K ozvláštnění aktivity může být též využito filmové zpracování příběhu.

Postava profesora Snapea je jednou z nejkomplicovanějších postav celého příběhu. Ze začátku příběhu působí Snapeův charakter naprosto jasný, jeho náklonnost ke straně zla v kombinaci s nenávistí mladého Pottera je mnohdy dost zřetelná. J. K. Rowling s jeho postavou pracuje velmi opatrně, čtenáři podává informace o něm a o jeho charakteru přímo i nepřímo. „*Učitel s hákovitým nosem pohlédl zpoza Quirrellova turbanu Harrymu přímo do očí — a chlapci projela jizvou na čele ostrá bolest.*“⁶⁵ Pokud bychom se například zamysleli

⁶⁴ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. 4. vyd., (1. vyd. v této úpravě). Ilustroval Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2002, s. 198.

⁶⁵ Tamtéž, s. 120.

i nad jeho samotným jménem *Snape*, mnozí by po zamyšlení našli podobnost s anglickým výrazem *snake* (v překladu *had*). Profesor Snape se však k Harrymu chová nepřátelsky i navenek. „*Ano, ovšem,*“ řekl tiše. „*Harry Potter. Naše nová — hvězda.*“ ... „*Pottere!*“ vyvolal ho náhle *Snape*. „*Co získám, když přidám rozdrčený kořen asfodelu k výluhu z pelyňku?*“ „*To nevím, pane,*“ řekl *Harry*. *Snape se jízlivě ušklíbl.* „*Ale, ale — sláva zřejmě není všechno.*“⁶⁶

Postava *Snapea* je však velmi fascinující, jelikož v průběhu příběhu se jeho charakter vyvíjí a čtenáři se tak postupně odkrývá jeho pravá tvář. Pro toto srovnání je vhodné využít popis postavy z prvního dílu ve srovnání s popisem postavy z dílu posledního. Žáci zde tak využijí své znalosti ze slohové a komunikační výchovy, kdy se pokusí sestavit popis a charakteristiku postavy na základě daných úryvků. Jedna charakteristika bude odpovídat profesoru *Snapeovi* z prvního dílu, druhá poté z posledního. Následně přijdou obě tyto charakteristiky do vzájemné komparace a proběhne diskuse nad charakterovým vývojem postavy.

Jelikož se v této aktivitě posuneme v ději až do posledního dílu, a dojde tak k rozuzlení jednoho z největších tajemství celé série, je potřeba s tímto faktem pracovat. I z tohoto důvodu je aktivita primárně určena pro žáky posledního ročníku základní školy, pro které je ukázka ze sedmého dílu vhodnější než pro žáky 6. ročníku. Při volbě této aktivity je vhodné se také ujistit, zda jsou v dané třídě s příběhem všichni seznámeni a nedojde tak k vyzrazení jedné z klíčových zápletek celého příběhu někomu, kdo příběh nezná. S využitím této aktivity v 9. ročníku se nám dále otevírá možnost propojení s dějepisem. Aktivitu by bylo vhodné zařadit do výuky českého jazyka v koordinaci s výukou dějepisu, konkrétně s tématem 2. světové války a s tématem holocaustu. Tyto dějinné události nám totiž přinášejí velké množství prostoru pro hledání a komparaci stejně založených komplikovaných postav reálného světa, jako je postava *Severuse Snapea*. Jednou z možných postav dějin je například osoba *Oskara Schindlera*.⁶⁷

Žáci dostanou k dispozici následující úryvky z knih, na jejichž základě postaví své charakteristiky. K sestavení charakteristiky mohou využít i informace z předešlých aktivit.

⁶⁶ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. 4. vyd., (1. vyd. v této úpravě). Ilustroval Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2002, s. 130–131.

⁶⁷ Obchodník německé národnosti, který svým počínáním zachránil v době holocaustu přes 1 000 lidí před koncentračními tábory. Před válkou byl členem německé rozvědky. V rámci arizace se stal majitelem továrny, ve které pracovalo mnoho lidí židovského původu. Jejich zaměstnáním se jim snažil pomoci tak, jak nejvíce to bylo v jeho silách.

Učitel s hákovitým nosem pohlédl zpoza Quirrellova turbanu Harrymu přímo do očí...⁶⁸

„...ten druhý je totiž profesor Snape. Učí tu lektvary, ale nedělá to rád – všichni vědí, že usiluje o Quirrellovo místo. O černé magii toho ovšem ví spoustu, to Snape zase ano.“⁶⁹

„Co dnes máme?“ zeptal se Harry Rona, zatímco si sypal cukr na vločkovou kaši. „Dvouhodinovku lektvarů společně se Zmijozelem,“ řekl Ron. „Snape je ředitelem zmijozelské koleje. Říká se, že jim vždycky nadržuje — teď uvidíme, jestli je to pravda.“⁷⁰

„Ano, ovšem,“ řekl tiše. „Harry Potter. Naše nová — hvězda.“ ... „Pottere!“ vyvolal ho náhle Snape. „Co získám, když přidám rozdrčený kořen asfodelu k výluhu z pelyňku?“ „To nevím, pane,“ řekl Harry. Snape se jízlivě ušklíbl. „Ale, ale — sláva zřejmě není všechno.“⁷¹

Snape vyvolal poslední jméno a pak se rozhlédl po učebně. Oči měl stejně černé jako Hagrid, nebylo v nich však vůbec nic z obrovské srdečnosti. Byly studené a prázdné, a když jste do nich pohlédli, museli jste myslet na temné tunely.⁷²

„Mohl za to Snape,“ vysvětloval Ron. „Hermiona a já jsme ho viděli! Ani na chvíli z tebe nespustil oči a šeptem přitom zaklínal tvoje koště.“⁷³

Na základě těchto úryvků sestaví žáci jejich vlastní představu a základní obrys Snapeovy osobnosti. Poté dojde ke vzájemnému porovnání jednotlivých charakteristik mezi žáky a následné diskusi. Pro charakteristiku postavy Snapea ze sedmé části série bude využita filmová ukázka. Jde o ukázku několik minut dlouhou, ve které je vyobrazen celý život Snapea. Harry se zde dozvídá, že se profesor znal s Harryho matkou Lily, již od dětství byli nejlepší přátelé. Rozděлил je až příjezd do Bradavic, kdy byl každý z nich rozřazen do jiné koleje — Snape do *Zmijozelu*, Lily zase do *Nebelvíru*. Zde se jejich cesty rozdělily, Lily potkala Jamese Pottera, Harryho otce. Snape bral jejich seznámení těžce a celý život Jamese nenáviděl. Tato nenávist se poté přenesla i na samotného Harryho. Jako čtenáři se však dozvídáme, že Snape byl po celou dobu příběhu na straně dobra. Chránil Harryho, jelikož v něm viděl

⁶⁸ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. 4. vyd., (1. vyd. v této úpravě). Ilustroval Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2002, s. 120.

⁶⁹ Tamtéž, s. 121.

⁷⁰ Tamtéž, s. 128.

⁷¹ Tamtéž, s. 130–131.

⁷² Tamtéž, s. 130.

⁷³ Tamtéž, s. 179.

pozůstatek po své lásce Lily. S lordem Voldemortem spolupracoval za účelem předávání informací Brumbálovi.

Po ukázce bude následovat samotná tvorba charakteristiky Snapea ze sedmého dílu. Následně žáci své popisy porovnají a zreflektují. Po vzájemné komparaci nastane prostor pro aktualizaci motivů a jejich zanesení do reálného života.

Konkrétní realizací bude srovnání chování profesora Snapea s chováním reálné postavy historie, konkrétně s osobou Oskara Schindlera. Žáci dostanou následující otázky, jejichž výběr bude koordinován s obsahem výuky dějepisu – žáci tak budou schopni zodpovědět všechny otázky.

- 1) *Kdo to byl Oskar Schindler? Které národnosti byl?*
- 2) *Jaké postavení měla tato národnost v průběhu 2. světové války?*
- 3) *Jaké chování se od Oskara Schindlera na základě jeho původu předpokládalo? Naplnil tato očekávání?*
- 4) *Mohl být za své činy nějak potrestán? Pokud ano, jak?*

5.3.1.4 Dramatizace

Umožňuje-li to potenciál literárního díla, je možné ve vyučovací hodině literární výchovy zařadit prvek dramatizace. I v tomto případě lze dramatizaci efektivně využít. Aby žáci navázali na již získané informace jako ukázkou k dramatizaci, je vhodné zvolit část, kdy jsou žáci prvního ročníku, včetně Harryho, rozřazováni po příjezdu do Bradavic do jednotlivých kolejí.

Pro realizaci budou žáci rozděleni do pětičlenných skupin. Každý žák bude mít svou roli — profesorka McGonagallová, moudrý klobouk (pouze řeč), Hermiona Grangerová, Ronald Weasley a Harry Potter. Žáci budou mít za úkol sepsat vlastní repliky, které však budou smyslem a obsahem odpovídat těm z knižní předlohy. Následně svou nacvičenou scénu předvedou před třídou.

5.4 Harry Potter a tajemná komnata

V druhém díle se na začátku ocitáme opět u Dursleyových doma. Zde Harryho navštíví podivuhodný host — domácí skřítek jménem Dobby. Ten Harryho varuje, aby se v dalším roce za žádnou cenu nevracel do *Školy čar a kouzel v Bradavicích*. Harry jeho varování nerozumí, a i přes nastalé komplikace do Bradavic společně s přáteli odjede. Jedním z rozdílů od předešlého dílu je způsob, kterým se Harry společně s Ronem do školy dostanou. Zatímco přirozenou

cestou je pro všechny studenty nástupiště $9\frac{3}{4}$ na nádraží King's Cross, v tomto díle se oba kamarádi dostanou do školy pomocí kouzelnického auta rodiny Weasleyových.

Tento díl kromě nových dobrodružství přináší také nové postavy. Kromě skřítky *Dobbyho* je tu nový učitel obrany proti černé magii *Zlatoslav Lockhart*, jenž v druhém díle sehraje jednu z klíčových rolí. Zde si autorka znovu velmi opatrně hraje se slovy, jelikož již samotné jméno *Zlatoslav* v nás vyvolává jisté tušení, o jaký charakter půjde — celý díl se snaží dosáhnout slávy a využívá k tomu Harryho. Tento pocit ohledně *Zlatoslava Lockharta* autorka umocňuje i samotným popisem jeho zevnějšku — „[...] *seděl u stolu ze všech stran obklopeného vlastními velkými podobiznami, a ty všechny na návštěvníky mrkaly a předváděly jim svoje oslnivě bílé zuby. Živý Lockhart z masa a kostí měl na sobě pomněnkový modrý hábit, který mu dokonale ladil s očima; špičatá kouzelnická čapka mu na vlnitých vlasech seděla furiantsky na stranu.*“⁷⁴

Od prvního dílu se neposouváme jen v samotném příběhu, ale také v jeho charakteru. Motivy vyskytující se v *tajemné komnatě* již nejsou úplně pohádkové, směřují více k temnosti a místy nás autorka zásobuje až hororovými scénami. Takovým motivem se stává tajemný hlas, který v průběhu roku začíná Harry na škole slýchat. Tento hlas začnou doprovázet také tajemné nápisy na stěnách školy a celá situace vyvrcholí okamžikem, kdy Harry nalezne zkamenělou kočku bradavického školníka Filche. Následně se Harry dozvídá, že byla otevřena *tajemná komnata*. Již samotný název této místnosti ve čtenáři vzbuzuje tajemno a touhu po vědění. Když se k tomu ještě následně přidá nápis, že „*Tajemná komnata je znovu otevřena. Nepřátele dědice, mějte se na pozoru!*“⁷⁵ čtenáři je jasné, jaký rys bude toto tajemství v sobě ukrývat. *Tajemnou komnatu* totiž zbudoval jako skrytou místnost na hradě jeden ze zakladatelů bradavické školy — *Salazar Zmijozel*. Ten komnatu zapečetil a znovu ji může otevřít pouze právoplatný *Zmijozelův dědic*, který tím vypustí tajemnou hrůzu, již komnata v sobě ukrývá.

Na následujících stranách se dočítáme o probíhající souboji mezi Harrym a jeho spolužákem *Dracem*, při němž Harry před ostatními nevědomě ukáže svou schopnost mluvit hadím jazykem. Sám si toho nebyl vědom, jelikož žil v domněnání, že jde o jednu z normálních kouzelnických schopností. Když však zjistí, že tuto dovednost nemají všichni, znejistí. Tato nejistota se ještě umocní po zjištění, že jedním z mála, kdo měl hadí jazyk, byl *Salazar Zmijozel*.

⁷⁴ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Tajemná komnata*. Praha: Albatros, 2003, s. 55.

⁷⁵ Tamtéž, s. 120.

Harry, Ron a Hermiona se snaží v průběhu školního roku zjistit co nejvíce informací o *tajemné komnatě*. Do jejich bádání zasáhne nález deníku T. R. Raddleho. Deník je však velmi zvláštní, jelikož v sobě obsahuje pouze prázdné stránky. Harry po čase záhadu deníku rozluští a stane se na chvíli součástí záhady staré desítky let, když se skrze deník přenesse zpátky v čase.

Díky Hermionině důslednosti Harry s Ronem přijdou na to, kde najít vchod do tajemné komnaty. Jako odborníka na černou magii si s sebou vezmou profesora Zlatoslava. Zde se ukáže jeho pravá tvář osobnosti, kdy se z hrdiny toužícího po slávě stane náhle ustrašený muž. Harry s Ronem tak na sebe berou břemeno spojené s otevřením tajemné komnaty a odhalením tajemství, včetně záchrany jedné studentky — Ginny Weasleyové, žáčky unesené do tajemné komnaty. Do odlehlých částí hradu se dostanou oba dva, nicméně dokončit úkol musí Harry sám, jelikož Ronovi zatarasí cestu hromada kamení. Harry se tak ocitá v tajemné komnatě, kde se setkává se zhmotněnou vzpomínkou lorda Voldemorta. Ten zde však vystupuje pod jménem Tom Raddle, což bylo jeho rodné jméno.

Harry zde svede jeden z dalších proslulých soubojů, tentokrát s bájným zvířetem baziliškem. Následně pomocí jednoho z baziliškových zubů dokáže zničit deník Toma Raddleho, jenž představuje i samotného živého Voldemorta jakožto zosobněnou vzpomínku. Harry se poté společně se svými spolužáky vrací zpět do Bradavic, kde je oslavován jako hrdina.

5.4.1 Využití druhého dílu ve vzdělávání

Stejně jako první díl nám *Harry Potter a tajemná komnata* nabízí mnoho motivů pro další tvůrčí činnost. Tyto činnosti a aktivity mohou být různorodé s odlišnými cíli. Zatímco jedna rozvíjí žákovy jazykové kompetence, jiné cílí na fantazii spojenou s osobnostně rozvíjejícím prvkem.

5.4.1.1 Jazyková složka

Stejně jako v předchozím díle se i zde z hlediska jazykového nenacházejí žádné pro čtenáře komplikované obraty a slovní spojení. Autorský styl J. K. Rowling je pro mladého čtenáře jasný a srozumitelný.

Z pohledu slovní zásoby zde autorka seznamuje čtenáře s novými pojmy týkajícími se kouzelnického světa. I zde je možné s těmito novými výrazy pracovat, jako příklad si uvedeme následující aktivitu.

VYMYSLI NÁZEVRočník: 6. ročníkCíl aktivity: Žáci na základě své kreativity a dovedností z anglického jazyka vytvoří pojmenování pro 4 slova a slovní spojení ze světa Harryho Pottera.Aktivita:

Žáci dostanou k dispozici seznam 4 českých výrazů, které se vyskytují v magickém prostředí Harryho Pottera a jsou pro jeho fungování zásadní. K dispozici dostanou také česko-anglický slovník. Jejich úkolem bude pomocí znalostí anglického jazyka vymyslet 4 anglické výrazy / slovní spojení, která by daná slova označovala. Pro vytvoření anglických podob si jednotlivá slova mohou rozložit, složit je z více anglických výrazů. Po přeložení všech slov dojde k porovnání mezi žáky a diskusi o impulzech, které k výběru slov žáky vedly. Slova k překladu budou následující:

*Obrana proti černé magii (Defense Against the Dark Arts)**Zlatonka (Golden snitch)**Kostirost (Skele-gro)**Hulák (Howler)*

Následně budou mít žáci za úkol vymyslet svůj vlastní příběh, v němž využijí alespoň dvě z výše uvedených slov (slovních spojení). Tato slova budou mít v jejich příběhu totožný význam a funkci, jako mají v příběhu o Harrym Potterovi. Osnova jejich příběhu bude na nich, součástí zadání bude jen prostor, ve kterém se jejich příběh bude odehrávat. Tímto prostorem bude škola, do které žáci chodí.

PŘESMYČKARočník: 6.–9. ročníkCíl aktivity: Žák si na vlastním jméně vyzkouší fungování anagramu.Aktivita:

Při setkání Harryho a lorda Voldemorta v *tajemné komnatě* se dozvídáme o tom, že původní jméno Pána zla zní Tom Robjol Raddle. Tom při vysvětlování, jak přišel ke svému novému jménu, pod nímž je znám po celém kouzelnickém světě, využije kouzla anagramu.

Žáci dostanou za úkol pokusit se vytvořit svůj vlastní anagram pomocí svého jména.⁷⁶ Pro lepší představu, jak takový anagram funguje, bude žákům promítnuta scéna z filmu *Harry Potter a tajemná komnata*, v níž si Voldemort své jméno vytváří. Jako první se pokusí vytvořit smysluplnou přesmyčku, tedy slovo či slova, jež budou i po přeskupení dávat smysl. Pokud se jim nepodaří využít všechna písmena z jejich jména i příjmení, mohou některá vypustit.

Druhá aktivita využije nové znalosti o anagramu. Tom Riddle si svůj anagram vytvořil jako své záporné jméno, jako jméno, které se budou všichni bát vyslovit. Žáci nebudou vytvářet své padoušské jméno, nýbrž vytvoří ze svého jména a příjmení libovolný výraz či výrazy, které by sloužily jako jejich krycí superhrdinské jméno.

V případě možnosti školy a prostorů, ve kterých by výuka probíhala, by bylo možné s žáky využít webové stránky určené pro tvorbu anagramů, například těchto: <https://anagrammer.org/vystup/>.

5.4.1.2 Slohová složka

Stejně jako v prvním díle i zde se nám nabízí mnoho charakterově zajímavých postav, některé kladné, jiné záporné. Například se zde jako čtenáři poprvé výrazněji setkáváme s osobou Luciuse Malfoye, otce Draca Malfoye. Nicméně novou postavou je v příběhu nejdominantnější postava Zlatoslava Lockharta, na kterou bude jedna z aktivit cílená.

CHARAKTERISTIKA

Ročník: 8. a 9. ročník

Cíl aktivity: Žák na základě nepřímého popisu sestaví charakteristiku postavy.

Aktivita:

V této aktivitě budou mít žáci za úkol vyčíst z nepřímého popisu rysy osobnosti Zlatoslava Lockharta. Jde o epizodní postavu, jež do děje zasáhne pouze v tomto díle. Žáci dostanou k dispozici dva úryvky. První z nich popisuje vzhled profesora, druhý je poté z okamžiku, kdy má Zlatoslav pomoci Harrymu a Ronovi se vstupem do *tajemné komnaty*. Jejich úkolem bude na základě těchto popisů napsat 5 slov vystihujících Zlatoslava Lockharta. Při

⁷⁶ Slovo nebo slovní spojení vzniklé permutací (přeskupením) písmen v původním výrazu: *ulice – Lucie*. Mezery se zpravidla neberou v potaz: *hladina – ani hlad, kdo pije víno – nevidí pokoj – vodník opije – koni povídej*. *Anagram (přesmyčka)*. [online] Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ANAGRAM>. [cit. 2021–11–2].

vymyšlení charakteristických slov budou žáci upozorněni i na samotné jméno profesora, ke kterému mohou při charakteristice přihlédnout.

„Jak postupovali, Zlatoslav Lockhart se před nimi pozvolna vynořoval víc a víc; seděl u stolu ze všech stran obklopeného vlastními velkými podobiznami, a ty všechny na návštěvníky mrkaly a předváděly jim svoje oslnivě bílé zuby. Živý Lockhart z masa a kostí měl na sobě pomněnkový modrý hábit, který mu dokonale ladil s očima; špičatá kouzelnická čapka mu na vlnitých vlasech seděla furiantsky na stranu.“⁷⁷

„Ale vy jste učitel obrany proti černé magii!“ vzkřikl Harry. „Přece nemůžete odjet, když je teď černé magie plná škola!“

„Tedy, jak bych to řekl...když jsem to místo přijímal...“ Lockhart zamumlal a skládal na svoje hábity ještě ponožky, „v popisu práce jsem nic takového...vůbec jsem nepočítal...“

„Chcete říct, že hodláte utéct?“ zeptal se Harry nevěřičně. „Po tom všem, co jste dokázal ve svých knihách?“

„Knihy mohou někdy zavádět,“ namítl profesor opatrně.

„Ale vy jste je napsal!“ vykřikl Harry.

„Můj milý hochu,“ Lockhart se napřímil a zamračil se na něj. „Uvažuj přece rozumně. Moje knihy by se neprodávaly ani z poloviny tak dobře, kdyby si lidé nemysleli, že to všechno jsem dokázal já. [...]“⁷⁸

PŘEPISOVÁNÍ

Ročník: 9. ročník

Cíl aktivity: Žák se seznámí se dvěma novými pojmy: dysfemismus a eufemismus. Jeho úkolem bude vytvořit novou podobu části textu tak, aby neobsahovala dysfemismy, a potencionální čtenáře a zájemce by na danou oslavu tohoto typu přilákala. Po napsání následně část z knihy a svoji část podrobí hlubší analýze a vzájemné komparaci, kdy se zaměří a popíše ostatním částí textu, které pozměnil, a pokusí se ostatním vysvětlit, proč si vybral právě tyto části textu.

⁷⁷ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Tajemná komnata*. Praha: Albatros, 2003, s. 55.

⁷⁸ Tamtéž, s. 250.

Aktivita:

V této aktivitě se budou žáci seznamovat s tím, že každý text a každou informaci lze čtenářům podat neutrálním, ale i zabarveným způsobem. Takovým příkladem je část knihy, která se věnuje oslavě úmrtí *Sira Nicholase de Mimsy-Porpingtona*, známého jako bezhlavý Nick. Samotné spojení *oslavá úmrtí* by bylo vhodné jako námět pro podrobnější analýzu, nicméně ta by vzhledem k složitosti významu byla vhodná spíše pro žáky vyšších ročníků. Zde budou mít žáci za úkol přepsat část knihy popisující jídelní tabuli na oslavě. Autorka zde k deskripci využila několik nelichotivých slov vzbuzujících odpudivý pocit k oslavě. Žáci tento úryvek zpracují formou, jež by čtenáře na oslavu tohoto typu nalákala.

Na protější straně sklepení byl dlouhý stůl, rovněž zakrytý černým sametem. Dychtivě k němu zamířili, v příští chvíli však zůstali zděšeně stát. Táhl se k nim odporný puch. Na krásných stříbrných talířích ležely veliké zkažené ryby a na podnosech bylo narovnané pečivo spálené na uhel; velkými kusy sekané a vařenými skopovými vnitřnostmi hýbali červi, důkladný plát sýra byl pokrytý huňatou zelenou plísní a na čestném místě vévodil obrovský šedivý moučník ve tvaru náhrobního kamene s dehtově černým nápisem:

Sir Nicholas de Mimsy-Porpington

zesnul 31. října 1492

Harry užasle pozoroval zavalitého ducha, jak přistoupil k tabuli, přikrčil se a prošel skrze ni s ústy rozevřenými tak, že pronikla jedním z páchnoucích lososů.

„A cítíte tu chuť, když jím projdete?“ zeptal se ho.

„Téměř,“ odušil duch smutně a vytratil se.

„Nejspíš nechávají všechno zahrnit, aby to bylo víc cítit,“ mínila Hermione znalecky, stiskla si nos a naklonila se k zasmrádlým skopovým vnitřnostem, aby si je mohla prohlédnout.“⁷⁹

5.4.1.3 Tematický plán

Všechny knihy J. K. Rowling jsou graficky ozvláštněny velkým množstvím osobních dopisů, nápisů a cedulek s popisky. Tím dosahuje autorka ještě větší autentičnosti celého příběhu. Jako čtenáři si tak můžeme přímo přečíst zvací dopis do Bradavic, který obdrží Harry v prvním díle,⁸⁰

⁷⁹ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Tajemná komnata*. Praha: Albatros, 2003, s. 116.

⁸⁰ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. 4. vyd., (1. vyd. v této úpravě). Ilustroval Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2002, s. 53.

jsme přímo zváni na autogramiádu Zlatoslava Lockharta,⁸¹ či si můžeme přečíst autentický vzkaz Hermiony svým přátelům,⁸² kterým je navedla k nalezení *tajemné komnaty*. Schopnost vtáhnout čtenáře do děje má mnoho aspektů, jedním z nich je právě autentičnost.

VZKAZ SALAZARU ZMIJOZELOVI

Ročník: 6.–9. ročník. V každém ročníku lze tuto aktivitu využít s jiným záměrem. S ohledem na formální stránku textu jde o aktivitu vhodnou především do nižších ročníků, konkrétně do 6. ročníku. V souvislosti s obsahem ji lze však velmi vhodně využít v 9. ročníku.

Cíl aktivity: Žák se skrze identifikaci pokusí vcítit do role mudlovského studenta. Z této pozice vytvoří vlastní vzkaz adresovaný Salazaru Zmijozelovi, v němž bude reagovat na jeho názory.

Aktivita:

Jak se žáci v knize dozví, Salazar Zmijozel byl jeden ze čtyř zakladatelů *Školy čar a kouzel v Bradavicích*. Byl nositelem jména, po němž je pojmenována jedna z bradavických kolejí — *Zmijozel*. Pro druhý díl je jeho postava důležitá především ve spojitosti s *tajemnou komnatou*. Žáci dostanou k dispozici úryvek z knihy, ve kterém profesor Binns seznamuje třídu, jejíž součástí je i trojice hlavních postav heptalogie, s pověstí ohledně *tajemné komnaty*.

„Všichni samozřejmě víte, že bradavickou školu založili víc než před tisíci lety – přesné datum neznáme – čtyři největší kouzelníci a čarodějky tehdejší doby. Jejich jména nesou čtyři koleje naší školy; byli to Godric Nebelvír, Helga z Mrzimoru, Rowena z Havraspáru a Salazar Zmijozel. Společně zbudovali zdejší hrad, daleko od slídivých očí mudlů, poněvadž prostí lidé za oněch časů měli z kouzel strach a čarodějky i kouzelníci byli vystaveni neustálému pronásledování.“

Odmlčel se, kalnými očima se rozhlédl po učebně a pokračoval: „Po několik let zakladatelé pracovali ve vzájemné shodě, vyhledávali mladé chlapce a dívky u nichž se projevovaly čarodějné schopnosti, přiváděli je na hrad a vyučovali je. Potom však mezi nimi začaly neshody a rozepře mezi Zmijozelem a ostatními byla den ze dne větší. Zmijozel požadoval, aby studenty přijímané do Bradavic vybírali pečlivěji. Zastával názor, že výuka kouzelných umění by měla zůstat jen v rodinách, kde všichni jsou kouzelníci, a bránil se přijímat

⁸¹ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Tajemná komnata*. Praha: Albatros, 2003, s. 55.

⁸² Tamtéž, s. 255.

studenty z mudlovských rodin, o kterých se domníval, že jim nelze důvěřovat. Po nějaké době v této otázce došlo k vážnému střetu mezi Zmijozelem a Nebelvírem, a Zmijozel ze školy odešel.“

Profesor Binns se znovu odmlčel a sešpulil ústa; vypadal jako stará, vrásčitá želva.

„Až potud existují spolehlivé historické prameny,“ zdůraznil, „pocitivá fakta však zatemnila smyšlená legenda o Tajemné komnatě. Tvrdí se, že Zmijozel zbudoval na hradě skrytou místnost, o které ostatní zakladatelé nevěděli.

Podle té pověsti Zmijozel komnatu zavřel a zapečetil, aby ji nikdo nemohl otevřít až do chvíle, kdy do školy přijde jeho právoplatný dědic. Jedině Zmijozelův dědic dokáže Tajemnou komnatu otevřít, vypustit hrůzu, která se v ní skrývá, a s její pomocí očistit školu ode všech, kdo nejsou hodni studovat kouzelná umění.“⁸³

Na základě tohoto úryvku budou mít žáci za úkol napsat dopis adresovaný Salazaru Zmijozelovi, v němž se vyjádří k jeho názorům, ale také k jeho činům. Pro potřeby psaní se na čas identifikují se studentem bradavické školy mudlovského původu. V dopise budou mít za úkol dále uvést jednu otázku, kterou by chtěli Salazaru Zmijozelovi položit. Dopis bude obsahovat oslovení, sdělení a podpis studenta – všechny formální náležitosti tohoto útvaru.

5.5 Harry Potter a vězeň z Azkabanu

J. K. Rowling využívá ve všech knihách série podobnou časovou a prostorovou kompozici díla — děj začíná zpravidla v době kolem narození Harryho v prostředí jeho pěstounské rodiny, tety a strýce Dursleyových. Jinak tomu není ani ve třetí části.

S další knihou se i hlavní hrdinové posouvají do dalšího ročníku bradavické školy, v pořadí již do třetího. Ani tento rok se ale neobejde bez zádrhelů. Ty nastanou již na samotném začátku, kdy jsme svědky vývoje a růstu Harryho osobnosti. Doteď žil s Dursleyovými v poklidu, všechny jejich náarážky a křivdy v tichosti toleroval. Když však strýcova sestra Marge urazí Harryho rodiče, líbit si to nenechá. Stane se ofenzivním a poprvé za tři roky opouští dům Dursleyových ještě v době prázdnin. Harry najde útočiště v *záchranném autobusu*, jenž ho přepraví do kouzelnického světa. V autobuse se setkává s energickým průvodčím *Stanem Silničkou*, od kterého se dozvídá o vězeňském uprchlíkovi Siriusi Blackovi,

⁸³ ROWLING, J. K. *Harry Potter a vězeň z Azkabanu*. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2001. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 130–131.

jemuž se podařilo utéct z věznice v Azkabanu. Harry jeho potenciální hrozbu nebere nijak zvlášť vážně, protože ještě netuší, jak moc velkou má s tímto mužem souvislost.

Záchranný autobus odváží Harryho k *Děravému kotli*, kde je mu sděleno, že *Sirius Black* je na svobodě proto, aby dokončil to, co se mu před lety nepovedlo — zabít Harryho. Jelikož v té době míří Harry do Bradavic, je nutno začít před Siriusem chránit i samotnou školu. Tím jsou pověřeni tzv. mozkomorové, se kterými se zde Harry, ale i my jako čtenáři, setkáváme poprvé. Jde o postavy v černých dlouhých kápích, jež se živí šťastnými vzpomínkami lidí. Jejich prvotní účel je chránit Azkaban před útekem vězňů. Při setkání Harryho s jedním z mozkomorů se ve vlaku objevuje také další postava příběhu, nový učitel obrany proti černé magii *Remus Lupin*.

Velkou roli v tomto díle hrají zvířata. Ať už jde o zvířata běžná, v normálním světě existující, tak o zvířata nadpřirozená. S jedním takovým se setkáváme v souvislosti s výukou, kdy studenty seznamuje Hagrid, jakožto nový učitel, s tvorem jménem Kľofan. Jde o hipogryfa, napůl koně a napůl orla. Dalším důležitým zvířetem je mazlíček Rona, krysa Prašivka, jež se mu za záhadných okolností jednoho dne ztratí. Naše trojice ji najde až o několik dní později u *Vrby mlátičky*, kouzelného stromu v areálu školy. Když Ron Prašivku chytí, zjeví se na scéně černý pes, který Rona i s jeho krysou odvede do díry pod vrbou. Harry s Hermionou se vydávají za nimi. Tunelem se dostanou až do chaty, kde narazí na Rona ve společnosti Siriuse Blacka. Ukáže se, že se Sirius Black umí přeměňovat do zvířecí podoby – je zvěromágem. Na scéně se k této čtveřici následně přidá i profesor Lupin, který je Blackovým přítelem. Trojice nejlepších kamarádů je šokovaná, nicméně oba muži jim vysvětlí situaci. Sdělí jim, že Ronova krysa je ve skutečnosti muž jménem Peter Pettigrew. Byl to muž, který kdysi zradil Harryho rodiče a díky němu je dokázal Voldemort najít a zabít. Pettigrew se následně rozhodl předstírat svou smrt a proměnil se v krysu. Vina za smrt Harryho rodičů tak byla svalena na Siriuse, blízkého přítele Potterových a kmotra Harryho. Harry se rozhodne Pettigrewa nezabít, ale odvést ho na hrad. Cestou však nastanou komplikace a na scéně se objevuje další nadpřirozený tvor. Profesor Lupin je totiž vlkodlakem a jelikož je ten den zrovna úplněk, neubrání se své proměně. Na scéně se také objevují znovu mozkomorové a ve zmatku, který následuje, je Sirius znovu polapen a ve věži čeká na svůj rozsudek.

Celý třetí díl je protkáán velkým množstvím nadpřirozených motivů, v jejichž chápání by se čtenář mohl velmi snadno ztratit. I z tohoto důvodu je tento díl na pomyslném vyšším stupni od dílů předchozích a svou kompozicí je vhodnější pro starší čtenáře. Mezi tyto složitější obrazy patří například *Pobertův pláněk*, jímž je Harry obdarován bratry Weasleovými. Jde o

mapu celých Bradavic, v níž je vidět každý, kdo se na hradě nachází i s jeho momentální polohou. Dalším motivem a klíčovým prvkem pro vývoj děje je tzv. *obraceč času*, díky němuž se mohou Hermiona a Harry bez zraněného Rona vrátit o tři hodiny zpět a prožít celou situaci výše popsanou jako pozorovatelé znovu. Svými činy zasahují do děje a ovlivňují vývoj události. Sirius je nakonec zachráněn a na Klofanovi odlétá do bezpečí, aniž by kdokoliv tušil, kam má namířeno.

5.5.1 Využití třetího dílu ve vzdělávání

Svým charakterem a motivy je třetí díl heptalogie adresován spíše starším čtenářům. Ukrývá v sobě celou škálu magických předmětů, jejichž existence se vzájemně ovlivňuje a má na fungování celého světa a vývoj příběhu zásadní vliv.

5.5.1.1 Jazyková a literárněvýchovní složka

Stejně jako v předešlých dílech nás i zde autorka seznamuje s novými výrazy. I zde proto budou žáci pracovat se slovy.

VÝZNAMY SLOV

Ročník: 7. a 8. ročník

Cíl aktivity: Žák k sobě za pomoci svých znalostí z anglického jazyka přiřadí odpovídající výrazy.

Aktivita:

V této aktivitě budou žáci spojovat anglické výrazy s jejich českými ekvivalenty. Pro správné utvoření dvojic využijí svých znalostí z anglického jazyka a dovedností skládání slov. O významu jednotlivých slov se následně více dozvědí v další aktivitě.

<i>Butterbeer</i>	<i>smrtonoš</i>
<i>Dementor</i>	<i>zvěromág</i>
<i>Banshee</i>	<i>máslový ležák</i>
<i>Animagus</i>	<i>mozkomor</i>

PRÁCE S TEXTEMRočník: 7. a 8. ročník

Cíl aktivity: Žák porozumí psanému textu a na prázdná místa doplní slova z nabídky. Následně se prostřednictvím řízené diskuse učí rozpoznávat základní znaky fantasy literatury.

Aktivita:

Každý žák dostane text, který bude obsahovat prázdná místa. Na tato místa budou žáci doplňovat slova z nabídky ve správném tvaru a podobě, slova budou podrobovat flexi. Jako první text doplní a následně s ním budou dle pokynů pracovat.

Slova na doplnění: *smrtonoš, zvěromág, obraceč času, hipogryf, mozkomor*

Texty k doplnění:

- „*Koho? “ podivil se Harry. Okamžitě si uvědomil, že není sám, kdo jí nerozumí. Dean Thomas na něj pohlédl a pokrčil rameny, Levandule Brownová se tvářila nechápavě, ale téměř všichni ostatní si zděšeně zakryli rukou ústa. „_____, drahoušku!“ zakvílela profesorka Trelawneyová, jako by ji šokovalo, že Harry nechápe, o co jde. „Přízrak obrovitého psa, který straší na hřbitovech! Chlapče můj drahý, to je předzvěst, ta nejhorší předzvěst – předzvěst smrti!“⁸⁴*
- „*Protože... protože kdyby byl Petr Pettigrew zvěromág, lidé by o tom určitě byli věděli. Probírali jsme zvěromágy s paní profesorkou McGonagallovou. A když jsem pak dělala domácí úkol, našla jsem si je v encyklopedii – ministerstvo si vede záznamy o všech kouzelnících a čarodějkách, kteří jsou schopni přeměňovat se ve zvířata. Vede si rejstřík, v němž se uvádí, v jaké zvíře se kdo proměnil, je tam založen jejich popis a spousta dalších údajů. Později jsem o tom mluvila s profesorkou McGonagallovou a zjistila jsem, že v tomhle století se zatím našlo pouze sedm _____, jenže Pettigrewovo jméno mezi nimi nebylo...“⁸⁵*

⁸⁴ ROWLING, J. K. *Harry Potter a vězeň z Azkabanu*. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2001. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 98.

⁸⁵ Tamtéž, s. 313.

- *Harry svým způsobem chápal, co má Hagrid na mysli. Jakmile člověk překonal počáteční šok, že vidí něco, co je napůl kůň a napůl pták, musel začít obdivovat zářivý vzhled _____, plynulý přechod jejich opeření v srst. Ti tvorově přitom hráli všemi barvami: byli ocelově šedí, bronzově hnědí, růžově grošovani, leskle kaštanoví a inkoustově černí.⁸⁶*
- *„Já jsem z toho taky neměl nejlepší pocit,“ pokračoval George. „Tihle _____, to je horor...“ „Tak nějak v tobě vevnitř všechno ztuhne, co?“ přizvukoval mu Fred. „Jenže vy jste neomdleli, že ne?“ zamumlal nezřetelně Harry. „Pusť to z hlavy, Harry,“ povzbuzoval ho George. „Tatka jednou musel jet do Azkabanu, vzpomínáš, Frede? A říkal, že to bylo to nejhorší, co v životě viděl. Vrátil se celý zničený a roztřesený... Tihle mozkomorové dokážou odevšad vycucnout i tu poslední kapičku štěstí. Většina vězňů tam v Azkabanu zešílí.“⁸⁷*
- *„Říká se tomu _____,“ vysvětlovala šeptem Hermiona, „a dostala jsem ho od profesorky McGonagallové hned první den školy v září, kdy jsme se vrátili do Bradavic. Používala jsem ho celý rok, abych zvládla všechny hodiny, na které jsem se přihlásila. Musela jsem profesorce McGonagallové přísahat, že o tom nikomu neřeknu; ona sama musela na ministerstvo kouzel napsat spoustu nejrůznějších dopisů, aby mi ho směla dát. Musela se za mě zaručit, že jsem vzorná, a taky že ten obraceč nikdy nepoužiju k ničemu jinému než k plnění svých studijních povinností... Vracela jsem zpátky čas, abych mohla chodit na další hodiny, takže jsem dělala několik předmětů najednou, chápeš?“⁸⁸*

Na text naváže debata otázkou, co má většina doplněných slov označujících dané předměty společného z významového hlediska ve vztahu k reálnému světu. Cílem je dojít ke zjištění, že jde o nadpřirozené věci a bytosti, které jsou typické pro prostředí kouzelnického světa. Na doplněný text poté navážou další úkoly:

- *U doplněných slov určete v jejich podobě v textu mluvnické kategorie.*
- *Proč myslíte, že se v příběhu s těmito postavami a věcmi setkáváme?*

⁸⁶ ROWLING, J. K. *Harry Potter a vězeň z Azkabanu*. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2001. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 104–105.

⁸⁷ Tamtéž, s. 89–90.

⁸⁸ Tamtéž, s. 351.

- *Jaký další typický znak je charakteristický pro fantasy literaturu, pokud budeme hovořit o prostoru, v němž se fantasy literatura odehrává?*

Hlavním cílem této aktivity je vedle procvičení gramatických otázek nalezení hlavních žánrových rysů fantasy literatury, mezi které patří především existence nadpřirozených bytostí a bájných zvířat. Poslední otázka směřuje k existenci vícera světů, zpravidla paralelních, světa normálního a světa magického, kouzelného. Mezi těmito světy poté existují portály, pomocí nichž se postavy mezi světy pohybují.

5.5.1.2 Slohová složka

POPIS PROSTORU

Ročník: 7. ročník

Cíl aktivity: Žák se učí vnímat slyšený text a přijímat z něj informace. Tyto informace mu následně poslouží jako východisko v jeho vlastní tvůrčí činnosti.

Aktivita:

V průběhu příběhu se ocitáme na mnoha různých a záhadných místech. Jedním z nich je v díle *Harry Potter a vězeň z Azkabanu* tzv. Chroptící chýše. Aby měl adresát ze svého čtenářského procesu co možná největší zážitek, je potřeba umět pracovat s představivostí. Tato aktivita pracuje s žákovými smysly, na základě kterých se studenti pokusí popsat svou vlastní představu *Chroptící chýše*. Studenti budou nejprve pouhými posluchači, kdy jim bude předčítán krátký vnější popis Chroptící chýše. Následně dostanou prostor, aby každý z nich popsal svou vlastní představu o *chýši*. Do popisu zapojí vnější popis působící na zrakové smysly, ale pokusí se vyobrazit také své představy týkající se čichu a sluchu.

Čtený úryvek:

Venku bylo hezky a vál svěží větrík, takže ani jednomu se nechtělo schovávat se někde vevnitř; prošli tedy kolem Tří košťat a vydali se vzhůru do kopce k Chroptící chýši, kde údajně strašilo nejúporněji ze všech britských strašidelných domů. Chýše stála kousek stranou od vesnice a díky zabedněným oknům a močálovité zarostlé zahradě působila poněkud strašidelně i za denního světla. „Dokonce i bradavičtí duchové se jí raději vyhýbají,“ vyprávěl Ron, když se opírali o plot a prohlíželi si ji. „Ptal jsem se Skoro bezhlavého Nicka... říkal, že podle toho,

co slyšel, tam přebývá nějaká pěkně drsná chasa. Dovnitř se nikdo nedostane. Fred s Georgem to zkoušeli, ale všechny vchody jsou hermeticky uzavřené...“⁸⁹

5.5.1.3 Tematický plán

Po obsahové stránce je i třetí díl plný mnoha zajímavých motivů. Novou zásadní postavou se stává kmotr Harryho *Sirius Black*. S jeho osobou autorka dokáže pracovat velmi tajemně a jeho pravá povaha vyjde na povrch až ke konci celé knihy. Do té doby je pouze na čtenáři, jaký názor si na Siriuse Blacka vytvoří. Tento názor je však čtenářům nevědomky usměrňován samotnou autorkou, jejímž záměrem je skutečnost, abychom měli o Blackovi negativní mínění, které nám je v závěru vyvráceno (podobně je tomu tak i u postavy Severuse Snapea). V následující aktivitě budou žáci pracovat s informacemi, které se dozvídají o Siriusi Blackovi z novin. Následně dojde k aktualizaci tématu a k propojení s problémy současného světa, kdy jsou studenti vystaveni velkému vlivu médií. Budou rozebírány pojmy jako dezinformace, hoax, nepodložené informace atd.

POSTAVA SIRIUSE BLACKA

Ročník: 8. a 9. ročník

Cíl aktivity: Žák se na pozadí příběhu učí pracovat s informacemi, jejich ověřováním a významem, kdy odděluje informace podložené od těch vyfabulovaných. Dokáže si získané informace ověřit z jiných zdrojů.

Aktivita:

Žáci se v následující aktivitě budou zabývat vývojem osobnosti Siriuse Blacka. Sirius se v díle osobně neobjevuje příliš často, jeho přítomnost je však velmi citelná. Již od začátku příběhu je Sirius Black podrobován vnějším popisům, na jejichž základě si o něm vytváříme jistou představu. „*Sirius Black, pravděpodobně nejhanebnější ze všech vězňů, kteří kdy byli drženi v azkabanské pevnosti, i nadále uniká spravedlnosti, jak dnes potvrdilo ministerstvo kouzel. [...] Black je šílenec. Je nebezpečím pro každého, kdo mu zkrří cestu, ať je to kouzelník nebo mudla.*“⁹⁰ Tyto naše představy o podobě Siriuse Blacka poté doplní jeho vnější popis v poslední třetině knihy. *Hustá hřívá špinavých, zcuchaných vlasů mu visela až k loktům. Nebýt toho, že mu v temných zapadlých očnicích žhnuly skutečně oči, mohl si ho kdokoli splést*

⁸⁹ ROWLING, J. K. *Harry Potter a vězeň z Azkabanu*. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2001. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 249.

⁹⁰ Tamtéž, s. 38.

s mrtvolou. Voskově žlutou kůži měl přes lícní kosti nataženu tak pevně, že obličej připomínal lebku. Zažloutlé zuby měl vyceněné v širokém úšklebku. Byl to Sirius Black. „Expelliarmus!“ zaskřehotal a namířil na ně Ronovou hůlkou. Harrymu i Hermioně vystřelily hůlky z rukou a vynesly se vysoko do vzduchu, kde je Black chytil. Pak k nim přistoupil o krok blíž, oči upřené na Harryho. „Napadlo mě, že přijdeš kamarádovi na pomoc,“ prohlásil chraptivě. Znělo to, jako by si už dávno odvykl používat hlasu. „Tvůj otec by byl pro mne udělal totéž. Bylo od tebe statečné, žes neběžel pro nikoho z učitelů. Jsem ti za to vděčný... Takhle to totiž všechno bude mnohem jednodušší...“⁹¹

Žáci dostanou k dispozici dva úryvky textu zabývající se postavou Siriuse Blacka. Dalším textem, který budou mít žáci k dispozici, bude pravdivý životopis Siriuse Blacka. Žáci si nejprve přečtou první dva úryvky a odpoví na první otázku. Následně svou pozornost přesunou k životopisným údajům.

Ukázka č. 1:⁹²

BLACK STÁLE NA SVOBODĚ

Sirius Black, pravděpodobně nejhanebnější ze všech vězňů, kteří kdy byli drženi v azkabanské pevnosti, i nadále uniká spravedlnosti, jak dnes potvrdilo ministerstvo kouzel. „Děláme vše, co je v našich silách, abychom Blacka znovu dopadli,“ prohlásil dnes dopoledne ministr kouzel Kornelius Popletal, „a apelujeme na kouzelnickou veřejnost, aby zachovala klid.“ Popletal se stal terčem kritiky některých členů Mezinárodní federace kouzelníků, kteří nesouhlasí s tím, že o nastalé krizi informoval mudlovského ministerského předsedu. „Ale jistě, musel jsem to udělat, chápejte,“ nechal se slyšet rozhořčený Popletal. „Black je šílenec. Je nebezpečím pro každého, kdo mu zkříží cestu, ať je to kouzelník nebo mudla.“ Od ministerského předsedy se mi dostalo ujištění, že se nikomu ani slůvkem nezmní o Blackově pravé totožnosti. A řekněme si upřímně – i kdyby to udělal, kdo by mu uvěřil? Zatímco mudlové byli informováni, že je Black ozbrojen pistolí (jakousi kovovou hůlkou, již mudlové užívají, chtějí-li se zavraždit navzájem), kouzelnická komunita žije v neustálém strachu z toho, že dojde k podobnému masakru jako před dvanácti lety, kdy Black jediným zaklínadlem zavraždil třináct lidí.

⁹¹ ROWLING, J. K. *Harry Potter a vězeň z Azkabanu*. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2001. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 301–302.

⁹² Tamtéž, s. 38.

Ukázka č. 2:⁹³

„Black byl horlivej zastánce Ty–víš–koho,“ poznamenal.
 „Myslíš Voldemorta?“ zeptal se bezmyšlenkovitě Harry.
 Stan se vyděsil tak, že mu zbělely i uhry; Ern trhl volantem tak prudce, že musel uskočit stranou celý jeden statek, aby se vyhnul srážce s autobusem.
 „Přeskočilo ti?“ vyštěkl Stan. „Co tě to napadá, vyslovovat jeho jméno?“
 „Promiňte,“ vyhrkl Harry. „Promiňte, já... no, zapomněl jsem...“
 „On zapomněl!“ kvílel slabým hláskem Stan. „Hrom a blesky, srdce mi tluče tak silně, že...“
 „Takže – takže Black byl příznivcem Ty–víš–koho?“ vyptával se Harry omluvným tónem. „Jo,“ přikývl Stan a pořád ještě si masíroval hrudník. Jo, to teda byl. Říká se, že byl Ty–víš–s–kým jedna ruka... Každopádně je jasný, že když dal malej Harry Potter“ – Harry si znovu nervózně připlácl čupřinu vlasů k čelu – „Ty–víš–komu na frak, ouřady všechny jeho přívržence vyčenicchaly, nemám pravdu, Erne? Většina se smířila s tím, že je po všem, a když byl Ty–víš–kdo pryč, bez odporu se vzdali. Sirius Black ale ne. Slyšel jsem, že počítal, že až se Ty–víš–kdo dostane k moci, stane se jeho prvním zástupcem.
 No, rozhodně to dopadlo tak, že Blacka vobklíčili uprostřed ulice plný mudlů a Black vytáh hůlku a polovinu tý ulice rozmetal na hadry; schytl to jeden kouzelník a s ním na tucet mudlů, co se jim připlekli do cesty. Hruza, co? A víš, co pak Black udělal?“ pokračoval Stan dramatickým šepotem.
 „Co?“ zeptal se Harry.
 „Rozchechtal se!“ odpověděl Stan. „Prostě tam stál a chechtal se. A když dorazily posily z ministerstva kouzel, šel s nima klidně jako beránek a pořád eště se řehtal jak blázen. Von je totiž úplnej šílenec, žejo, Erne? Že je to cvok?“

Na oba výše uvedené odstavce naváže společná diskuse nad otázkami v určeném pořadí.

1) Jaký pocit máte ohledně Siriuse Blacka z ukázek výše?

Po zodpovězení první otázky se žáci přesunou ke čtení životopisných údajů Siriuse Blacka.

Tuto aktivitu bude možno aplikovat v návaznosti na aktivitu Moudrý klobouk, kdy byli žáci seznámeni s charakterem studentů jednotlivých bradavických kolejí. Z textu níže tak budou schopni vydedukovat rysy osobnosti Siriuse Blacka v souvislosti s jeho zařazením do Nebelvíru.

⁹³ ROWLING, J. K. *Harry Potter a vězeň z Azkabanu*. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2001. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 39–40.

Životopisné údaje:

SIRIUS BLACK

Sirius Black byl jedním z potomků rodiny Blackových, váženého kouzelnického rodu. Celá rodina dbala na čistokrevnosti kouzelníků, s čímž se Sirius neztotožňoval. I kvůli tomu se s většinou své rodiny neshodl. Další rodinná neshoda nastala v momentě, kdy se Sirius dostal do Bradavic. Všichni z rodiny Blacků chodili do Zmijozelu, Sirius byl však zařazen do Nebelvíru. Ve Škole čar a kouzel v Bradavicích si našel nejlepší přátele – Jamese Pottera, Remuse Lupina a Petera Pettigrewa. Jejich úhlavními nepřáteli byli studenti Zmijozelu v čele se Severusem Snapem.

Rozepře Siriuse s rodinou byla tak velká, že byl vyškrtnut z rodinného rodokmenu a od té doby bydlel u rodiny Potterových. Tím jejich pouto sílilo. Pomyslným vrcholem se stal moment, kdy se James oženil s Lily a Sirius se následně stal kmotrem jejich syna Harryho.

Harry byl kouzelným chlapcem, o jehož budoucnosti kolovala zásadní věštba. Ta ohrožovala život lorda Voldemorta, který se věštby zalekl. Rozhodl se proto na celou rodinu Potterových zaútočit. James, Lily a malý Harry se proto rozhodli ukrýt v domě, o kterém věděl jen jeden z jejich přátel – Peter Pettigrew. Ten byl však přívržencem Voldemorta a jejich úkryt mu vyradil. Poté, co se to Sirius dozvěděl, se snažil Pettigrewa udat, jenže Pettigrew dokázal ze spárů budoucího uvěznění utéct a za chaotických okolností zmizel. Jeho zmizení doprovázela vražda několika lidí nekouzelnického původu a jelikož jako jediný další kouzelník vyskytující se na místě činu byl Sirius, čekalo ho odsouzení a uvěznění v Azkabanu.

2) Na základě životopisných údajů Siriuse Blacka porovnejte skutečnosti řečené Korneliem Poptelem a Stanem o Siriusovi a informace z jeho reálného života. Říkali oba muži o Blackovi pravdu?

3) K čemu ze současného světa byste přirovnali výroky řečené v prvních dvou ukázkách? Jaký je podle vás hlavní účel médií?

4) Jak nazýváme média, která se soustřeďují na klepy, skandalizaci a povrchnost?

SIRIUS BLACK

Ročník: 6.–9. ročník

Cíl aktivity: Žák se na základě svých znalostí a s pomocí internetu pokusí rozluštit skrytý význam a odkaz jména Sirius Black.

Aktivita:

Žáci se sami za sebe pokusí ke každé části jména, ke křestnímu i k příjmení, napsat jejich význam, tedy skutečnost, ke které daný výraz odkazuje. Někteří žáci to dokáží bez využití pomůcek, jiní budou mít dle potřeby k dispozici počítač s překladačem a přístupem k internetu. Zde si mohou například pomoci s vyhledáváním významu jména Sirius. Své nápady sepíší a následně prodiskutují v rámci společné diskuse. Na jejím konci dojdeme ke společnému závěru. Výraz *Sirius* odkazuje k nejjasnější hvězdě na noční obloze, které se říká také Velký pes.⁹⁴ Slovo *black* nás zase přivádí k černé barvě. Při spojení těchto dvou výrazů nám vznikají dvě asociace. Jednou z nich je skutečnost, že Sirius Black ovládá schopnost přeměňovat se v černého psa. Druhá asociace bude založená na vzájemném kontrastu obou slov – nejjasnější hvězda a černá barva.

5.6 Harry Potter a Ohnivý pohár

Harry Potter a Ohnivý pohár je v pořadí čtvrtá kniha celé série. Kniha byla v originále vydána roku 2000 a přímo navazuje na dobrodružství kamarádů z předešlých dílů. V několika aspektech se od nich však odlišuje. Jedním z nich je například rozsah díla, kniha je téměř dvojnásobná v porovnání s třetím dílem. Dále narozdíl od předešlých knih příběh nezačíná tradičně pobytem Harryho u strýce a tety, ale ocitneme se spolu s ním a jeho přáteli na famfrpálovém mistrovství světa. Zde dojde ve večerních hodinách k incidentu, kdy kemp, ve kterém jsou všichni ubytovaní, napadnou *smrtijedi*.⁹⁵

I přes události na mistrovství se všichni vrací do Bradavic, aby započali již čtvrtý školní rok. Ten bude z jednoho důvodu velmi speciální — *Škola čar a kouzel v Bradavicích* bude místem konání *Turnaje tří kouzelníků*. Poprvé se zde tak setkáváme s existencí dalších kouzelnických škol mimo Bradavice. Do této doby autorka udržovala čtenáře pouze v prostoru Bradavic a v přilehlém okolí, o existenci paralelních kouzelnických skupin a škol nebyla ani zmínka. Za účelem účasti v turnaji se do Bradavic sjedou zástupci dalších dvou škol — *Kruval* a *Krásnohůlky*. Z těchto tří škol, *Kruval*, *Krásnohůlky* a *Bradavice*, mají být vybráni tři šampioni, kteří budou každý reprezentovat svou školu v několika soutěžích. Vítěz poté obdrží *Ohnivý pohár*. Studenti z jednotlivých škol se mohou do turnaje přihlašovat vhozením papírku

⁹⁴ *Sirius*. [online] Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Sirius> [cit. 2022–2–2].

⁹⁵ Přívrženci lorda Voldemorta.

se svým jménem do *Ohnivého poháru*, ten následně šampiony sám vybere. Přihlašovat se však mohou pouze studenti, kteří již dosáhli věku 17 let.⁹⁶

Nakonec jsou pohárem vybráni tři reprezentanti. Za *Kruval* je vybrán idol mnoha dívek Viktor Krum, *Krásnohůlky* bude reprezentovat Fleur Delacourová a za *Bradavice* je zvolen Cedric Diggory. S jeho postavou jsme se již setkali na začátku knihy, kdy se se svým otcem též zúčastnil mistrovství světa ve famfrpálu. Po zvolení všech tří šampionů však *Ohnivý pohár* vynese ještě jeden papírek se jménem. *Oheň v Poháru totiž znovu zčervenal, vyletovaly z něj jiskry a posléze z něj vyšlehl dlouhý plamen, na němž se vznášel další kousek pergamenu. Brumbál k němu vztáhl ruku – zdálo se, jako by to udělal bezděčně – a uchopil jej. Podržel ho před sebou a upřeně hleděl na vepsané jméno. Hodnou chvíli vládlo ve Velké síni naprosté ticho: Brumbál upřeně zíral do pergamenu, který držel v ruce, a celá síň na něm visela očima. Potom si Brumbál odkašlal a přečetl: „Harry Potter.“⁹⁷ Harry v šoku se zvolením musel souhlasit, ačkoliv své jméno do poháru nevhodil. A takto se z *Turnaje tří kouzelníků* stal turnaj kouzelníků čtyř.*

Stejně jako se s každou další knihou mění Harryho ročník v Bradavicích, stejnému fenoménu podléhá i post učitele obrany proti černé magii. Tuto pozici zastává v průběhu celého příběhu mnoho postav, jako čtvrtý v pořadí se učitelem obrany proti černé magii stal Alastor Moody. Ten již od začátku svým chováním tíhne k Harrymu. Jeho postava je velmi zajímavá. Za zmínku například stojí jeho upozornění na to, že někdo zřejmě hodil Potterovo jméno do poháru s vyhlídkou, že v turnaji Harry zemře.⁹⁸ Tato myšlenka však není autorkou nijak podrobněji rozebírána, zůstane tak nad čtenářem pomyslně viset.

Čtyři šampioni jsou na cestě za vítězstvím vystaveni celkem třem různorodým úkolům. Jako první mají každý za úkol přemoci draka a sebrat mu zlaté vejce. V tomto úkolu si vede Harry velmi dobře a podaří se mu společně s Viktorem Krumem obsadit první místo. V dalším úkolu musí Harry zachránit ze spárů jezerních lidí svého nejlepšího kamaráda Rona. To se mu přes všechny potíže podaří. Navíc k tomu ukáže své statečné a dobré srdce, kdy kromě Rona zachrání i sestru další účastnice, krásnohůlské reprezentanky Fleur. Za tento svůj čin je odměněn také prvním místem, o které se podělil se Cedrikem. Třetí úkol se zdá poměrně snadný — projít bludištěm a najít na jeho konci *Ohnivý pohár* a jako první se ho dotknout.

⁹⁶ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Ohnivý pohár*. Ilustroval Galina MIKLÍNOVÁ, přeložil Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2001. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 152.

⁹⁷ Tamtéž, s. 216.

⁹⁸ Tamtéž, s. 222.

K poháru se dostanou Harry a Cedrik společně ve stejný čas, proto se ho také rozhodnou oba dotknout naráz, aby se stali vítězi oba dva. Nicméně při dotyku je pohár přenesen na pochmurné místo hřbitova. Zde se setkají s tajemnou postavou nesoucí uzlíček šatstva. Harry pozná v postavě Petera Pettigrewa, alias Červíčka, ale než stačí cokoli udělat, Červíček chladnokrevně zabije Cedrika. Následně dojde prostřednictvím černé magie k znovuzrození lorda Voldemorta. Zde jsme jako čtenáři svědky prvotního opravdového střetu mezi Harrym a lordem Voldemortem.

Po podivném boji se Harry společně s tělem Cedrika dostává zpět do Bradavic. Zde přichází na řadu rozpletení záhady kolem postavy Alastora Moodyho. Ukazuje se, že to byl on, kdo vhodil Harryho jméno do Poháru a ve skutečnosti nejde ani o pravého Moodyho. Podobu Moodyho na sebe pomocí mnoholicného lektvaru převzal smrtijed Barty Skrk, přívrženec Pána zla.

5.6.1 Využití čtvrtého dílu ve vzdělávání

Harry Potter a Ohnivý pohár svým charakterem navazuje na díl předešlý. Jako čtenáři se zde setkáváme s mnoha vážnějšími motivy. Tyto motivy se týkají velmi často tématu přátelství, ale poprvé se zde výrazněji setkáváme i s motivem smrti. Všechny tyto okamžiky jsou součástí Harryho cesty životem, čímž zasahují do rámcově vyššího motivu cesty, který je jedním z několika hlavních rysů fantasy příběhů.

5.6.1.1 Jazyková složka

Jak je již řečeno v kapitolách výše, po jazykové stránce žádný z dílů nevybočuje. Jednotlivé díly se drobně odlišují pouze v užití terminologii. I zde přicházejí do slovníku potterovského světa nové termíny a výrazy.

SLOVNÍ DRUHY A VELKÁ PÍSMENA

Ročník: 7.–9. ročník

Cíl aktivity: Žák si na pozadí příběhu ukotví své znalosti z pravidel českého jazyka.

Aktivita:

V této aktivitě si budou žáci procvičovat určování slovních druhů. Nejprve dostanou k přečtení text vyňatý ze sedmnácté kapitoly.

Harry seděl a uvědomoval si, že všichni ve __elké síni se otočili a dívají se na něj. Byl ohromen a nedokázal se pohnout. Určitě se mu to jen zdálo. Určitě špatně slyšel. Nikdo netleskal.

Naopak, __elkou síní se začalo rozléhat bzučení, jako kdyby do ní vletěly **rozzuřené** včely. Někteří studenti vstávali, aby na ___arryho, jenž seděl **strnule** na **židli**, líp viděli. **Nahoře** u učitelského stolu se zvedla profesorka McGonagallová, prošla **kolem** Luda Pytlouna a profesora Karkarova a něco naléhavě šeptala profesoru ___rumbálovi, který se k ní naklonil a **lehce** se zamračil, jak ji poslouchal. Harry se podíval na Rona a Hermionu a přes ně uviděl, že všichni u dlouhého ___**ebelvírského** stolu na něj zírají s pusou dokořán. „Ale já jsem se nepřihlásil,“ řekl rozpačitě. „Vy přece víte, že ne.“ Oba civěli jako on, se stejně **prázdným** výrazem v očích.⁹⁹

V tomto textu žáci objeví celkem 5 mezer, do kterých doplní vynechaná písmena. Jde o počáteční písmena, kdy budou muset žáci rozhodnout, zda doplní velké, či malé písmeno. Následně si z textu vypíší 14 tučně zvýrazněných slov. U těchto slov určí jejich slovnědruhovou příslušnost. Po doplnění všech vynechaných písmen a zařazení slov k příslušnému slovnímu druhu budou následovat doplňující otázky.

- 1) V textu výše jste doplnili do slova *nebelvírského* malé n. Proč jste tak učinili? Vždyť jde o slovo odvozené od vlastního jména označující název koleje *Nebelvír*.
- 2) Jedno ze zvýrazněných slov bylo slovo **nahoře**. Správně jste určili jeho příslušnost ke slovnímu druhu *příslovce*. Pokud byste ale toto slovo pouze slyšeli osamoceně, bez kontextu, mohla by se vaše odpověď o slovnědruhové příslušnosti slova lišit. Kterými slovními druhy byste v takovém případě mohli slovo/a ještě určit?
- 3) Stejným způsobem funguje i slovo **kolem**. Pokud bychom ho vyjmuli z kontextu, kterými slovními druhy může slovo **kolem** být?

NOVÁ SLOVA

Ročník: 9. ročník

Cíl aktivity: Žák prostřednictvím své fantazie vymyslí a vytvoří vlastní výrazy pro anglická pojmenování. Díky této aktivitě se žáci setkají s pojmy neologismus a slovotvorba.

Aktivita:

Žáci budou mít v následující aktivitě za úkol pomocí anglicko-českého slovníku vymyslet své vlastní překlady k následujícím slovům: *Auror* (*bystrozor*), *Pensieve* (*myslánka*),

⁹⁹ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Ohnivý pohár*. Ilustroval Galina MIKLÍNOVÁ, přeložil Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2001. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 217.

Portkey (přenášedlo), Death Eater (smrtijed). Své překlady budou tvořit na základě rozložení anglických slov na dvě části. Následně se pokusí přeložit každou část zvlášť. Například slovo *Portkey* si rozdělí na dvě části – *port* a *key*. Každý výraz se pokusí přeložit pomocí slovníku zvlášť a následně oba překlady spojí do jednoho významu. Žáci se tak na pozadí aktivity setkávají také s tématem skládání slov. K jednotlivým slovům dopíší i své vlastní nápady, k čemu dané slovo odkazuje a jak například taková věc v magickém světě funguje. Následně žáci vzájemně své nápady porovnají a zhodnotí. Jednotlivá slova si následně představíme v kontextu příběhu i s jejich zamýšlenou funkcí. Tato slova dále žáci využijí pro další aktivitu zaměřenou na slohovou výchovu.

5.6.1.2 Slohová složka

TVORBA PŘÍBĚHU

Ročník: 9. ročník

Cíl aktivity: Žák na základě porozumění významu slov (viz výše) vytvoří krátké vypravování.

Aktivita:

Žáci mají z aktivity výše uvedená čtyři slova, jejichž význam již znají. Jejich úkolem bude použít všechna tato slova k vytvoření smysluplného příběhu. Tento příběh musí být zasazen do prostředí Harryho Pottera, nicméně nemusí odpovídat žádné scéně, jež se v bradavickém příběhu skutečně odehrála. Příběh bude mít délku alespoň na jednu stranu velikosti A5.

Tuto aktivitu lze využít i bez předešlého překládání. Žáci by pouze dostali slova, která ve svém příběhu musí využít. Aktivitu tohoto charakteru by bylo možné aplikovat například i v 6. ročníku.

KRUVAL A KRÁSNOHŮLKY

Ročník: 6.–9. ročník. Tato aktivita je velmi variabilní. Žáci mohou sestavovat celkový charakter jednotlivých škol, ale je možné se zaměřit například jen na vnější popis.

Cíl aktivity: Žák se učí vnímat text všemi smysly. Na základě percepce vytvoří vlastní profil jednotlivých škol a charakteristiku jejich studentů.

Aktivita:

V tomto dílu se čtenáři poprvé dozvídají další informace o kouzelnickém světě mimo bradavické stěny. Objevujeme další dvě školy, jež se zabývají výchovou a vzděláváním mladých kouzelnických učňů. Obě školy jsou vzájemně naprosto rozdílné a svými rysy se odlišují i od té bradavické. Delegace z *Krásnohůlek* do Bradavic dorazila stejně jako kruvalská škola vlastním osobitým způsobem. Příjezdy obou škol tak čtenáři naznačují samotný profil školy.

Žákům budou oba tyto příjezdy přečteny. Na jejich základě popíší studenti povahu, základní rysy a hodnoty obou škol.

Krásnohůlky:

Po inkoustové obloze se k hradu řítilo cosi velikého, daleko většího než koště – nebo i celá stovka košťat – a neustále se to zvětšovalo. Když ten obrovský černý útvar přeletěl nad korunami stromů v Zapovězeném lese a ozářila jej světla z hradních oken, uviděli, jak se k nim řítí obrovitý šmolkově modrý kočár, veliký jako několikapatrový dům. Vzduchem ho táhlo tučet okřídlených koní, všichni plaví, s bílou hřívou, a každý veliký jako slon. [...] Vteřinu nato přistál i kočár – jen se zakymácel na obrovských kolech, zatímco zlatí koně potřásali obrovskými hlavami a kouleli velkýma, ohnivě rudýma očima. Harry si sotva stačil všimnout, že na dveřích kočáru je erb (dvě zkřížené zlaté hůlky, z nichž z každé sršely tři hvězdy), a dveře už se otvíraly. Z kočáru vyskočil chlapec ve světlemodrém hábitu, předklonil se, chvíli se potýkal s něčím na podlaze kočáru a potom spustil dolů zlaté schůdky. Vzápětí uctivě odskočil stranou. Harry viděl, jak se z kočáru noří lesklý černý střevíc na vysokém podpatku, veliký jako dětské sánky; a pak se objevila ta největší žena, jakou kdy v životě viděl. V tu chvíli všichni okamžitě pochopili, proč jsou kočár i koně tak velcí. Několik studentů vyjeklo úžasem. Harry znal jen jediného člověka, který byl tak velký jako ona, a to byl Hagrid. Pochyboval dokonce, že by jeden z nich byl třeba jen o fous větší nebo menší než ten druhý. Přesto však – nebo snad právě proto, že na Hagrida byl zvyklý – mu ta žena (stála teď pod schůdky a rozhlížela se po čekajících studentech, kteří na ni třeštili oči) připadala ještě neskutečněji veliká. Jak vkročila do světla, jež se sem linulo ze vstupní síně, zjistili, že má sličnou tvář, olivovou pleť, veliké, černé a jakoby uslzené oči a dost hákovitý nos. Vlasy měla v týlu stažené do lesklého uzlu. Od hlavy až k patě byla zahalena do černého saténu a na šiji i na buclatých prstech se jí třpytily spousty nádherných opálů. Brumbál začal tleskat; studenti se řídili jeho příkladem

a také ji zahrnuli bouřlivým potleskem. Mnozí si přitom stoupli na špičky, aby ji líp viděli. Její obličej se rozjasnil vlídným úsměvem, vykročila k Brumbálovi a podávala mu třpytivou ruku.¹⁰⁰

Kruval:

„Slyšíte to?“ vykřikl náhle Ron. Harry se zaposlouchal: ze tmy k nim doléhal jakýsi hlasitý a podivně děsivý zvuk, tlumený hukot a sání, jako kdyby se řečištěm blížil jakýsi obrovský vysavač... „To je přece z jezera!“ zahulákal Lee Jordan a ukazoval na něj. „Podívejte se dolů!“ Z místa, kde stáli, nahoře nad lukami, odkud mohli přehlédnout celé školní pozemky, teď jasně viděli hladkou a černou vodní plochu – ta však už vůbec nebyla hladká. Hluboko uprostřed jezera se cosi dělo: na hladinu probublávaly velké bubliny a vlny se přelévaly přes blátivé břehy – a pak v samém středu jezera zakroužil vír, jako kdyby ze dna někdo vytáhl obrovskou zátku... Ze středu víru se začalo pomalu zvedat cosi jako dlouhý, černý kůl... a pak Harry spatřil ráhnoví... „To je stěžeň!“ řekl Ronovi a Hermioně. Loď se zvolna a vznešeně vynořovala z vody a třpytila se v měsíční záři. Přesto budila spíš dojem kostry, jako by šlo o vyzdvižený vrak, a nejasná, mdlá světla, blikotající v kruhových lodních oknech na bocích, vyhlížela jako přízračné oči. Nakonec se ozvalo mohutné šplíchnutí, a loď se vynořila úplně, zakymácela se na rozbouřených vlnách a začala klouzat ke břehu. O chvíli později bylo slyšet, jak se rozstříkla voda, když na mělčině vyhodili kotvu, a žuchl můstek spuštěný na břeh. Vzápětí bradavičtí spatřili vystupovat z lodi nejasné postavy procházející kolem světel v kruhových oknech. Harrymu připadalo, že to jsou samí kolohnáti jako Crabbe a Goyle... Když však po lukách dorazili až ke hradu a ozářilo je světlo ze vstupní síně, uvědomil si, že je tak mohutnými dělají jejich pláště z jakési huňaté, zcuchané kožešiny. Muž, který je k hradu vedl, byl však oděný v kožešinách jiného druhu: hladkých a stříbrných, stejných jako jeho vlasy. „Brumbále!“ zahlaholil bodře, když vystoupal svahem vzhůru. „Jak se vede, drahý příteli, jak se pořád máte?“ „Vzkvétáme, profesore Karkarove, děkuji za optání,“ odpověděl Brumbál. Karkarov měl medový, neupřímný hlas. Když vkročil do světla linoucího se z přední brány hradu, zjistili, že je vysoký a hubený jako Brumbál, bílé vlasy však měl krátké a kozí bradka (zakončená malou stočenou kudrlinkou) jen nedostatečně zakrývala jeho dost ubohou bradu. Když došel až k Brumbálovi, oběma rukama si s ním potřásl. „Staré dobré Bradavice,“ řekl, pohlédl na hrad

¹⁰⁰ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Ohnivý pohár*. Ilustroval Galina MIKLÍNOVÁ, přeložil Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2001. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 194–195.

*a usmál se. Zuby měl dost žluté a Harry si všiml, že ač se usmíval, jeho oči zůstaly chladné a vychytralé.*¹⁰¹

Hlavním účelem těchto ukázek je zapůsobit na všechny smysly žáků. Již ze samotných příjezdů je mezi oběma školami patrný výrazný rozdíl. *Krásnohůlky* v nás vzbuzují spíše klidný a lehký dojem, zatímco *Kruval* něco těžkého a rázného. Právě s těmito pocity budou žáci pracovat, pokoušet se je pojmenovat a přenést na papír v podobě popisu a charakteristiky.

Tato aktivita nabízí také naplnění mezipředmětových vztahů s výtvarnou výchovou. Žáci budou na základě popisů výše výtvarně vyobrazovat oba příjezdy. Na základě barev a dalších prvků, které ve svých výtvorech využijí, uvidí kontrast mezi oběma školami a dokáží si jejich charaktery lépe představit.

5.6.1.3 Tematický plán

Jak je již řečeno výše, ve čtvrté části se Harry setkává tváří tvář s motivem smrti, kdy je jeho kamarád Cedric zabit přímo před jeho očima. Společně s tím je čtrnáctiletý chlapec také svědkem znovuzrození svého největšího nepřítele a nejobávanějšího černokněžníka kouzelnického světa. To vše vysílá ke čtenáři řadu podnětů k zamyšlení. Zajímavé je také působení postavy Siriuse Blacka v tomto díle. Zatímco ve třetí knize byl Sirius jednou z hlavních postav a hlavním milníkem příběhu, zde dominantně ustupuje do pozadí a do příběhu téměř vůbec nezasahuje. Autorka zde jeho existenci a vliv prezentuje výhradně skrze korespondenci, kdy si s Harrym vzájemně vyměňují řadu dopisů. Tyto dopisy jsou v knize opět autenticky graficky znázorněny, čímž čtenář nabývá dojmu větší účasti v ději. Sirius Black se tak posouvá do role epizodní postavy, kdy do příběhu vstoupí zase s odstupem času v dalším díle. Nicméně je zde i tak velmi patrný jeho vliv na vývoj Harryho, především jako prvek rodiny, kterou Harry postrádá.

ROZHODNUTÍ MEZI TÍM, CO JE SPRÁVNÉ A CO JE SNADNÉ.

Ročník: 9. ročník

Cíl aktivity: Žák analyzuje řečený citát, pracuje s jeho smyslem a aktualizuje jeho význam na události ze života.

¹⁰¹ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Ohnivý pohár*. Ilustroval Galina MIKLÍNOVÁ, přeložil Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2001. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 197–198.

Aktivita:

Na samém závěru školního roku mluví ředitel Albus Brumbál o návratu Pána zla a o oběti, již položil jeden ze studentů, Cedric Diggory.¹⁰² Bradavický ředitel při té příležitosti pronese, že „*kdyby nastala chvíle, že byste museli volit mezi tím, co je správné, a tím, co je snadné*“ mají si studenti vzpomenout na svého spolužáka Cedrika, laskavého a statečného chlapce s dobrým srdcem, který zemřel jen kvůli tomu, že zkrížil cestu lorda Voldemorta.¹⁰³

Nepochybně každý z nás v životě již čelil, či jednou bude, rozhodnutí mezi tím, co je správné a co je snadné. Právě s touto myšlenkou budou žáci v hodině pracovat. Na tabuli bude napsán následující citát:

V životě někdy budete muset čelit rozhodnutí mezi tím, co je správné a co je snadné.

Studenti dostanou několik minut čas na to, aby se nad citátem zamysleli a pokusili se odpovědět na následující otázky:

- 1) *Jaký význam podle vás výrok má? Jaký význam má konkrétně pro vás osobně?*
- 2) *Vyplývá z citátu, že špatné věci jsou na uskutečnění jednodušší než věci správné? Proč myslíte, že tomu tak případně je?*
- 3) *Pokuste se vymyslet nějaký konkrétní případ tohoto dilematu.*
- 4) *Byli jste někdy ve svém životě vystaveni takovému rozhodnutí?*
- 5) *Dokázali byste s ohlédnutím do minulosti, do našich lidských dějin, vymyslet případ, kdy někdo takovému rozhodnutí čelil?*

Tato aktivita je určena primárně pro žáky 9. třídy. Ti jsou z hodin dějepisu již seznámeni s dobou druhé světové války, především s tématem holocaustu. Předpokládáme tedy, že by část žáků uváděla příklady prchání židovského obyvatelstva, jejich ukrývání ostatními nežidovskými obyvateli, odbojové organizace atd. Jako další příklady by mohli někteří ze studentů uvést boj za práva a emancipaci žen.

¹⁰² ROWLING, J. K. *Harry Potter a Ohnivý pohár*. Ilustroval Galina MIKLÍNOVÁ, přeložil Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2001. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 563.

¹⁰³ Tamtéž, s. 563.

5.7 Harry Potter a Fénixův řád

Rozsahem je pátý díl nejobsáhlejší knihou celé série. Příběh se rozkládá na celkem 796 stranách. Stejně jako ve většině předchozích dílů se i zde na začátku vyprávění ocitáme v mudlovském světě, kde Harry tráví prázdniny u tety a strýce. Autorka tak využívá stejný časový rámeček. Harry však již není dítětem, jak vypravěč upozorňuje.

V první kapitole dojde k zásadnímu narušení fantasy světa. Čtenář se zde poprvé setkává s větší konfrontací mezi oběma světy — světem mudlů a světem kouzelníků. Harry je společně s Dudleym napaden mozkomory, a tak je Harry nepřímo donucen použít kouzlo mimo kouzelnický svět, což je nezletilým kouzelníkům zakázáno a Harry je za to později souzen. Na pomoc jim následně přijde jejich sousedka, od které se Harry dozvídá, že je v kontaktu s Brumbálem. Jako čtenáři se zde tak poprvé dozvídáme o tom, že v okolí normálního nekouzelnického Harryho žije nějaký další čaroděj.

J. K. Rowling zde zapojuje i výchovné aspekty, kdy se například snaží dětským čtenářům ukázat na momentech Harryho zuřivosti a agresivity, že násilím se nic nevyřeší. *„Rázoval od jedné stěny k druhé, šířán vztekem a zklamáním, skřípěl zuby, zatínal ruce v pěst a vrhal zlostné pohledy na prázdnou, hvězdami posetou oblohu pokaždé, když procházel kolem okna. [...] Nakopl svůj školní kufr, když ho míjel, ale ve svém vzteku si tím ani trochu neulevil; naopak, ke vsí fyzické únavě, která ho sužovala, se přidala ještě palčivá bolest v palci u nohy. Právě když kulhal kolem okna, s tichým šustěním křídel vlétla dovnitř jako malý duch Hedvika.“*¹⁰⁴

Harry je nakonec s pomocí několika kouzelníků v bezpečí přepraven do sídla *Fénixova řádu*. Zde se setkává s majitelem domu, ve kterém řád sídlí, se Siriusem. Schází se zde také s rodinou Weasleyových a se svými nejlepšími přáteli, Ronem a Hermionou. *Fénixův řád* slouží jako uskupení kouzelníků bojujících proti lordu Voldemortovi. Harry zde zažívá některé blízké momenty se Siriusem Blackem a dozvídá se podrobnosti o jeho životě. *„Tady je Phineas Nigellus, vidíš? Můj prapradědeček... nejneoblíbenější ředitel, jakého kdy Bradavice měly... A tady Araminta Medová... to byla matčina sestřenice... chtěla na ministerstvu prosadit zákon, podle kterého by bylo legální lovit mudly... A drahoušek teta Eladora... ta začala rodinnou tradici stínání domácích skřítků, když byli tak staří, že neunesli podnos s čajem... Kdykoli se v rodině objevil někdo, kdo aspoň napůl vypadal jako slušný člověk, samozřejmě ho vydělili.“*

¹⁰⁴ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Fénixův řád*. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2004. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 45.

Vidím, že Tonksová tu taky není. Možná proto Krátura odmítá plnit její příkazy, měl by totiž udělat všechno, co mu někdo z rodiny nařídí... ¹⁰⁵ V jeho slovech jasně cítíme náklonnost ke straně dobra a nenávisť vůči straně lorda Voldemorta, ke které část jeho rodiny tíhla.

Harry, Ron a Hermiona se v Bradavicích ocitají až po několika kapitolách. V tomto díle je také poprvé výrazně narušena schematičnost Harryho postavy. Dosud ve všech dílech vystupoval jako bezchybně kladný hrdina. Zde se však velmi často na povrch dostávají i negativní rysy jeho osobnosti, jako je vztek, naštvanost, ale i závist. *„Na to, že se v pátém ročníku vybírají prefekti, úplně zapomněl. Příliš ho zaměstnávaly obavy, že by ho mohli vyloučit z Bradavic, a vůbec nepomyslel na to, že sovy už vybraným studentům roznášejí prefektské odznaky. Kdyby si na to však byl vzpomněl, kdyby ho něco takového napadlo... co by byl čekal? Tohle ne, ozval se mu kdesi v hlavě tichý pravdomluvný hlásek. Harry protáhl obličej, jako by se chtěl rozplakat, a zabořil ho do dlaní. Bylo zbytečné si něco nalhávat; kdyby byl věděl, že je prefektský odznak na cestě, předpokládal by, že přijde jemu a ne Ronovi. Znamenalo to snad, že je stejně nafoukaný jako Draco Malfoy? Myslí si, že je všem ostatním nadřazený? Vážně je přesvědčený, že je lepší než Ron? Ne, popíral to vzdorovitě hlásek. Je to pravda? Harry se nad tím zamyslel a úzkostně zkoumal své pocity. Jsem lepší ve famfrpálu, pokračoval hlásek, ale v ničem jiném. To je nepochybná pravda, pomyslel si Harry, ve škole o nic lepší, než Ron není. [...] A znovu se v něm vzedmul tentýž pocit ukřivděnosti, který ho málem zadusil tehdy večer, když sem přiletěl. Rozhodně jsem toho dokázal víc, přemítal rozhořčeně. Dokázal jsem víc než oba dohromady!* ¹⁰⁶ Čtenář se tak s Harryho osobou mnohem snadněji identifikuje, když ví, že nejde o dokonalého chlapce bez negativních vlastností. Tím mu autorka dodává na lidskosti.

Stejně jako v předchozích dílech se i zde objevují nové postavy, jednou z nich je *Lenka Láskorádová*. Jde o další z postav, jež jsou definovány již svým jménem. Jde o milou, laskavou a mnohdy zasněnou dívku, mající s Harrym mnoho společného. Další nová postava se staví spíše do negativní pozice. Jde o pracovníci ministerstva kouzel, jež začíná pracovat jako učitelka na bradavické škole. Profesorka *Umridgeová* přináší do školy zastaralé způsoby, které mnohdy hraničí se šikanou. *„Pohlédl znovu na pergamen, přiložil k němu opět hrot brku, napsal*

¹⁰⁵ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Fénixův řád*. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2004. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 109.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 157–158.

Nemám vykládat lži a podruhé pocítil, jak mu hřbetem na ruce projela palčivá bolest. Slova se mu i tentokrát vryla do kůže a také tentokrát se kůže po několika vteřinách zhojila. ¹⁰⁷

Profesorka *Umbridgeová* se v tomto dílu staví do čela nepřátelství s Harrym. Prvky zla, nepřátelství a smrti se však autorka snaží zjemnit motivy lásky, kdy Harry zažívá první poblouznění a zamilovanost. Hlavním prvkem celé knihy je však vytvoření tajného spolku obrany proti černé magii, v jehož čele stojí Harry. Do spolku se postupně přidávají další studenti, již se společně scházejí v *Komnatě nejvyšší potřeby* a trénují kouzla potřebná k sebeobraně a k obraně druhých. Odbojová organizace se začne nazývat *Brumbálova armáda*. Ta je však nakonec kvůli udání odhalena a její aktéři mají být potrestáni. V té chvíli vstupuje na scénu Brumbál a vezme všechnu vinu na sebe, ačkoliv v celém spolku nikterak osobně nefiguroval. Zde se tak ukazuje prvek vůdcovství a charakteru.

Výborným nástrojem pro budování napětí a tajemna jsou Harryho sny. Po jednom z těchto snů se Harry spolu se svými kamarády vydává na Ministerstvo kouzel s cílem zachránit Siriuse, o němž se domnívá, že je zde mučen. Harry zde však místo Siriuse narazí na skleněnou kouli se svým jménem. Jde o věštbu, po níž Pán zla touží. Následně se na ministerstvu odehraje souboj mezi členy Brumbálovy armády a stoupenci Voldemorta – *Smrtijedy*. Téměř na konci bitvy se v příběhu objevují členové *Fénixova řádu*, kteří přišli *Brumbálově armádě* na pomoc. Dojde i k souboji mezi Brumbálem a Voldemortem. Nedá se přesně určit, pro kterou stranu byla bitva vítězná, jelikož Voldemort sice nezíská Harryho věštbu, ale Harry v boji přichází o jednu z nejbližších postav svého dosavadního života, o Siriuse Blacka.

5.7.1 Využití pátého dílu ve vzdělávání

Ve srovnání s předchozími díly nám kniha *Harry Potter a Fénixův řád* nabízí celou řadu motivů pro hlubší analýzu. Jde především o motivy etického rázu.

5.7.1.1 Jazyková složka

Stejně jako v předchozích dílech a aktivitách jim věnovaných se i zde zaměříme na tvůrčí činnost s jazykem. V celé sérii se setkáváme s velkým množstvím kouzel a zaklínadel, která hrdinové ve svém životě používají. Mnohá z těchto kouzel si ponechala i v české verzi své originální znění.

¹⁰⁷ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Fénixův řád*. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2004. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 249–250.

KOUZLI!

Ročník: 6.–9. ročník

Cíl aktivity: Žák prostřednictvím své fantazie vytvoří české výrazy pro původní kouzelnické formule.

Aktivita:

Cílem této aktivity je zapojit žákovu kreativitu do práce se slovy. Studenti dostanou seznam osmi zaklínadel společně s jejich funkcemi. Žáci budou mít za úkol k těmto kouzlům vymyslet české formule, jež by se daly pro vyslání kouzla použít. Ke třem kouzlům žáci vymyslí i pohybový signál hůlkou, který by kouzlo vyslal. Kouzla si vyberou podle sebe.

Accio — přivolávací kouzlo, přivolá předmět ke kouzelníkovi.

Alohomora — odemkne zavřené dveře.

Expecto Patronum — vykouzlí patrona, ochránce, který slouží jako ochrana před mozkomory.

Expelliarmus — odzbrojující kouzlo, sebere protivníkovi hůlku.

Protego — kouzlo vytvářející ochranný štít.

Reducto — ničící kouzlo, ničí předměty.

Riddikulus — zesměšňovací kouzlo, cíl kouzla: zesměšní, promění cíl v něco směšného.

Wingardium Leviosa — vznášející kouzlo, předměty nechá vzlétnout.

GRAFICKÁ ÚPRAVA TEXTU

Ročník: 6.–9. ročník

Cíl aktivity: Žák se učí rozpoznávat funkci příznačné grafické úpravy literárního textu.

Aktivita:

Na stranách 66 a 67 se setkáváme s graficky netradiční úpravou. Velkou část stran zabírají repliky Harryho, jež jsou celé psané velkým tiskacím písmem. Žáci se skrze tuto dvoustránku budou učit principům vyjadřování emocí prostřednictvím psaného textu.

V mluvené podobě projevu nám k vyjádření emocí stačí intonace našeho hlasu, jeho síla a intenzita. V psané formě je to s vyjádřením emocí v přímé řeči složitější. I tak však existují

způsoby, jak kýženého efektu docílit. Žáci si repliky na straně 66 a 67 přečtou a následně proběhne diskuse, s jakým účelem autorka tento grafický efekt zvolila.

5.7.1.2 Tematický plán a slohová složka

Harry Potter a Fénixův řád je již o další stupeň složitosti dále. Postava Harryho již není malým dítětem, ale pomalu dozrává v muže. S tím se mění také povaha dobrodružství, která spolu se svými přáteli zažívá. Mnoho obrazů příběhu je prostoupeno tématem smrti, ale objevují se zde i první náznaky lásky.

CO BYSTE NAŠLI V KOMNATĚ NEJVYŠŠÍ POTŘEBY VY?

Ročník: 6.–9. ročník. Tato aktivita nabízí potenciál pro využití s časovým odstupem. Žáci tak dostanou zpětnou vazbu o svých prioritách v průběhu času a o jejich vývoji, kdy budou aktivitu plnit v 6. ročníku a následně po odstupu v 9. ročníku.

Cíl aktivity: Žák se zamyslí nad potřebami svého života a vytvoří si svůj vlastní seznam 10 věcí ke štěstí.

Aktivita:

Komnata nejvyšší potřeby je „místnost, do které je možné se dostat jen tehdy, když se bez ní dotýčný doopravdy neobejde. Někdy tam je a jindy tam zase není, ale když se objeví, je vždycky vybavená vším, co ten, kdo ji hledá, potřebuje.“¹⁰⁸ Takto *Komnatu nejvyšší potřeby* představuje domácí skřítek Dobby Harrymu. *Komnata nejvyšší potřeby* má tak mnoho podob, neexistuje jednotná představa o ní. Komnata v příběhu reaguje na momentální potřeby studentů a učitelů Bradavic, nicméně pro naše vzdělávací potřeby bude její funkce rozšířena.

Každý z žáků bude mít za úkol se zamyslet nad tím, co vše v životě potřebuje k tomu, aby byl šťastný a spokojený. V rozmezí několika minut si každý na papír sepiše seznam těchto věcí. Následně budou mít za úkol si představit každý sám svou vlastní *Komnatu nejvyšší potřeby*. Tato komnata nebude podléhat jejich momentálnímu stavu, nýbrž bude sloužit pro dosažení jejich životního blaha, štěstí. V následujících minutách poté každý zhmotní představu o své vlastní *Komnatě nejvyšší potřeby*. Jejich komnata však bude moci obsahovat pouze 10 věcí, tzv. 10 věcí ke štěstí. Seznam věcí tak seškrtaří na pouhých deset pro ně nejdůležitějších skutečností. Tyto předměty budou v každé komnatě odlišné, jelikož každý žák má subjektivní priority. Tímto způsobem dojde k mezipředmětovému propojení s občanskou

¹⁰⁸ ROWLING, J. K. *Harry Potter a Fénixův řád*. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2004. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 359.

výchovou, kdy se s žáky můžeme bavit o tom, co pro ně věci v komnatě znamenají a proč je do komnaty ukryli. Žáci si tak na pozadí příběhu Harryho Pottera sestaví každý svůj vlastní žebříček hodnot.

Na závěr vytvoří každý žák popis své vlastní *Komnaty nejvyšší potřeby*, kdy se zaměří na vnější popis místnosti, ale také například na vůně, které by v jeho komnatě byly cítit.

5.8 Harry Potter a princ dvojí krve

Předposlední díl série nás do Bradavic naposledy zavede s Harrym coby studentem. Šestý díl však není specifický jen tím. Vyprávění nezačínáme jako obvykle u Dursleyových, ale jsme svědky rozhovoru mezi dvěma ministry (kouzelnického a normálního světa). Oba muži vedou společně debatu o hrozícím světovém nebezpečí v podobě lorda Voldemorta. Ten se totiž svým řáděním nezaměřuje pouze na svět magie, ale ničí budovy a životy i mudlovských obyvatel. Autorka zde tak, ať už vědomě či neúmyslně, lehce otevírá otázku terorismu. To však není předmětem příběhu. Jde především o zdůraznění skutečnosti, že ten, jehož jméno se nesmí vyslovit, nabírá na síle a zasahuje i do života obyčejných lidí.

Zásadní zvrat přichází v další kapitole, v níž se čtenáři dozvídají o spojení lorda Voldemorta s jedním z bradavických učitelů, s profesorem Snapem. Toto tušení ve čtenářích roste již s předešlými díly, nyní je však tento fakt potvrzen setkáním Snapea s Belou Lestrangerovou a Narcisou Malfoyovou, jedněmi z největších podporovatelek Pána zla. Obě se se Snapem scházejí z tajemného důvodu, který není čtenáři prozrazen.

Stejně jako v předešlých dílech i zde vstupuje do příběhu nová postava, tentokrát jde o nového učitele Horacia Křiklana. Ten má v Bradavicích zastat pozici učitele lektvarů. Je to již vysloužilý učitel, který v Bradavicích dříve vystupoval jako ředitel zmijozelské koleje. Povahou Křiklan může vytvářet jakousi paralelu s osobou Zlatoslava Lockharta z druhého dílu. Oba muži totiž byli především kariéristé dosahující vlastní slávy pomocí úspěchů druhých.

Stejně jako v předchozích publikacích i zde hraje grafická úprava zásadní roli. Čtenář se tak může vžít do role trojice studentů například prostřednictvím jejich listiny s výsledky zkoušek z předchozího dílu. Tyto výsledky by se daly přirovnat k našemu klasickému vysvědčení, čímž autorka znovu docílila mnohem snazší identifikace se s hrdiny. Ti v podstatě zažívají stejné strasti jako obyčejní lidé. Toto „vysvědčení“ je navíc podané s prvky vtípu, kdy

například za nevyhovující klasifikační stupeň mohou studenti dostat písmeno *T = troll*.¹⁰⁹

Jak jsme si již mohli všimnout v předchozích dílech, autorka velmi často zdůrazňuje důležitost přátelství. Toto poselství nicméně sálá i ze samotné volby hlavních hrdinů, kterými jsou tři nejlepší přátelé. V souvislosti s Harryho slávou potom klade důraz na to, že je potřeba najít opravdové přátele, kteří jen nechtějí parazitovat na naší slávě a úspěších. To však platí i opačně. „*Ahoj, Harry, já jsem Romilda, Romilda Vaneová,*“ *zahalasila sebevědomě.* „*Co kdyby sis přeseďl k nám, do našeho kupé? Nemusíš přece sedět s nimi,*“ *dodala šeptem, který zasyčel po celém kupé, a ukázala na Nevillův zadek vytrčený zpod sedadla (Neville opět honil Trevora) a na Lenku, která s dárkovými strašibrylemi připomínala bláznivou sovu hrající všemi barvami kolem očí.* „*To jsou moji kamarádi,*“ *odtušil chladně Harry.* „*Ach tak,*“ *hlesla dívka a zatvářila se nadmíru překvapeně.* „*Tak to jo. Jasně.*“ *Vycouvala z kupé a zavřela za sebou posuvné dveře.* „*Čeká se od tebe, že budeš mít úžasnější kamarády, než jsme my,*“ *ozvala se Lenka a znovu dokázala, jak umí být trapně upřímná.* „*Vy jste úžasní,*“ *ujistil ji stručně Harry.*¹¹⁰

Po příjezdu do školy to vypadá, jako když je vše při starém. Trojice kamarádů navštěvuje jednotlivé předměty, kde se postupně zlepšují ve svém kouzelnickém umu. Jeden z nich však v předmětu zaměřeném na lektvary nezvykle vyniká. Harry dokáže připravit nejlepší lektvar ze třídy a odměnou mu je za to výhra nápoje štěstí, který tomu, kdo ho vypije, zaručí, že se mu podaří vše, o co se pokusí. Za Harryho úspěchem stojí zapůjčená učebnice lektvarů obsahující poznámky, jež pozměňují jednotlivé recepty a ty se tak stávají efektivnějšími. Harryho zajímá, kdo poznámky do učebnice vepsal. Dokáže však zjistit jen pseudonym předchozího majitele — *Princ dvojí krve*.

Ani tento díl není ochuzen o prvky lásky. Tentokrát se zamilovanost promítne do postavy Hermiony, která začíná vykazovat výraznou náklonnost k Ronovi. Ten si jí však tímto způsobem zatím nevšímá. Stejně jako v Hermioně se zamilované city probouzejí i v Harrym, který si začíná uvědomovat neobvyklou náklonnost k Ronově mladší sestře Ginny. Vývoj hlavních hrdinů tak koresponduje s věkem a problémy čtenářů, kteří mohou paralelně zažívat stejné pocity.

¹⁰⁹ ROWLING, J. K. *Harry Potter a princ dvojí krve*. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 89.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 117.

Celým šestým dílem prostupují společné cesty Brumbála a Harryho. Ti se často vydávají pomocí myslánky¹¹¹ do minulosti po stopách rodičů se zla, aby přišli na způsob, jak se Voldemortovi postavit. V těchto částech je lord Voldemort zobrazován ještě jako dítě jménem Tom Raddle.

Jedním ze zásadních okamžiků se stává moment, kdy Brumbál Harrymu sdělí pravý smysl jejich výletů do minulosti a pravý důvod, proč je profesor Křiklan znovu ve škole. V jedné ze vzpomínek jsou společně svědky rozhovoru mezi tehdejším bradavickým studentem Tomem Raddlem a tehdejším ředitelem *Zmijozelu* Horaciusem Křiklanem. Tom se profesora ptá na tzv. viteály. Ten ho však odbyde s tím, že o takové černé magii se nehodlá bavit. Harrymu se na této vzpomínce nezdá nic divného, nicméně jak mu Brumbál sdělí, nejde o vzpomínku původní ani pravou. Byla upravena, jelikož její obsah není etický a Křiklan se za ni stydí. Harryho úkolem se tak stává zjistit od Křiklana pravou podobu tehdejšího rozhovoru. To se mu po nějaké době povede. Harry s Brumbálem se tak dozvídají, co kdysi Křiklan Tomovi pověděl. *„Pojmu viteál se používá k označení předmětu, do něhož někdo ukryl část své duše. [...] musíte svoji duši rozpoltit a jednu část potom ukryjete do nějakého předmětu mimo své tělo. Dotyčná osoba pak nemůže zemřít ani tehdy, jeli její tělesná schránka napadena či zničena, protože část duše zůstane připoutaná k zemi a nepoškozená. Existovat v takové podobě je ovšem samozřejmě [...] jen málo lidí by o to stálo, Tome, velmi málo. Smrt by byla přijatelnější.“* Raddleova žádostivost byla teď už naprosto zjevná: dychtivě na Křiklana zíral a nedokázal svou netrpělivost skrýt. *„Jak můžete rozpoltit svou duši?“* „Víte,“ ošival se rozpačitě Křiklan, *„musíte chápat, že duše je svou podstatou předurčena k celistvosti a neporušenosti. Její rozpolcení je násilný akt, který se přičí přirozenému řádu věcí.“* „Jak se ho ale dosáhne?“ *„Aktem zla – tím nejtěžším ze všech zločinů. Spácháním vraždy. Ten, kdo zabije, rozpolťí svoji duši...“*¹¹² Společně s Harrym se čtenáři dozvídají pravou podstatu Voldemortova žití i způsob, jak ho jednou pro vždy přemoci. Voldemort totiž takových viteálů vytvořil celkem sedm. Pro jeho definitivní konec je potřeba zničit všech sedm viteálů, aby nemohl po své smrti znovu povstat.

Díky Brumbálově bádání se Harry dozvídá, že jeden z viteálů již on sám nevědomky zničil při prvním setkání s Voldemortem, totiž deník Toma Raddleho. Druhý viteál zneškodnil na úkor svého zdraví sám Brumbál, když zničil záhadný Voldemortův prsten, který ho však

¹¹¹ Objekt, který dokáže pomocí uschované vzpomínky zpětně promítat prožité situace, jakási paralela k videu.

¹¹² ROWLING, J. K. *Harry Potter a princ dvojí krve*. Praha: Albatros, 2005. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 409.

zdravotně poškodil. Brumbál se navíc domnívá, že ví, kde se nachází další z viteálů a žádá Harryho o pomoc při jeho likvidaci. Oba se tak společně vydávají k mořskému útesu.

Scéna odehrávající se v jeskyni hraničí až s hororovým příběhem. Brumbál je zde vystaven několika nebezpečím, přes která společně s Harrym nakonec získávají další z Voldemortových viteálů. Jde však o nepravý viteál, který v sobě ukrývá vzkaz od R. A. B., že pravý viteál byl již zničen. Oba se vysílení nakonec společně přemístí zpět do prostoru Bradavic. Zde však dojde ke střetu mezi Dracem Malfoyem a Brumbálem. Vysílený ředitel nemá sílu bojovat a s Dracem vede pouze rozhovor, ve kterém se vyjasňují všechny Dracovy činy. Tomu se podařilo skrze portál na hradě do Bradavic dostat Smrtijedy. Tím se tak jako čtenáři dozvídáme o záhadném plánu profesora Snapea ze začátku knihy. Draco byl dokonce pověřen i zabitím samotného Brumbála, k čemuž však nenajde odvahu. Mužem, který ukončí život bradavického ředitele, se nakonec stává profesor Snape.

5.8.1 Využití šestého dílu ve vzdělávání

Harry Potter a princ dvojí krve je díl, ve kterém dochází k nejvýraznějšímu vývojovému posunu a dozrání postav. Hrdinové se již potýkají s opravdovými výzvami kladenými na jejich rozum, ale také na jejich duši a srdce. Jako čtenáři se zde setkáváme s výraznými motivy lásky, přátelství, ale také smrti a zrady. S tímto vším však přichází i otázky týkající se etických záležitostí, jež nejsou pro žáky základní školy vhodné. Právě z tohoto důvodu šestý díl heptalogie není pro využití v literární výchově na 2. stupni základní školy vhodný a jeho četba a rozebírání motivů spadá do kompetencí středoškolských pedagogů a jejich studentů.

5.9 Harry Potter a relikvie smrti

Sedmá kniha o chlapci jménem Harry Potter tvoří pomyslný konec celého dobrodružství. Kniha svým obsahem odpovídá na mnoho tajemných otázek, jež čtenářům po přečtení předešlých dílů utkvěly v hlavě.

Poslední díl celé ságy vybočuje svými rysy z typické schematičnosti. Trojice nejlepších přátel se již tento rok nevrací do školy, aby dokončila poslední ročník, ale celý rok zasvětili hledání a následnému ničení viteálů. Vědí, že pokud se jim podaří najít a zničit všechny viteály, mají šanci zabít Voldemorta jednou provždy.

Celý příběh začíná prolutím světa mudlů a světa kouzelníků, kdy Harry pomáhá stěhovat rodinu Dursleyových do bezpečí z obav, že by na ně Smrtijedi mohli v brzké době zaútočit. Tím se prokazuje pravý charakter Harryho, který se o svého strýce, tetu a bratrance

bojí a stará i přes všechny útrapy, které mu za ta léta způsobili. Samotný Harry se rozhodne pro své přemístění k rodině Weasleyových. Problém však nastává ve způsobu, jak se k rodině dostat. Celý jeho transport má na povel Alastor Moody, čtenáři známý již ze čtvrtého dílu ságy. Harry se nemůže přesunout pomocí žádných kouzel, jelikož by se to ihned dozvědělo ministerstvo kouzel, které má pod svou nadvládou Voldemort. O jeho bezpečné přemístění se tak postarají členové *Fénixova řádu*. Zde se ukáže oddanost a síla přátelství lidí v Harryho životě, kdy se šest členů rozhodne na vlastní nebezpečí proměnit pomocí mnoholicného lektvaru v Harryho, aby při přemístování na košťatech zmátli nepřátele. Při tomto riskantním činu je zabit vedoucí celé akce Moody a Harryho opouští po sedmi společných letech i jeho sova Hedvika.

Transport Harryho se nakonec podaří a všichni se sejdou v domě Weasleyových. Zde ho po nějakém čase navštíví sám ministr kouzel, který jemu a jeho přátelům přináší odkaz, jenž jim zanechal dle své závěti Albus Brumbál. Hermione dostane knížku bajek, Ron kouzelný zatemňovač a Harry zlatonku¹¹³ ze svého prvního famfrpálového zápasu. U Weasleyových se následně koná svatba, které se všichni výše zmínění účastní. Oslavy jsou však přerušeny zprávou o pádu ministerstva kouzel a příchodu Smrtijedů. Harry, Ron a Hermione tak utečou a přemístí se do mudlovského světa. Zde jsou však ihned vypátráni Smrtijedy, a proto se rozhodnou odebrat do bezpečí sídla *Fénixova řádu*, ve kterém narazí na skřítku Kráturu, který sloužil rodině Blacků. Od něj se dozvídají to, že jeden z viteálů, medailonek, jehož falešnou repliku našel Harry s Brumbálem v šestém díle, ve skutečnosti našel on společně s bratrem Siriuse Blacka. Viteál se snažili společnými silami zničit, ale marně. Nakonec byl medailonek ukraden zlodějem Mundungusem Fletcherem, kterému byl odebrán ženou jménem Dolores Umbridgeová. Tak do příběhu vstupuje postava, která sehrála zásadní roli v pátém díle. Zde vidíme autorčinu práci s časem, kdy o dané postavě téměř dva roky nic nevíme a následně vstoupí znovu do děje. Dolores je momentálně velmi váženou osobou na ministerstvu, proto trojici nezbyvá nic jiného než se tam vydat.

Po celou dobu mají po ruce všechny své věci, a to jen díky Hermioně, která tento vývoj událostí předvíдалa. Sbalila jim potřebné věci do své kouzelné kabelky, jejíž kapacita je díky neviditelnému zvětšovacímu kouzlu mnohonásobně navýšena. I díky tomu mohou využívat různých potřebných knih, ale také se jen například převléknout. Díky mnoholicnému lektvaru se všichni tři v přestrojení za pracovníky ministerstva dostanou nepozorovaně dovnitř a podaří

¹¹³ Jeden z míčů používaných ve hře famfrpál.

se jim medailonek získat. Při odchodu z ministerstva však lektvar přestane účinkovat a celá trojice je rozpoznána. Při jejich přemístování zpět do domu Blackových jsou viděni několika Smrtijedy, proto pro ně tento úkryt přestává být bezpečný. Při dalším přesunu dojde ke zranění Rona. Trojice kamarádů je od této chvíle nucena přenocovávat ve stanu v lesích, skrze něž se také pohybují. Před zraky potenciálních kolemjdoucích je chrání řada ochranných kouzel.

V této části se poprvé za celou ságu setkáváme s výraznými neshodami mezi trojicí nejlepších kamarádů. Na Rona dolehne síla frustrace, s Harrym se pohádá a následně se rozhodne jeho i Hermionu opustit. Na nějaký čas tak zmizí z hlavní linie příběhu. Harry s Hermionou společně pokračují v honbě za viteály. Jejich kroky jako první směřují do *Godrikova dolu*, místa narození Harryho a místa, kde Voldemort zabil jeho rodiče. Zde nacházejí na jednom z hrobů godrikova hřbitovu symbol, s nímž se na své cestě již několikrát setkali. Netuší však, co znamená.

Čím dál častěji se v knize setkáváme s Harryho viděními, kdy se dokáže vcítit do Voldemortovy osobnosti a vidět věci jeho očima. Tyto stavy neustále sílí a dodávají tak Harrymu vědomí, jak silné propojení mezi ním a Pánem zla je. Díky tomu také Harry dokáže často určit, kde se zrovna Voldemort nachází a jaké jsou jeho plány.

Jedné noci, když s Hermionou stanují v lese, spatří Harry u zamrzlého rybníka patrona v podobě laně. Vydá se za ním a ten ho dovede až k zamrzlé hladině, skrze kterou Harry uvidí Godrikův meč. Tento artefakt je speciálním předmětem, jelikož jako jedna z mála věcí dokáže zničit viteály. Harry se rozhodne do ledové vody skočit a meč vylovit. Dostává se však do potíží, ze kterých mu pomůže velmi překvapivě Ron, který se tak znenadání znovu objevuje v příběhu. Společnými silami zničí medailonek.

Aby trojice zjistila, co znamená tajemný symbol, který je na cestě čím dál častěji doprovází, vydávají se do domu *Xenofilia Láskoráda*, otce jejich kamarádky Lenky, o kterém vědí, že tento symbol nosí hrdě v podobě přívěsku na krku. *Xenofilus Láskorád* se po jejich příchodu chová zvláště, čtenáři je jasné, že něco není v pořádku, autorka však tajemno uchovává a nechá čtenáře tápat. Xenofilus jim vysvětlí, co tajemný symbol znamená. K pochopení jeho významu jim pomůže sbírka bajek, kterou dostala v závěti Hermiona od Brumbála. Jednou z bajek je i *Příběh tří bratří*, který popisuje tzv. relikvie smrti. Tyto relikvie jsou celkem tři — bezová hůlka, kámen vzkříšení a neviditelný plášť. Spojení těchto tří věcí skrze jejich grafické vypořádání vytvoří daný symbol. Pozorný a přemýšlivý čtenář si v tomto okamžiku může uvědomit, že se s některými z relikvií v sedmidílné cestě Harryho životem již

setkal. J. K. Rowling tuto záležitost nijak více zatím nepopisuje. V domě Láskorádových jsou však překvapeni Smrtijedy, které na ně povolal Xenofilus s nadějí, že získá unesenou dceru Lenku zpět. Triu se však podaří uniknout, nicméně jen o chvíli později jsou chyceni lapky. Ti je odvedou do domu Malfoyů, kde se setkávají s několika dalšími zajatci včetně Lenky Láskorádové.

I z tohoto domu se jim díky skřítkovi Dobbymu, se kterým jsme se setkali již ve druhém díle, podaří uniknout. Cena za jejich vysvobození je však vysoká, neboť sám Dobby je při útěku zabit. To však trojici nezastaví a ta se vydává dále po stopách viteálů. Další z nich naleznou v trezoru Bellatrix Lestringarové, v bance u Gringottových.

Vždy, když se zdá, že hrdinům již docházejí indicie a nevědí, kterým směrem se vydat dále, objeví se několik nečekaných nápověd, které jim správnou cestu ukážou. To se stává i v momentě, kdy dojde k jednomu z dalších spojení mezi Harrym a Voldemortem a Harry se tak ze svého vidění dozvídá, že další z viteálů se nachází na hradě v Bradavicích. Trojice kamarádů tak poprvé v celé sedmé knize míří do Bradavic.

Druhá polovina příběhu se tak odehrává převážně v prostorách školy. Zde se hrdinové setkávají se svými přáteli, kteří jim vyjadřují svou neutuchající podporu. Autorka tak znovu poukazuje na sílu přátelství, které se stává jedním z hlavních témat celého cyklu. Díky pomoci ostatních studentů, ale i části učitelského sboru, se jim podaří další z viteálů, diadém Roweny z Havraspáru, najít a zničit. Poté se Harry vydává za Voldemortem, který se v té době nachází v Chroptící chýši a vede rozhovor se Snapem. Ten je Pánem zla znenadání zabit. Ještě předtím, než Snapova duše definitivně odejde, stihl dát profesor Snape Harrymu jednu ze svých vzpomínek. Tato vzpomínka je jedním z nejdůležitějších okamžiků celého posledního dílu. Harry se zde se čtenáři dozvídá zásadní věc — Snape byl po celou dobu na straně Brumbála. Jejich společnými silami však zapříčinili, aby si všichni, včetně Pána zla, mysleli pravý opak. Harry se také dozvídá o tom, že Snape miloval jeho matku Lily a slíbil, že bude Harryho navždy chránit. Dozvídá se však ještě jednu klíčovou informaci. *„Povědět mu, že toho večera, kdy se ho lord Voldemort pokusil zabít a kdy mezi ně Lily jako štít nastavila svůj vlastní život, se vražedná kletba odrazila zpět k lordu Voldemortovi a odštípla kousek jeho duše. Ten úlomek odlétl a přichytil se k jediné další živoucí duši, která v tom polorozpadlém stavení zbývala. V Harrym žije část lorda Voldemorta, a právě díky této části se umí dorozumívat s hady a dokáže navázat s myslí lorda Voldemorta spojení, jehož podstatu nikdy nepochopil. A dokud ten úlomek duše, o jehož ztrátě Voldemort sám vůbec neví, zůstane v Harrym a pod jeho ochranou, nemůže lord Voldemort zemřít.“* *„Takže ten kluk... bude muset zemřít?“* zeptal se

*chladnokrevně Snape. „A musí ho zabít vlastnoručně Voldemort, Severusi. To je absolutně nezbytné.“*¹¹⁴ Voldemort tak netuší, že při svém prvním střetu s Harrym Potterem jako miminkem vytvořil jeden další, nechtěný, viteál. Proto uměl Harry mluvit s hady, proto ho *Moudrý klobouk* chtěl zařadit ke Zmijozelu — nosil v sobě část Voldemorta.

Po této vzpomínce a nově zjištěných informacích se Harry rozhodne vzdát a pro dobro všech se vydat Voldemortovi. Ten na něj bez většího úsilí vyše smrtící kletbu. Jako čtenáři jsme tak přesvědčeni, že Harryho život skončil.

V následující kapitole se však setkáváme společně s Harrym a s Brumbálem na velmi zvláštním místě. Zde mu Brumbál vysvětluje, že ve skutečnosti není mrtvý, nýbrž Voldemort kletbou zabil v Harrym část, která patřila jemu samému. Harry se tak rozhodne dále žít, v boji pokračovat a vrátit se tak do svého těla. Celá Voldemortova armáda, včetně Harryho předstírajícího smrt, se vydá do Bradavic, kde Voldemort vítězně ohlašuje smrt Pottera. Nikdo z přítomných tomu nechce uvěřit. Mezi nimi je i spolužák Harryho Neville Longbotom, který se i přes nepřítomnost Harryho rozhodne Voldemortovi postavit. Pomocí Nebelvírského meče zabije Voldemortova hada Nagini, poslední viteál. Na to Harry zareaguje svým „zmrtvýchvstáním“ a znovu se pouští do bitvy s Voldemortem. Ten už není chráněn žádným viteálem, a tak je mnohem slabší, než byl v předešlých bojích a v souboji je nakonec on ten, kdo zemře. Tím bitva o Bradavice končí. Vítězstvím dobra nad zlem.

Autorka se však rozhodla celý příběh dotáhnout do konce a v poslední kapitole nás posouvá v čase o 19 let dále. Jsme svědky, jak manželé Harry a Ginny odvádějí své tři děti na vlak do Bradavic. Na nástupišti $9\frac{3}{4}$ se setkávají s manželi Hermionou a Ronem a s jejich dětmi.

5.9.1 Využití sedmého dílu ve vzdělávání

Poslední díl celé ságy je pomyslným dovršením hned několika oblastí příběhu. Zaprvé se zde ukončí dlouholetý souboj Harryho s Voldemortem, jako další zde dosáhnou hlavní hrdinové v kouzelnickém prostředí plnoletosti, je zde zodpovězeno mnoho otázek, jež vypluly na povrch v průběhu předešlých dílů, ale především zde hlavní hrdinové dospívají a nacházejí své místo v životě. Právě tyto aspekty nabízejí velké prostory pro hlubší analýzy. Stejně jako v předchozím díle se zde však jako čtenáři setkáváme s mnoha složitými obrazy, které je se studenty potřeba probrat důkladně a důmyslně. Složitost těchto motivů a obrazů však spadá

¹¹⁴ ROWLING, J. K. *Harry Potter a relikvie smrti*. Praha: Albatros, 2008. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 570–571.

svým charakterem do dalšího stupně vzdělání. Využití sedmého dílu ve vzdělávání na základní škole tak není vhodné.

6 Modelová vyučovací hodina

Součástí kvalifikační práce je reflexe odučené vyučovací hodiny. Tato vyučovací jednotka byla realizována dne 25. května 2022 v 6. ročníku základní školy a její náplň byly vybrané aktivity prezentované v práci.

Vyučovací hodina proběhla v 6. třídě základní školy za přítomnosti 25 žáků. Každý žák měl k dispozici pracovní list, se kterým v průběhu hodiny pracoval.¹¹⁵ Na úplném začátku byla žákům sdělena náplň vyučovací hodiny. Již v tomto momentě velká část žáků explicitně vyjádřila své nadšení z tématu *Harry Potter*. Následně byly žákům rozdány pracovní listy. Před každým cvičením jim bylo vždy upřesněno, co mají v daném úkolu dělat. Součástí práce je také dotazník, který byl žákům na konci vyučovací hodiny rozdán, a který reflektuje průběh hodiny z jejich perspektivy.

Pracovní list obsahoval celkem 4 úkoly různého charakteru. Žáci na těchto úkolech pracovali postupně a na každé cvičení navazovala společná reflexe a diskuse. Celkem měli žáci na vyplnění pracovního listu 40 minut, posledních 5 minut bylo věnováno závěrečnému dotazníku.

První úkol cílil na rozvoj fantazie žáků, na jejich kreativitu a práci se slovy. Žáci byli nejdříve seznámeni s novým pojmem *anagram*. K vysvětlení principu fungování anagramu byla využita filmová ukázka z díla *Harry Potter a tajemná komnata*. V této ukázce žáci sledují Toma Rolvoje Raddleho přeskupujícího písmena ve svém jméně tak, aby si vytvořil jméno nové, pod kterým ho začal znát celý kouzelnický svět – *lord Voldemort*. Po této ukázce následovala diskuse o definici pojmu *anagram*. Žáci dokázali velmi výstižně popsat a definovat *anagram*. Svými slovy ho nejčastěji shodně popisovali jako *vymyšlené slovo, které vzniklo z písmen jiného slova*. Následně s přesmyčkou sami pracovali. Do pracovního listu jako první napsali své celé jméno, které se jim stalo východiskem pro tvorbu přesmyčky. Jelikož měl každý jiná výchozí písmena, výsledné přesmyčky byly různorodé. Jako první se měli pokusit žáci vytvořit přeskupením písmen slova, která by dávala smysl, tedy slova existující. Nemuseli využít všechna písmena, ale stačilo skládat slova z několika písmen jejich jména. Žáci měli na tvorbu přibližně 5 minut, poté své výsledné práce mohli prezentovat před spolužáky. Jako další úkol si měli vytvořit stejným způsobem své super hrdinské jméno. Velmi zajímavé bylo sledovat různé postupy jednotlivých žáků. Někteří si při vymýšlení nových slov dělali pod písmeny ve svém jménu tečky, aby viděli, která písmena již použili. Jiní si své jméno psali

¹¹⁵ Viz příloha.

pokaždé znovu a písmena postupně škrtili. Mezi vytvořenými slovy byly výrazy, jako je *rajče*, *sova*, *husa*, *dub*, *drak*, slovní spojení *lama mele* atd. Plnění prvního úkolu zabralo žákům přibližně deset minut.

Práce se slovy byla dominantou i v druhém cvičení. Zde se žáci na čas vžili do role překladatelů. Na papíře viděli celkem 8 zaklínadel. U každého z nich byla uvedena funkce, kterou zaklínadlo v kouzelnickém světě má. Jejich úkolem bylo zamyslet se a vymyslet ke každému zaklínadlu jeho český ekvivalent. Ten následně zapsali do připraveného rámečku. Na tuto činnost dostali čas 5 minut, v následujících dalších 5 minutách poté probíhala demonstrace jejich nápadů. Někteří žáci vymýšleli víceslovné výrazy, jiní volili úderná a jasná slova. Pro zaklínadlo *expecto patronum* tak vzniklo několik různých námětů jako například *ochrana na mě*, *obrano chraň*, *pomoc*, *vykouzli pomocníky*. Pro odzbrojující kouzlo *expelliarmus* žáci vymýšleli výrazy jako *hůlko pryč*, *vypadni* či slovní spojení *hopit whapity tvoje hůlka je teď můj majetek*. Velmi zajímavým výrazem byl u jedné žákyně ekvivalent pro vznášející kouzlo *wingardium leviosa*, ke kterému vymyslela ekvivalent *gravitosmos*. Následně měli za úkol vybrat si 3 zaklínadla a vymyslet k nim gesta, kterými by byla kouzla vyslána. Tím tak procvičovali nejen jazykové dovednosti, ale také motorické schopnosti. V obou případech však dominovala jejich fantazie. Stejně jako předchozí aktivita i tato žáky velmi bavila a téměř všichni chtěli své práce předvést ostatním.

Třetí aktivita byla zaměřena více na osobnost každého žáka. Prostřednictvím aktivity *Komnata nejvyšší potřeby* tak bylo cíleno na literárně výchovnou složku učiva. Žáci se nejprve zamysleli nad spojením *komnata nejvyšší potřeby* a vlastními slovy měli popsat fungování takové komnaty. Žáci, kteří příběh znali, měli samozřejmě práci lehce snazší, nicméně i tak bylo třeba, aby své myšlenky zformulovali a dokázali je přenést ve smysluplné podobě do psané podoby. Jednotlivé popisy žáků tak měly podobné znění – *komnata se objeví, když škola nebo člověk něco potřebuje; když člověk v nouzi něco potřebuje, otevře se komnata nejvyšší potřeby; když něco nutně potřebuješ, objeví se a je tam to, co chceš*. Po přečtení několika popisů komnat od žáků přešla aktivita do druhé části. Každý žák si měl představit svou vlastní *komnatu nejvyšší potřeby*, ve které by měl věci, které potřebuje on sám ke štěstí. Těchto věcí však nemohlo být nekonečně, nýbrž komnata by měla omezenou kapacitu na 10 věcí. Žáci se tak zamysleli nad především hmotnými věcmi, které v životě potřebují ke štěstí, a sepsali seznam 10 z nich, které by oni našli ve své vlastní *komnatě nejvyšší potřeby*. Po přibližně 7 minutách dostali prostor k přečtení svých seznamů. Někteří žáci své myšlenky sdílet nechtěli, jiní však své seznamy před ostatními přečíst chtěli. V průběhu prezentace jednotlivých seznamů si

ostatní žáci uvědomovali, na které věci například zapomněli či je nenapadly, a své seznamy z impulzů od svých spolužáků poupravovali. Vzájemně tak diskutovali o důležitosti a nedůležitosti některých věcí. Mezi odpověďmi se objevovaly často *hračky, členové rodiny, domácí zvířata, telefon, počítač, encyklopedie* atd. Zajímavou odpověď měla jedna z žákyň, která do svých 10 věcí ke štěstí napsala *dobré známky z matematiky*.

Poslední aktivita byla zaměřena především na slohovou složku výuky. Žákům byly přečteny dvě ukázky, které popisovaly příjezd dvou kouzelnických škol do Bradavic. Žáci měli za úkol text vnímat a následně se svými pocity z poslechu pracovat. V průběhu poslechu si mohli dělat poznámky o tom, co v nich ukázky vyvolaly. Jejich vytvořené popisy škol a charakter jejich studentů následně dobrovolně četli.

Všechny úkoly dokázali žáci splnit v průběhu jedné vyučovací hodiny. Jejich náročnost tedy odpovídala jejich schopnostem a dovednostem, žádný úkol nedělal nikomu obtíže. Po dokončení pracovního listu byla s žáky provedena reflexe hodiny v podobě dotazníku o čtyřech otázkách.

6.1 Reflexe hodiny

Dotazník reflektující hodinu měl celkem 4 otázky. Ty byly směřovány na zábavnost a vhodnost jednotlivých aktivit, ale také na skutečnost, že žáci prostřednictvím literárního díla pracovali s českým jazykem. Poslední otázka směřovala ke skutečnosti, zda žáky hodina motivovala k přečtení díla *Harry Potter*.

První otázka byla zjišťovací a jejím cílem bylo rozdělit přítomné žáky na dvě skupiny. Na žáky, kteří četli alespoň jeden díl *Harryho Pottera*, a na žáky, kteří žádný z dílů nečetli. Na otázku, zda četli nějaký díl *Harryho Pottera*, odpovědělo z 25 přítomných žáků záporně 16 z nich, zbylých 9 četlo alespoň jeden ze sedmi dílů. Velká část žáků však odpovídala, že přečetli jen některé díly, velmi často jen první.

Druhá otázka byla zaměřena na samotné aktivity. Žáci odpovídali na otázku, která aktivita je bavila nejvíce. Z odpovědí vyplynulo, že nejméně žáky zaujala aktivita zaměřená na popis kouzelnických škol, kdy tuto aktivitu zvolil pouze jeden žák. Pro tři žáky byla nejzábavnější aktivita *Komnata nejvyšší potřeby*. Nejvíce žáky bavily aktivity přesmyčka a vymýšlení ekvivalentů pro kouzla. V obou případech zvolilo tyto možnosti 9 žáků. Zbylí tři studenti odpověděli, že je bavily všechny aktivity. Závěry z této otázky byly patrné již v průběhu hodiny, kdy bylo možné na žácích sledovat postupný úpadek koncentrace. Je však

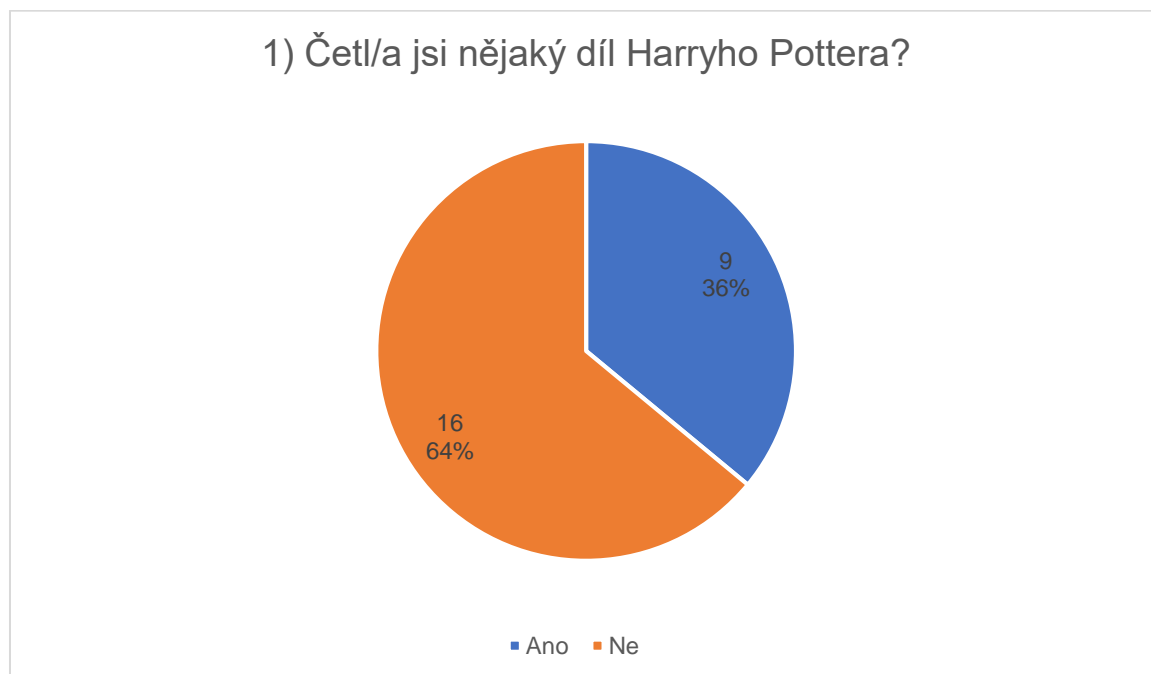
pravděpodobné, že v tomto případě hrálo roli i pořadí jednotlivých aktivit, kdy popis škol byl posledním úkolem na konci hodiny.

Třetí otázka směřovala na fakt, zda si žáci v průběhu hodiny uvědomovali, že stále jde o hodinu českého jazyka a všemi aktivitami si upevňují a procvičují učivo a látku. V této otázce odpověděli kladně pouze 4 žáci. Zbýlých 21 si skutečnost, že se učili český jazyk, neuvědomilo. U kladných odpovědí se ve 2 případech objevila ještě doplnění. V jednom případě šlo o skutečnost, že si to žákyně uvědomovala, ale bavilo ji to. V druhém případě žákyně odpověděla následovně – *moc ne, ale teď jsem si uvědomila, že tam byly ty přesmyčky a překládání slov do ČJ.*

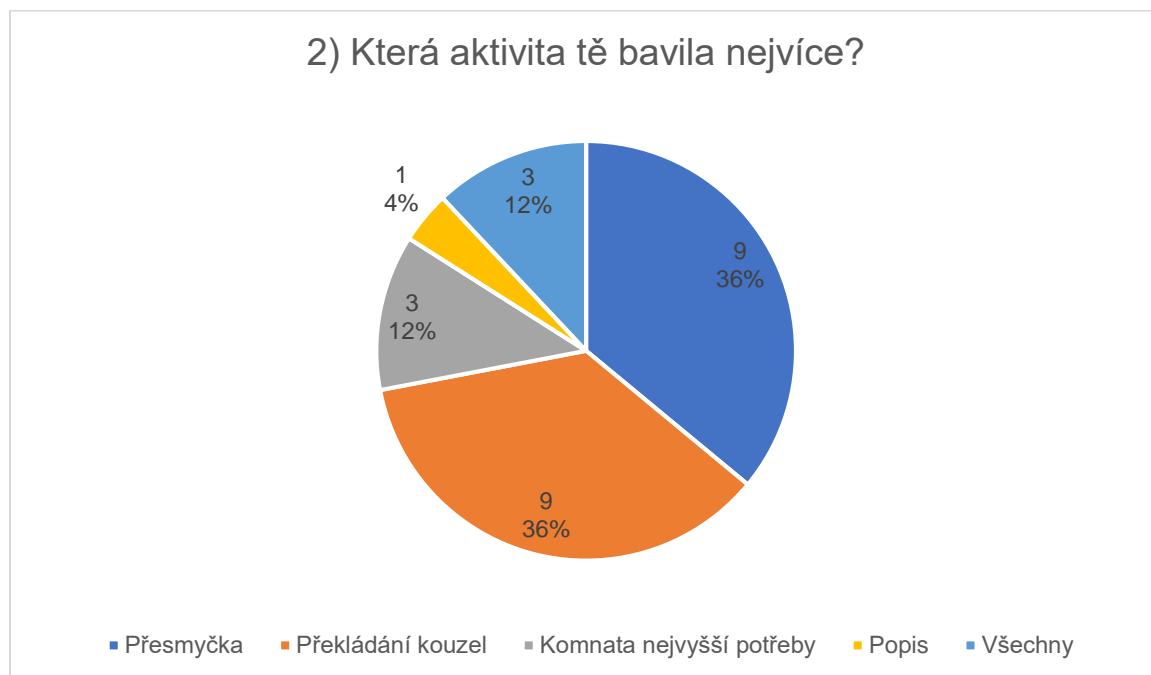
Poslední otázka směřovala k motivaci žáků. Na otázku odpovídali ti, jejichž první odpověď byla ne, tedy skutečnost, že žádný z dílů nikdy nečetli. Z 16 žáků odpovědělo kladně 7. Další dva žáci uvedli, že je hodina nemotivovala k přečtení knih, ale ke zhlédnutí filmů. Jeden žák dále odpověděl, že *ho to k přečtení motivovalo, ale až bude starší, jelikož je to moc dlouhé.*

6.1.1 Graf dotazníku

Otázka č. 1



Otázka č. 2

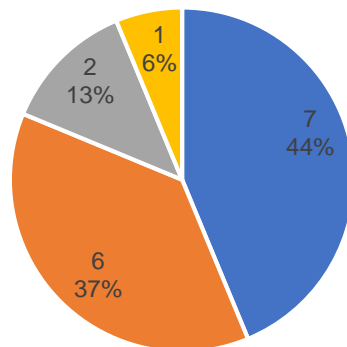


Otázka č. 3



Otázka č. 4

4) Pokud jsi na první otázku odpověděl/a NE, motivovala tě dnešní hodina k přečtení Harryho Pottera?



■ Ano ■ Ne ■ Motivovalo mě to ke zhlédnutí filmu ■ Ano, ale až budu starší

Závěr

Cílem této kvalifikační práce bylo vytvořit seznam nápadů na využití díla *Harry Potter* v hodinách českého jazyka a literární výchovy na 2. stupni základní školy. Tento seznam bude sloužit jako inspirace pro všechny učitele s cílem zpřístupnit jejich žákům četbu literárních děl. Jako prostředek pro toto přiblížení bylo zvoleno literární dílo spadající do fantasy literatury, jež má v současnosti tendenci oslovovat především čtenáře mladšího a středního školního věku, tedy i žáky 2. stupně základní školy.

Abychom byli schopni s celou heptalogií ve vyučovacích hodinách efektivně pracovat, je nutností pochopit její členitost a strukturu. Té je věnována první část práce, kdy se zaměřujeme na teoretické vymezení fantasy literatury a ukotvení díla *Harry Potter* v tomto schématu. K tomuto teoretickému výkladu bylo využito mnoha literárních pramenů, jež se staly nosnými základy celé teoretické části práce. Nejdominantnějšími autory a teoretiky byli Josef Peterka a Štěpán Vlašín, kteří svými publikacemi nastínili základy literární teorie. I samotná série *Harry Potter* se odrazila v několika publikacích, z nichž se některé společně s dalšími studii o fantasijním světě staly základem teoretické části práce. Závěr první části práce byl zaměřen na samotnou osobu autorky J. K. Rowling. V kapitolách výše byl zmapován její životní příběh a strastiplná cesta k napsání jejího nejúspěšnějšího počínu a jednoho z nejúspěšnějších děl světového formátu všech dob.

V druhé části práce jsme se poté zaměřili již bezprostředně na cyklus *Harry Potter*. Jak již bylo řečeno v samotném úvodu, tato práce je věnována nejen těm, kteří jsou s příběhem podrobně seznámeni, nýbrž také jedincům, kteří se prostřednictvím této práce o tomto fantasy příběhu dozvídají poprvé. Z tohoto důvodu byly úvodní řádky u každého ze sedmi dílů věnovány zkrácenému představení děje, ve kterém se čtenáři mohou dozvědět informace nejen o konkrétním dobrodružství, které se v daném dílu odehrává, ale také mnoho skutečností o jednotlivých postavách. Následně se pozornost již soustředí k samotnému představení konkrétních aktivit. Tyto aktivity jsou v práci podrobně popsány, je uveden ročník, pro který jsou vhodné, jejich cíl a jsou zde přesně vypsány pasáže z knih, které jsou k provedení činnosti využity. Všechny aktivity jsou určeny pro žáky 6. až 9. třídy základní školy. Některé z úloh jsou orientované jazykově, jiné literárně, zbylé cílí na charakterové a osobnostně rozvíjející oblasti života žáků. Kombinace všech aktivit přináší komplexní rozvoj čtenářských dovedností žáků. S ohledem na orientaci této kvalifikační práce zde nejsou uvedeny aktivity vztahující se k šestému a k sedmému dílu celé série. Tyto poslední dva díly jsou svým obsahem vhodné pro

žáky vyššího stupně vzdělávání a jejich aplikace do výuky na 2. stupni základní školy není vhodná.

Součástí kvalifikační práce je reflexe odučené vyučovací hodiny. Tato vyučovací jednotka byla realizována v 6. ročníku základní školy za přítomnosti 25 žáků. Každý student měl k dispozici pracovní list s předem připravenými aktivitami, které byly plněny v chronologickém sledu. Vybrané odpovědi žáků jsou součástí reflexe. Na konci modelové hodiny byl žákům rozdán dotazník obsahující čtyři otázky reflektující průběh a charakter hodiny. Odpovědi žáků jsou zaneseny do grafů, jež jsou součástí diplomové práce.

Všechny aktivity byly navrženy s cílem rozvoje dovedností žáků v předmětu český jazyk a literatura, s cílem upevnit nabyté znalosti a zacílit na fantazii žáků a její rozvoj. Vše výše uvedené tak odkazuje k jedinému smyslu a cíli celé práce – inspirativně zapůsobit na učitele a podnítit je zabývat se fantasy literaturou, a dílem Harry Potter konkrétně, ve svých hodinách literatury podrobněji.

Summary

The aim of this work was to create a list of ideas for the use of Harry Potter's work in Czech language lessons at the 2nd level of primary school, which will serve as inspiration for all teachers in order to make reading of literary works accessible to their students. A literary work belonging to fantasy literature was chosen as a means of this approach, which currently tends to appeal primarily to readers of younger and middle school age, also pupils of the 2nd grade of primary school.

In order to be able to work effectively with the whole heptalogy in the classroom, it is necessary to understand its structure. The first part of the work is devoted to this, where we focus on the theoretical definition of fantasy literature and anchoring the work of Harry Potter in this scheme. Many literary sources were used for this theoretical interpretation, which became the mainstays of the entire theoretical part of the work. The most dominant authors and theorists were Josef Peterka and Štěpán Vlašín, who outlined the basics of literary theory with their publications. The Harry Potter series itself was reflected in several theoretical publications, some of which, together with theoretical studies of the fantasy world, became the basis of the theoretical part of the work. The conclusion of the first part of the work was focused on the person of the author J. K. Rowling. The chapters above charted her life story and the painful journey to writing her most successful work and one of the most successful world-class works of all time.

In the second part of the work we focused directly on the Harry Potter cycle. As it is mentioned in the introduction, this work is dedicated not only to those who are familiar with the story in detail, but also to individuals who learn about this fantasy story for the first time through this work. For this reason, the introductory lines for each of the seven episodes have been devoted to an abbreviated story in which readers can learn not only about the specific adventure that is taking place in the episode, but also many facts about the individual characters. Subsequently, there was a presentation of specific activities. These activities are described in detail in the work, their goal is stated and passages from the book, which are needed to perform the activity, are listed. All activities are intended for pupils in the 6th to 9th grades of primary school. Some of the tasks are linguistically oriented, others are literary, the rest are aimed at the character and personal development areas of pupils' lives. The combination of all activities then brings a comprehensive development of students' reading skills. With regard to the orientation of this qualification work, there are no activities related to the sixth and

seventh part of the whole series. These last two parts are suitable for higher level students and their application to teaching at the 2nd level of primary school is not suitable.

Part of the qualification work reflects the lesson. This teaching unit was taught in the 6th grade of primary school in the presence of 25 pupils. Each student had a worksheet with prepared activities, which were performed in chronological order. Pupils' selected answers are part of the reflection. At the end of the model lesson, students were given a questionnaire containing four questions reflecting the course and character of the lesson. Pupils' answers are recorded in graphs, which are part of the thesis.

All activities were designed with the aim of developing pupils' skills in the Czech language, with the aim of consolidating the knowledge already acquired and, last but not least, targeting the pupils' imagination and its development. All of the above thus refers to the only meaning and purpose of the whole work - to inspire teachers and encourage them to deal with fantasy literature, and Harry Potter's work in particular, in his literature lessons in more detail.

Prameny a literatura

Prameny

ROWLING, J. K. *Harry Potter a Kámen mudrců*. 4. vyd., (1. vyd. v této úpravě). Ilustroval Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2002. ISBN 80-00-01104-2.

ROWLING, J. K. *Harry Potter a Tajemná komnata*. Praha: Albatros, 2003. ISBN 80-00-00898-X.

ROWLING, J. K. *Harry Potter a vězeň z Azkabanu*. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2001. ISBN 80-00-00951-X.

ROWLING, J. K. *Harry Potter a Ohnivý pohár*. Ilustroval Galina MIKLÍNOVÁ, přeložil Vladimír MEDEK. Praha: Albatros, 2001. ISBN 80-00-00994-3.

ROWLING, J. K. *Harry Potter a Fénixův řád*. Přeložil Pavel MEDEK. Praha: Albatros, 2004. ISBN 80-00-01294-4.

ROWLING, J. K. *Harry Potter a princ dvojí krve*. Praha: Albatros, 2005. ISBN 80-00-01819-5.

ROWLING, J. K. *Harry Potter a relikvie smrti*. Praha: Albatros, 2008. ISBN 978-80-00-02122-5.

Sekundární literatura

ADAMOVIČ, Ivan. *O pojmu fantasy*. Ikarie, 1990, roč. 1, č. 2.

ADAMOVIČ, Ivan. *Slovník české literární fantastiky a science fiction*. 1. vyd. Praha: R3, 1995. ISBN 80-85364-57-3.

BAGGETT, David a Shawn KLEIN. *Harry Potter & filozofie: kdyby Aristoteles byl ředitelem školy v Bradavicích*. V Praze: XYZ, 2009, ISBN 978-80-7388-211-2.

DĚDINOVÁ, Tereza. *Po divné krajině: charakteristika a vnitřní členění fantastické literatury*. Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7871-0.

DOLEŽEL, Lubomír. *Heterocosmica: fikce a možné světy*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0735-2.

HIGHFIELD, Roger. *Kouzelná věda a Harry Potter*. Dokořán, 2003, ISBN 80-86569-59-4.

JUNG, Mathias. *Kouzlo sebeuskutečnění: Harry Potter v nás*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0164-9.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

NÜNNING, Ansgar, Jiří TRÁVNÍČEK a Jiří HOLÝ. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2008. ISBN 80-7294-170-4.

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele. 2.*, přeprac. vydání. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 80-7290-244-X.

RONENOVÁ, R. *Možné světy v teorii literatury*. Přel. Červenka, M., Brno 2006. ISBN 80-7294-180-1.

SMITH, Sean. *Sen jménem Harry Potter: životní příběh J.K. Rowlingové*. Přeložili Arsenius STOPEČKA a Jana JAŠOVÁ. Praha: Knižní klub, 2002. ISBN 80-242-0849-0.

VLAŠÍN, Štěpán a kol.: *Slovník literární teorie*. Praha, ČS spisovatel 1984. ISBN 22-062-77.

ZACHOVÁ, Alena. *Mýty a mýtotočrné příběhy v četbě dětí a mládeže*. In: URBANOVÁ, Svatava a kol. *Sedm klíčů k otevření literatury pro děti a mládež 90. let XX. století*. 1. vyd. Olomouc: Votobia, s. r. o., 2004. ISBN 978-80-7220-185-3.

Elektronické zdroje

Anagram (přesmyčka). [online] Dostupné z: <https://www.czechency.org/slovník/ANAGRAM>. [cit. 2021-11-2].

ECO, Umberto, Malé světy. [online] Dostupné z: https://digilib.phil.muni.cz/bitstream/handle/11222.digilib/134161/SpisyFF_433-2015-1_14.pdf?sequence=1. [cit. 2022-2-2].

Harry Potter. [online] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Harry_Potter. [cit. 2022-2-2].

Harry Potter. [online] Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Harry_Potter. [cit. 2022-2-2].

Harry Potter – zajímavosti. [online] Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Harry_Potter#Zaj%C3%ADmavosti. [cit. 2022-2-22].

Internetová jazyková příručka. [online] Dostupné z: <https://prirucka.ujc.cas.cz/?slovo=fikce>. [cit. 2021-12-2].

J.K. Rowling Receives a Rare Honor From Prince William at Buckingham Palace. [online] Dostupné z: <https://people.com/royals/jk-rowling-named-companion-of-honor-by-prince-william/>. [cit. 2022-2-2].

MIŠŠÍKOVÁ, Martina. *Svět Harryho Pottera v překladu do češtiny a slovenštiny* [online]. Praha, 2006 [cit. 2022-05-10]. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav translatologie. Vedoucí práce PhDr. Jiří JOSEK. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/7428/DPTX_2005_2_11210_ASZK100_01_128452_0_26922.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Rozhovor pro BBC News – červen 2003. [online] Dostupné z: <http://www.potterweb.cz/web/content/view/88/40/>. [cit. 2022-2-2].

Slovník literární teorie. [online] Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/edicee/data/prirucky/obsah/VLAS/6.pdf>. [cit. 2022-01-29].

Obsah příloh

Příloha č. 1: Harry Potter a kámen mudrců.....	102
Příloha č. 2: Harry Potter a tajemná komnata.....	105
Příloha č. 3: Harry Potter a vězeň z Azkabanu.....	108
Příloha č. 4: Harry Potter a Ohnivý pohár.....	112
Příloha č. 5: Harry Potter a Fénixův řád.....	114
Příloha č. 6: Harry Potter: pracovní list.....	116

Příloha č. 1: HARRY POTTER A KÁMEN MUDRCŮ

1) Do překladatelství přišel první díl světového fenoménu! Ale tvoji kolegové si nevědí rady s několika slovy. Pomůžeš jim vymyslet vhodné výrazy pro anglická slova? Jako pomocníka máš k dispozici anglicko-český slovník.

Dark Mark —

Dumbledore —

Fluffy —

Forbidden Forrest —

Gryffindor —

Hogwarts —

Mirror of Erised —

Malfoy —

Quidditch —

Rememberball —

Ravenclaw —

Slytherin —

Sorting Hat —

2) Jako překladatel jsi zabodoval! Dalším problémem jsou části knihy, ve kterých promlouvá postava Hagrida. Jeho mluva je dosti nespisovná. Pokus se jeho následující promluvu pozměnit a předělat tak nespisovné výrazy do podoby spisovné, aniž bys změnil význam celého sdělení. Proč myslíš, že autorka zvolila pro postavu Hagrida právě tuto mluvu?

„Todle je moc dobrá votázka, Harry. Ztratil se. Zmizel. Právě v tu noc, kdy se tě pokusil zabít. Vo to jseš eště slavnější. To je ta největší záhada... byl pořád mocnější a mocnější — proč teda zmizel? Některý říkaj, že umřel. Podle mě to jsou žvásty. Neví, esli byl eště natolik lidskej, aby moh umřít. Jiný zas říkaj, že je pořád někde tady a čeká na svou chvíli, ale já tomu nevěřím. Ti, co byli na jeho straně, se vrátili zpátky k nám. Některý jako by se probudili z tranzu. Neumím si představit, že by to dokázali, kdyby se měl vrátit. Většina z nás si myslí, že je eště pořád někde tady, ale že ztratil všechnu sílu. Je tak slabej, že nemůže dál. Poněvač ho přemohlo něco v tobě, Harry. Ten večer se stalo něco, s čím nepočítal — nevím, co to bylo, a neví to nikdo — ale něco v tobě ho připravilo o všechnu sílu.“

3)

*Možná tě čeká Nebelvír,
kde mají chrabré srdce;
odvaha, klid a rytířskost
jdou u nich ruku v ruce.
Nebo tě čeká Mrzimor:
máš jejich mravní sílu,
jsou čestní a vždy ochotní
přiložit ruku k dílu;
či moudrý starý Havraspár,
pokud máš bystrou hlavu,
tam důvtipní a chápaví
vždy najdou čest a slávu.
Nebo to bude Zmijozel,
kde nastane tvá chvíle —
ti ničeho se neštítí,
by svého došli cíle.*

Přesně takhle zní píseň, jež zpívá Moudrý klobouk při začátku školního roku. Po dozpívání rozřadí nově příchozí studenty do jednotlivých kolejí. Vypiš z písně názvy těchto kolejí a dle textu ke každé koleji připiš základní charakteristiku jejích členů. Ke které koleji by patřil tvůj spolužák, vedle kterého sedíš? A do které ty sám?

4) „Nejšťastnějšímu člověku na zemi by Zrcadlo z Erisedu mohlo sloužit jako docela obyčejné zrcadlo; kdyby se do něj podíval, uviděl by sám sebe právě takového, jaký je.“

Jaký účel podle tebe zrcadlo z Erisedu má?

Co myslíš, že bys v zrcadle viděl ty?

5) Na základě těchto ukázek z knihy se pokus sestavit vnitřní a vnější charakteristiku profesora Snapea. Jeho charakteristiku popiš jednoslovnými výrazy. K charakteristice využij i informací získaných z předešlých úkolů.

- *Učitel s hákovitým nosem pohlédl zpoza Quirrellova turbanu Harrymu přímo do očí...*
- *„...ten druhý je totiž profesor Snape. Učí tu lektvary, ale nedělá to rád – všichni vědí, že usiluje o Quirrellovo místo. O černé magii toho ovšem ví spoustu, to Snape zase ano.“*
- *„Co dnes máme?“ zeptal se Harry Rona, zatímco si sypal cukr na vločkovou kaši. „Dvouhodinovku kektvarů společně se Zmijozelem,“ řekl Ron. „Snape je ředitelem zmijozelské koleje. Říká se, že jim vždycky nadřzuje — teď uvidíme, jestli je to pravda.“*
- *„Ano, ovšem,“ řekl tiše. „Harry Potter. Naše nová — hvězda.“ ... „Pottere!“ vyvolal ho náhle Snape. „Co získám, když přidám rozdrčený kořen asfodelu k výluhu z pelyňku?“ „To nevím, pane,“ řekl Harry. Snape se jízlivě ušklíbl. „Ale, ale — sláva zřejmě není všecko.“*
- *Snape vyvolal poslední jméno a pak se rozhlédl po učebně. Oči měl stejně černé jako Hagrid, nebylo v nich však vůbec nic z obrovity srdečnosti. Byly studené a prázdné, a když jste do nich pohlédli, museli jste myslet na temné tunely.*
- *„Mohl za to Snape,“ vysvětloval Ron. „Hermiona a já jsme ho viděli! Ani na chvíli z tebe nespustil oči a šeptem přitom zaklínal tvoje koště.“*

Příloha č. 2: HARRY POTTER A TAJEMNÁ KOMNATA

1) V překladatelství potřebují nutně tvoji pomoc! Pokus se následující 4 české výrazy převést do anglické podoby.

Obrana proti černé magii –

Zlatonka –

Kostirost –

Hulák -

2) Lord Voldemort je jméno, jež si Pán zla sám vytvořil pomocí zpřeházení písmen ve svém rodném jméně. Pokus se ze svého jména a příjmení vytvořit své padoušské jméno.

3) Na základě těchto dvou úryvků napiš 5 slov, která popisují vzhled, ale i osobnost Zlatoslava Lockharta, jednoho z bradavických učitelů.

„Jak postupovali, Zlatoslav Lockhart se před nimi pozvolna vynořoval víc a víc; seděl u stolu ze všech stran obklopeného vlastními velkými podobiznami, a ty všechny na návštěvníky mrkaly a předváděly jim svoje oslnivě bílé zuby. Živý Lockhart z masa a kostí měl na sobě pomněnkový modrý hábit, který mu dokonale ladil s očima; špičatá kouzelnická čapka mu na vlnitých vlasech seděla furiantsky na stranu.“

„Ale vy jste učitel obrany proti černé magii!“ vzkřikl Harry. „Přece nemůžete odjet, když je teď černé magie plná škola!“

„Tedy, jak bych to řekl...když jsem to místo přijímal...“ Lockhart zamumlal a skládal na svoje hábity ještě ponožky, „v popisu práce jsem nic takového...vůbec jsem nepočítal...“

„Chcete říct, že hodláte utéct?“ zeptal se Harry nevěřičně. „Po tom všem, co jste dokázal ve svých knihách?“

„Knihy mohou někdy zavádět,“ namítl profesor opatrně.

„Ale vy jste je napsal!“ vykřikl Harry.

„Můj milý hochu,“ Lockhart se napřímil a zamračil se na něj. „Uvažuj přece rozumně. Moje knihy by se neprodávaly ani z poloviny tak dobře, kdyby si lidé nemysleli, že to všechno jsem dokázal já. [...]“

4) „Všichni samozřejmě víte, že bradavickou školu založili víc než před tisíci lety – přesné datum neznáme – čtyři největší kouzelníci a čarodějky tehdejší doby. Jejich jména nesou čtyři koleje naší školy; byli to Godric Nebelvír, Helga z Mrzimoru, Rowena z Havraspáru a Salazar Zmijozel. Společně zbudovali zdejší hrad, daleko od slídivých očí mudlů, poněvadž prostí lidé za oněch časů měli z kouzel strach a čarodějky i kouzelníci byli vystaveni neustálému pronásledování.“

Odmlčel se, kalnými očima se rozhlédl po učebně a pokračoval: „Po několik let zakladatelé pracovali ve vzájemné shodě, vyhledávali mladé chlapce a dívky u nichž se projevovaly čarodějné schopnosti, přiváděli je na hrad a vyučovali je. Potom však mezi nimi začaly neshody a rozepře mezi Zmijozelem a ostatními byla den ze dne větší. Zmijozel požadoval, aby studenty přijímané do Bradavic vybírali pečlivěji. Zastával názor, že výuka kouzelných umění by měla zůstat jen v rodinách, kde všichni jsou kouzelníci, a bránil se přijímat studenty z mudlovských rodin, o kterých se domníval, že jim nelze důvěřovat. Po nějaké době v této otázce došlo k vážnému střetu mezi Zmijozelem a Nebelvírem, a Zmijozel ze školy odešel.“

Profesor Binns se znovu odmlčel a sešpulil ústa; vypadal jako stará, vrásčitá želva.

„Až potud existují spolehlivé historické prameny,“ zdůraznil, „poctivá fakta však zatemnila smyšlená legenda o Tajemné komnatě. Tvrdí se, že Zmijozel zbudoval na hradě skrytou místnost, o které ostatní zakladatelé nevěděli.“

Podle té pověsti Zmijozel komnatu zavřel a zapečetil, aby ji nikdo nemohl otevřít až do chvíle, kdy do školy přijde jeho právoplatný dědic. Jedině Zmijozelův dědic dokáže Tajemnou komnatu otevřít, vypustit hrůzu, která se v ní skrývá, a s její pomocí očistit školu ode všech, kdo nejsou hodni studovat kouzelná umění.“

O čem pojednává úryvek výše?

Jaké postavení mají mudlové v celém cyklu Harry Potter? Na chvíli se vžij do pozice jednoho z mudlovských studentů Bradavic. Tvým úkolem bude napsat dopis zakladateli Zmijozelu, ve kterém se vyjádříš k jeho názorům a postojům. Nezapomeň uvést adresáta a autora.

Příloha č. 3: HARRY POTTER A VĚZEŇ Z AZKABANU

1) V překladatelství potřebují nutně tvoji pomoc! Zpřeházeli se jim anglické výrazy s českým překladem a teď si nevědí rady. Pomůžeš jim utvořit správné dvojice?

<i>Butterbeer</i>	<i>smrtonoš</i>
<i>Dementor</i>	<i>zvěromág</i>
<i>Banshee</i>	<i>máslový ležák</i>
<i>Animagus</i>	<i>mozkomor</i>

2) Přečti si následující texty a na vynechaná místa doplň vhodné slovo z nabídky.

Slova na doplnění: *smrtonoš, zvěromág, obraceč času, hipogryf, mozkomor*

Texty k doplnění:

- „Koho?“ podivil se Harry. Okamžitě si uvědomil, že není sám, kdo ji nerozumí. Dean Thomas na něj pohlédl a pokrčil rameny, Levandule Brownová se tvářila nechápavě, ale téměř všichni ostatní si zděšeně zakryli rukou ústa. „_____, drahoušku!“ zakvílela profesorka Trelawneyová, jako by ji šokovalo, že Harry nechápe, o co jde. „Přízrak obrovitého psa, který straší na hřbitovech! Chlapče můj drahý, to je předzvěst, ta nejhorší předzvěst – předzvěst smrti!“
- „Protože... protože kdyby byl Petr Pettigrew zvěromág, lidé by o tom určitě byli věděli. Probírali jsme zvěromágy s paní profesorkou McGonagallovou. A když jsem pak dělala domácí úkol, našla jsem si je v encyklopedii – ministerstvo si vede záznamy o všech kouzelnících a čarodějkách, kteří jsou schopni přeměňovat se ve zvířata. Vede si rejstřík, v němž se uvádí, v jaké zvíře se kdo proměnil, je tam založen jejich popis a spousta dalších údajů. Později jsem o tom mluvila s profesorkou McGonagallovou a zjistila jsem, že v tomhle století se zatím našlo pouze sedm _____, jenže Pettigrewovo jméno mezi nimi nebylo...“
- Harry svým způsobem chápal, co má Hagrid na mysli. Jakmile člověk překonal počáteční šok, že vidí něco, co je napůl kůň a napůl pták, musel začít obdivovat zářivý vzhled _____, plynulý přechod jejich opeření v srst. Ti tvorově přitom hráli všemi barvami: byli ocelově šedí, bronzově hnědí, růžově grošovani, leskle kaštanoví a inkoustově černí.

- „Já jsem z toho taky neměl nejlepší pocit,“ pokračoval George. „Tihle _____, to je horor...“ „Tak nějak v tobě vevnitř všechno ztuhne, co?“ přizvukoval mu Fred. „Jenže vy jste neomdleli, že ne?“ zamumlal nezřetelně Harry. „Pusť to z hlavy, Harry,“ povzbuzoval ho George. „Tatka jednou musel jet do Azkabanu, vzpomínáš, Frede? A říkal, že to bylo to nejhorší, co v životě viděl. Vrátil se celý zničený a roztřesený... Tihle mozkomorové dokážou odevšad vycucnout i tu poslední kapičku štěstí. Většina vězňů tam v Azkabanu zešílí.“
- „Říká se tomu _____,“ vysvětlovala šeptem Hermiona, „a dostala jsem ho od profesorky McGonagallové hned první den školy v září, kdy jsme se vrátili do Bradavic. Používala jsem ho celý rok, abych zvládla všechny hodiny, na které jsem se přihlásila. Musela jsem profesorce McGonagallové přísahat, že o tom nikomu neřeknu; ona sama musela na ministerstvo kouzel napsat spoustu nejrůznějších dopisů, aby mi ho směla dát. Musela se za mě zaručit, že jsem vzorná, a taky že ten obraceč nikdy nepoužiju k ničemu jinému než k plnění svých studijních povinností... Vracela jsem zpátky čas, abych mohla chodit na další hodiny, takže jsem dělala několik předmětů najednou, chápeš?“

Skvělé! Teď už víš, co všechna tato slova znamenají. Jsou to však slova zvláštní. Co myslíš, že mají všechna tato slova společného? Pokus se z textu vypsát všechny věci, zvířata a osoby, se kterými se v běžném životě nesetkáme. U těchto slov následně urči jejich mluvnické kategorie. Použij tvar, ve kterém se slovo nachází v textu.

Proč myslíš, že se v příběhu s těmito postavami a věcmi setkáváme?

Jaký další typický znak je charakteristický pro fantasy literaturu?

3) Teď uslyšíš popis jednoho z míst, ve kterých se příběh třetího dílu odehrává. Zaměř se na text všemi svými smysli a vnímej ho, představuj si. Až úryvek skončí, popiš svoji představu *Chroptící chýše* tak, jak sis ji ve své hlavě během čtení představoval.

4) *„Sirius Black, pravděpodobně nejhanebnější ze všech vězňů, kteří kdy byli drženi v azkabanské pevnosti, i nadále uniká spravedlnosti, jak dnes potvrdilo ministerstvo kouzel. [...] Black je šílenec. Je nebezpečím pro každého, kdo mu zkrří cestu, ať je to kouzelník nebo mudla.“*

Hustá hříva špinavých, zcuchaných vlasů mu visela až k loktům. Nebýt toho, že mu v temných zapadlých očnicích žhnuly skutečně oči, mohl si ho kdokoli splést s mrtvolou. Voskově žlutou kůži měl přes lícní kosti nataženu tak pevně, že obličej připomínal lebku. Zažloutlé zuby měl vyceněné v širokém úšklebku. Byl to Sirius Black. „Expelliarmus!“ zaskřehotal a namířil na ně Ronovou hůlkou. Harrymu i Hermioně vystřelily hůlky z rukou a vynesly se vysoko do vzduchu, kde je Black chytil. Pak k nim přistoupil o krok blíž, oči upřené na Harryho. „Napadlo mě, že přijdeš kamarádovi na pomoc,“ prohlásil chraptivě. Znělo to, jako by si už dávno odvykl používat hlasu. „Tvůj otec by byl pro mne udělal totéž. Bylo od tebe statečné, žes neběžel pro nikoho z učitelů. Jsem ti za to vděčný... Takhle to totiž všechno bude mnohem jednodušší...“

Jaký pocit máš ohledně postavy, které se týkají výše uvedená slova?

Na základě životopisných údajů Siriuse Blacka porovnejte skutečnosti řečené Korneliem Poppletem a Stanem o Siriusovi a informace z jeho reálného života. Říkali oba muži o Blackovi pravdu?

SIRIUS BLACK

Sirius Black byl jedním z potomků rodiny Blackových, váženého kouzelnického rodu. Celá rodina dbala na čistokrevnosti kouzelníků, s čímž se Sirius neztotožňoval. I kvůli tomu se s většinou své rodiny neshodl. Další rodinná neshoda nastala v momentě, kdy se Sirius dostal do Bradavic. Všichni z rodiny Blacků chodili do Zmijozelu, Sirius byl však zařazen do Nebelvíru. Ve Škole čar a kouzel v Bradavicích si našel nejlepší přátele – Jamese Pottera, Remuse Lupina a Petera Pettigrewa. Jejich úhlavními nepřáteli byli studenti Zmijozelu v čele se Severusem Snapem.

Rozepré Siriuse s rodinou byla tak velká, že byl vyškrtnut z rodinného rodokmenu a od té doby bydlel u rodiny Potterových. Tím jejich pouto sílilo. Pomyslným vrcholem se stal moment, kdy se James oženil s Lily a Sirius se následně stal kmotrem jejich syna Harryho.

Harry byl kouzelným chlapcem, o jehož budoucnosti kolovala zásadní věštba. Ta ohrožovala život lorda Voldemorta, který se věštby zalekl. Rozhodl se proto na celou rodinu Potterových zaútočit. James, Lily a malý Harry se proto rozhodli ukrýt v domě, o kterém věděl jen jeden z jejich přátel – Peter Pettigrew. Ten byl však přívržencem Voldemorta a jejich úkryt mu vyzradil. Poté, co se to Sirius dozvěděl, se snažil Pettigrewa udat, jenže Pettigrew dokázal ze spárů budoucího uvěznění utéct a za chaotických okolností zmizel. Jeho zmizení doprovázela vražda několika lidí nekouzelnického původu a jelikož jako jediný další kouzelník vyskytující se na místě činu byl Sirius, čekalo ho odsouzení a uvěznění v Azkabanu.

K čemu ze současného světa byste přirovnali výroky řečené v prvních dvou ukázkách?

Jak nazýváme média, která se soustředí na klepy, skandalizaci a povrchnost?

Příloha č. 4: HARRY POTTER A OHNIVÝ POHÁR

1) Do následujícího textu nejprve doplň vynechaná počáteční písmena. Rozhodni se, zda napíšeš jejich malou, či velkou podobu. Následně z textu vypiš všechna tučně zvýrazněná slova a u každého urči slovní druh, ke kterému náleží. Po splnění těchto úkolů si přečti 3 otázky pod textem a zamysli se nad odpověďmi.

*Harry seděl a **uvědomoval si**, že všichni ve __elké síni se otočili a dívají se na **něj**. Byl ohromen a nedokázal se pohnout. Určitě se mu to jen zdálo. Určitě **špatně** slyšel. **Nikdo** netleskal. Naopak, __elkou síní se začalo rozléhat bzučení, jako kdyby do ní vletěly **rozzuřené** včely. Někteří studenti vstávali, aby na __arryho, jenž seděl **strnule** na **židli**, líp viděli. **Nahoře** u učitelského stolu se zvedla profesorka McGonagallová, prošla **kolem** Luda Pytlouna a profesora Karkarova a něco naléhavě šeptala profesoru __rumbálovi, který se k ní naklonil a **lehce** se zamračil, jak ji poslouchal. Harry se podíval na Rona a Hermionu a přes ně uviděl, že všichni u dlouhého __ebelvírského stolu na něj zírají s pusou dokořán. „Ale já jsem se nepřihlásil,“ řekl rozpačitě. „**Vy** přece víte, že ne.“ Oba civěli jako on, se stejně **prázdným** výrazem v očích.*

1. V textu výše jsi doplnil do slova __ebelvírského _____ n. Proč jsi tak učinil? Vždyť se jedná o slovo odvozené od vlastního jména označující název koleje Nebelvír.
2. Jedno ze zvýrazněných slov bylo slovo **nahoře**. Správně jsi určil jeho příslušnost ke slovnímu druhu příslovce. Pokud bys ale toto slovo pouze slyšel osamoceně, bez kontextu, mohla by se tvá odpověď o slovnědruhové příslušnosti slova lišit. Kterými slovními druhy bys v takovém případě mohl slovo ještě určit?
3. Stejným způsobem funguje i slovo **kolem**. Pokud bychom ho vyjmuli z kontextu, kterými slovními druhy může slovo **kolem** být? Dolož na příkladech.

2) Na základě slovo tvorby se pokus přeložit následující slova a zamysli se nad jejich významem.

Auror –

Pensieve –

Portkey –

Death Eater –

Sepiš krátký příběh, ve kterém použiješ všechna tato slova.

3) *V životě někdy budete muset čelit rozhodnutí mezi tím, co je správné a co je snadné.*

- Jaký význam podle tebe věta má? Jaký význam má konkrétně pro tebe osobně?

- Vyplývá z citátu, že špatné věci jsou na uskutečnění jednodušší než věci správné? Proč myslíš, že tomu tak případně je?

- Pokus se vymyslet nějaký konkrétní případ tohoto dilematu.

- Byl jsi někdy ve svém životě vystaven takovému rozhodnutí? Jestli ano, kdy a za jaké situace?

- Dokázal bys s ohlédnutím do minulosti, do našich dějin, vymyslet případ, kdy někdo takovému rozhodnutí čelil?

Příloha č. 5: HARRY POTTER A FÉNIXŮV ŘÁD

1) Zde vidíš několik kouzel, které ve svých životech bradavičtí studenti často používají. U všech kouzel vždy vidíš i jejich funkci. Na základě toho vytvoř ke každému kouzlu českou podobu formule, která by daný efekt vykouzila. Následně si vyber 3 kouzla, ke kterým vymyslíš signál hůlkou, který by bylo potřeba pro vyslání kouzla předvést. Tyto signály následně předvedeš svým spolužákům.

Accio — přivolávací kouzlo, přivolá předmět ke kouzelníkovi.

Alohomora — odemkne zavřené dveře.

Expecto Patronum — vykouzlí patrona, ochránce, který slouží jako ochrana před mozkomory.

Expelliarmus — odzbrojující kouzlo, sebere protivníkovi hůlku.

Protego — kouzlo vytvářející ochranný štít.

Reducto — ničící kouzlo, ničí předměty.

Riddikulus — zesměšňovací kouzlo, cíl kouzla: zesměšní, promění cíl v něco směšného.

Wingardium Leviosa — vznášecí kouzlo, předměty nechá vzlétnout.

2) *Komnata nejvyšší potřeby je místnost, do které je možné se dostat jen tehdy, když se bez ní dotyčný doopravdy neobejde. Někdy tam je a jindy tam zase není, ale když se objeví, je vždycky vybavená vším, co ten, kdo ji hledá, potřebuje.*

Tvým úkolem je zamyslet se nad tím, co vše potřebuješ k životu, abys byl šťastný a spokojený. Pokus se vypsát všechny věci, které tě napadnou.

Teď si představ svou vlastní *Komnatu nejvyšší potřeby*. Tato komnata nebude reagovat a podléhat tvým momentálním potřebám, ale bude se jednat o takovou životní komnatu nejvyšší potřeby. Co bys v této *Komnatě nejvyšší potřeby* našel ty sám? Aby to ale nebylo tak jednoduché, do komnaty se vejde jen 10 věcí. K jejich výběru můžeš například seškrtnat svůj seznam výše.

Co myslíš, že jsi právě vytvořil? Jak by se takovému seznamu dalo říkat?

Aby si ostatní dokázali tvou komnatu lépe představit, napiš zde její vnější popis. Popiš barvu zdí, výzdobu, počet oken...cokoliv je pro tebe důležité.

Příloha č. 6: HARRY POTTER – PRACOVNÍ LIST1) Přesmyčka (anagram)

Tvé jméno:

Anagram:

Jméno jako superhrdina:

2) Teď se na chvíli staneš překladatelem. S následujícími zaklínadly si nikdo neví rady a nutně je potřeba pro ně vymyslet české výrazy. K dispozici máš jejich původní podobu a funkci, kterou mají. Ke všem kouzlům vymysli českou formuli, která bude pro jejich použití nutná vyslovit. Aby však bylo kouzlo účinné, je potřeba s jeho vyslovením udělat i správné gesto hůlkou. Ke třem níže uvedeným zaklínadlům (dle tvého výběru) proto vymysli i pohyb, který by jejich vyslání doprovázel. Gesto si navíc, poté ho předvedeš ostatním.

Accio — přivolávací kouzlo, přivolá předmět ke kouzelníkovi.

Alohomora — odemkne zavřené dveře.

Expecto Patronum — vykouzlí patrona, ochránce, který slouží jako ochrana před mozkomory.

Expelliarmus — odzbrojující kouzlo, sebere protivníkovi hůlku.

Protego — kouzlo vytvářející ochranný štít.

Reducto — ničící kouzlo, ničí předměty.

Riddikulus — zesměšňovací kouzlo, cíl kouzla: zesměšní, promění cíl v něco směšného.

Wingardium Leviosa — vznášející kouzlo, předměty nechá vzlétnout.

3) Komnata nejvyšší potřeby

Pokus se vlastními slovy popsat princip fungování *Komnaty nejvyšší potřeby*. Co bychom v takové komnatě našli?

Teď si představ svou vlastní *Komnatu nejvyšší potřeby*. Ta v sobě ukrývá věci, které potřebuješ v životě ke štěstí. Co bychom tam našli? Komnata však není nafukovací, takže tam těchto věcí může být jen 10. Kterých 10 věcí ke štěstí by obsahovala tvá *Komnata nejvyšší potřeby*?

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

4) Teď uslyšíš popisy příjezdu dvou výprav z různých kouzelnických škol. Při poslechu si zkus představovat, jak asi dané školy mohou dle způsobu jejich prezentace vypadat, jaký typ studentů tam studuje a na co je škola ve své výuce zaměřená. Při poslechu zaznamenávej své nápady a slova, která tě napadnou. Poté sestavíš svůj vlastní popis školy a povah jejích studentů.

Krásnohůlky:

Kruval: